[illegible]

161.

Ad Franc. Hotomani Franco-galliam

ANTONII MATHARELLI, Reginæ Matris à rebus procurandis primarij, Reſponſio.

In qua agitur de initio Regni Frãciæ, ſucceſſione Regum, publicis negotiis, & politia, ex fide Annalium noſtrorum, Germaniæque, & aliarum gentium, Græcíſque & Latinis Scriptoribus.

LVTETIÆ.

Ex Officina Federici Morelli Typographi Regij.

1575.

CVM PRIVILEGIO.

Case
F
39
.326
1575m

THE NEWBERRY
LIBRARY

48-1127

HENRICO III. CHRISTIANISS. ET INVICTISS. Franciæ & Poloniæ Regi

ANTONIVS MATHARELLVS Fœlicit. & Immortalit. optat.

CVM ſæpius apud me cogitarem (Rex Chriſtianiſſime, Regúmque inuictiſſime & optime) quo genere officij mandatæ Procurationi tuæ generali, qua me dignatus eras, ſatisfacere poſſem, teſtaríque non futurum Maieſtati tuæ ſeruum inutilem: non potui ob temporis anguſtias perficere quæ optabam, & ſpera-

bam, auſpiciis clariſſimi viri Huraldi Cheuernij, ſacri ſcrinij tui magiſtri. Statim enim, tanquam tibi foret deſtinatus orbis, vno fermè momento, duo Regna (quod nemini antè accidit) vltrò ſeſe offerunt, Polonicum ſcilicet, cum totius Europæ & Aſiæ, imò orbis, deſiderio & expectatione: alterũ, auorum tuorum, &, vt Plato ait, ſecundum genus, Carolo Rege fratre amantiſs. & chariſs. fatis functo. Quod me ab inſtituto aliquantulum reuocauit, vt pote mandato munere ceſſante. Licet enim non deeſſet animus, attamen prærepta mihi quodãmodo occaſio videbatur aliquid audendi. Præterea quid homuncio poteram dignum tanto Rege? Proinde in his anguſtiis ad Hotomani Francogalliam conuellẽdam, & latratum exulis vinciendum, qui Regnum tuum & Regni huius politias ſubuertere contẽdit, animum adieci, & tot doctis viris oſcitã-

tibus

tibus, munus hoc lubens ſuſcepi : eò facilius, quò aduerſus mẽdacia, quibus libellus ille ſcatet, veritatem pugnare ſciebam : qua duce non dubitaui hoſtem illum profligatum iri. Itaque reſponſum aduerſus libellum huiuſmodi meditatus, Maieſtati tuæ (cui me totum addixi) dicare auſus, ea humilitate, qua debeo, offero. Accipe ergo, Rex Chriſtianiſſime, munus hoc quantulũcunq; ſerui tui, qui, ſi maiores forent vires, maiora erat oblaturus. Dominus noſter Jeſus Chriſtus Maieſtatem tuam incolumem, Regnúmq; tuum conſeruet.

E` Lutetia Pariſiorum, 8. Id. Martij, Anno à Chriſti natiuitate, 1575.

IVDICIVM PAPIRII MASSONI DE LIBELLO HOTOMANI.

IN famoſo libello Franciſci Hotomani plus iracũdię eſt quàm ſcientiæ: & qui Iuriſconſultum ſe eſſe profitetur, grauiter in eo peccat, quòd ius ſuum tribuit nemini: niſi fortè antiquato veteri iure, nouum nomen & adhuc inauditum Hotomanicæ ſcientiæ ciuibus ſuis exul mittit. Exulem eſſe turpe eſt, & patriæ nihilominus deſiderio teneri, cuius mores, ritus, leges, inſtituta plurimùm damnes. Multa ex Annalium monimẽtis de Francis & Francogallia ad mendacij ſui defenſionem, & oppugnationem ſacroſanctæ veritatis profert, malignè ſimul & impudẽter aliquid falſi ſingulis capitibus addens de ſuo. Gregorij Turonenſis, Aimoini, Reginonis, & Sigeberti monachorum teſtimonia probans, facit cõtra decus & dignitatem Geneuenſis doctrinæ, quæ talium hominũ, propter diſſimilitudinem religionis, Annales, quaſi viliores Voluſianis, improbare cõſueuit. Multus in eo eſt vt doceat, Reges in Gallia, ſpreto ſucceſſionis iure, electos vocatóſque ad regnum: quod ſi factum eſt, & raró accidit, & exemplo, non iure factum conſtat. Quod enim exemplo fit, non etiam iure fit. Annis ab hinc ſexcentis perpetua

ſerie

ſerie noſtri Reges ad hęredes ſuos regnum tranſmiſere: quod inſtar optimæ legis eſſe poteſt, ne tricennij pręſcriptionem aut centenariam opponam Iuriſconſulto, cuius beneficio poſteritas ſatis tuta eſſet. Neque nouum eſt, propter ætatem, vel propter ſocordiam paucorum Regum, iura ſucceſſionis violata eſſe, vt ſub Childerico accidit, quem gratia Pipini, Regni opibus apud Pontificem Zachariam, & Galliæ Proceres quæſita, dignitate & ſceptro ſpoliauit, Rege illo natura imbelli, & ad omne genus otij relegato, cùm Reges toto anno in gurguſtiis potarẽt, & Calendis Maiis ſimiles pinguibus porcis ſeſe populo ſpectandos committerent, vt Hotomanus ex Cedreno annotauit. Cuius orationem illam neſcio an legerit, Reges Francorum κατὰ γένος ſuccedere parentibus ſuis ſolitos. Sed ille locus ad mẽdacij defenſionem peti non debuit. Hoc violati iuris exemplum in Childerico, renouatum eſt, & mox damnatum à Concilio Francorum, Carolo Simplice rege, qui poſthumus patri deſertus eſt ab Aulicis, infido hominum genere: & reges dicti, Craſſus vrgẽte Normanico tumultu: poſt eum Odo, qui ipſe ſupremis verbis proceres hortatus eſt, vt Carolum tandem agnoſcerent legitimum hæredem, vti factum eſt. Sed vis iterũ & carcer iura violauit, electo Rodulfo, bene iudicantibus Superis, qui breuẽ tot falſis regibus vitam, diuturnã autem Carolo, modò Regi, modò priuato, ſemper tamen afflicto, conceſſere: vt quod iuris erat ad Ludouicum filium hæreditatem tranſmitteret. Et iſta peſſimi nominis exem-

pla Iuriſconſultus proferre audet, qui apud Iuſtinianum legit, non exemplo, ſed legibus iudicandum? Hugoni verò Capeto, fato functis Caroli magni nepotibus, authoritatem & gratiam qua ſibi Proceres, qua plebem & omne genus hominum deuinxerat, iter ad regnum fuiſſe conſtat: cùm hominem clariſſimis natalibus in Gallia natum maiores noſtri extraneis preferendum iudicarent. Quod euentus docuit huic regno prodeſſe nunquam, tot ſeculis mota ſuper iudicio gentis querela. Nec ſatis erat Hotomanum, vt maieſtatis reus eſſet, fulminaſſe aduerſus Regiam poteſtatẽ, quam homines malenati ferre non poſſunt, Senatum Pariſienſem iaculis veneno delibutis laceſſere auſus eſt, qui in illo ſuo exilio (in quo æternùm pereat) neque vidit neque vnquam videre poterit quicquã auguſtius. Quid enim ſimile habent tabernæ Heluetiorum aut Germanorum popinæ vino madentes? Et quidem affirmare non dubito, in Baſilica Pariſienſi ſola plures eſſe doctiſſimos homines & iuris peritiſſimos, quàm in altera patria magni huius Catonis, qui non, vt ille, ſapiens: ſed, vt ille, potus in aliquo œnopolio, fortè hunc libellum furoris & inſaniæ plenum euomuit: vt veriſſimè Cuiacius dixiſſe videatur, quod penè præterieram, ſcripta Hotomani ſcutica egere. Hoc eſt iudicium meum de Franco-gallia. quod nomen malus Grammaticus parùm aptè iunxit. Ad illos mendaciorum aceruos Vir clarus Antonius Matharellus ita reſpondit, vt poſſit cæteros à refutando deterrere: nec rogati ſumus vt reſpõſioni

eius

eius hanc breuiſſimam orationem veluti præuiam inſereremus. Quod fecimus, ſpōte factum eſt: vt ſciat Hotomanus eſſe in Gallia Tyrones qui cum Æſarnino certare audeant. Tametſi quid neceſſe eſt hunc Æſarninũ dicere, qui Romani Marforij, aut Paſquilli, nomen potius ſibi vindicare debeat.

ANTON. MATHARELLVS LECTORI S.

LIBELLVM cui titulus eſt, Hotomani Franco-gallia, cùm percurriſſem, inſpecto titulo exiſtimabam, motus quodammodo viri eruditione, quòd inter eruditos partes non vulgares obtineret, aliquid ad Iuriſprudentiam intelligendam, vel certè ad hiſtoriæ noſtræ cognitionem, allaturum. Nam Primum Caput eò ſpectare videtur, quo diſputat de ſtatu Galliæ priuſquam à Romanis in prouinciam redigeretur. Verùm cùm aliud agere, aliud ſimulare authorem comperiſſem, perculſit illico animum, inani iſta narratione fucum fieri. Sed ne opinio mea temere concepta videretur, conſului doctiſſimos quoſdam, eóſque acerrimi iudicij: quibus cùm nihil huiuſmodi lectione viderint doceri, quàm Imperij, legum, & politiarum noſtrarum antiquarum ſolutionem, plebíſque aduerſus Regem & magiſtratus ſuos ſeceſſionem & rebellionem, idem fuit iudicium. Itaque detecta fraude, placuit lectorem monere, vt lectione illa penitus abſtineat: facilè enim talibus libris mores corrũpi poſſunt, potiſſimùm ſi artificio & ſuauitate orationis errores tegã-

tur, vt facere ſolent qui veritati bellum indixerunt: cùm tamen, ſi fucum verborum detrahas, nihil præter nugas & mendacia elicere poſſis. Cuius artificij tota eſt Hotomani oratio, licet non cõuiciis agat vt author libri de furoribus Gallicis: neque vituperando, ſed laudando, quo magis timendus eſt. Nullæ enim ſunt occultiores inſidiæ, quàm eæ quæ latent in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eũ qui palam eſt aduerſarius, facilè, cauendo, vitare poſſis: hoc verò occultum, inteſtinum ac domeſticum malum, non modò non exiſtit, verũ etiam opprimit, antequam perſpicere atque explorare potueris. Proinde aduerſus huiuſmodi libellum Reſponſionem meditatus, in lucẽ emittere volui, vt tãdem patefactis & detectis huiuſmodi inſidiis & mendaciis, ſola nominis fama, qua tumeſcere videtur author, non adeò inſultet, neque ſibi ſolus ſapere videatur: lector autem benignus comparatione poſſit iudicare quid inter veritatem & mẽdacium interſit. Cæterùm quid ſibi velit Hotomanus, & ad quam Rempub. nos reuocare contẽdit, ex ſequentibus ſciri poterit.

AD FRANC. HOTO-MANI FRANCO-GALLIAM,

Antonij Matharelli, Reginæ Matris à rebus procurandis primarij, Reſponſio.

PRIMO Capite, vt diximus, Hotomanus diſſerit, quo in ſtatu eſſet Gallia priuſquam à Romanis in prouinciam redacta fuerit, ídque luculenter certè, non tamen adeò latè, & ab origine, vt nihil deſideretur: plura enim de gentis antiquitate, & præclaris Gallorum geſtis dicenda erant, prætermiſſis quæ de eorum origine Beroſus, Manethō, Meraſthenes, Philo, Iuſtinus & alij veteres ſcripſerunt. Nullus enim ſcriptorū fere inueniri poterit, quin eorum aliquam mētionem faciat: tanta erat eius gentis belli gloria, quę orbem fama nominis impleuit. Licet de noſtris Gallis dici poſſit, quod

Saluſtius de ſuis Romanis, illis nũquam copiam ſcriptorum fuiſſe. Quia prudentiſſimus quiſque maximè negotioſus erat, ingeniũ nemo ſine corpore exercebat, optimus quiſq; facere quàm dicere, & ſua ab aliis benefacta laudari, quàm aliorũ ipſe narrare malebat. Cõſtat tamen Galliam (antequam à Romanis petita armis fuiſſet) tam opulentam, tam validã, támque populoſam vrbibus, ciuitatibus, vicíſque refertam, & ornatã, vt nulla alia gens, populus, aut natio ſe illi ęquare auſa ſit, quemadmodũ teſtantur hiſtoriographi & Græci & Latini. Quibus autẽ legibus & inſtitutis vixerunt, in citatis ab Hotomano locis, nihil præter vmbram & coniecturas quaſdã inuenies. Notum eſt tamẽ vrbes primarias ſui iuris fuiſſe, nulliúſq; addictas imperio: eáſque populi & gẽtis nomine dictas & vocatas, licet in Gallia, vt Cęſar teſtatur, reguli plurimi fuerint, qui multos habebãt clientes, quos ambactos vocat. Sed hoc veritati eorum quæ dicta ſunt nihil detrahit, nempe vrbes & ciuitates ſui iuris fuiſſe, neminíque (niſi illi cui à totius gentis conuentu ſumma rerum permittebatur) paruiſſe. Solebant enim Galli quoties de totius gentis commodis, vtilitate vel negotiis agebatur, cõuentum indicere, ad quem confluebant, vt idem Cæſar refert, principes ciuitatum. Itaque non ineptè & inſulsè diceremus Gallias tunc fuiſſe, vt nunc ſunt, in tres diuiſas ordines. Primus erat eorum qui ſacra tractabant, quos Druydas vocabant, quorum tanta erat authoritas, authore Cæſare, & Strabone libro quarto Geographiæ, vt nihil ſiue in bello, ſiue in pace,

his nolentibus, & non ſuadentibus, tentatum extiterit. Ii enim, vt ait idem Strabo, præter cognitionem rerum & cauſarum naturalium, moralem exercebant diſciplinam, qui & iuſtiſſimi omniū erant opinione. Ideo & priuata & publica iudicia fidei eorum mandabantut, adeò vt rem bellicam indicarent, & martem collaturi illis iubentibus deſiſterēt, quibus capitis iudicia permittebantur, & animas eſſe immortales exiſtimabāt. Secundus, nobilium regulorū: Tertius plebis nullius ferme pretij, vt idem Cæſar teſtatur, & ſuo loco dicetur. Quę certè egerēt altiore indagatione, & longiore oratione, ſi locus hic pateretur, & non eſſent à quorū laboribus & vigiliis iſta ſciri poſſint. Dicam tamē de veteris gentis noſtræ excellentia, magnitudine, rei militaris peritia, vrbiū & ciuitatum frequentia, quod Agrippa rex apud Ioſephū lib. ij. belli Iudaici, cap. xvij. Veruntamē, inquit, ſi aliquos magnæ cauſæ, ad defectionem incitare deberent, Gallos potiſſimùm oporteret aſſurgere, quos videlicet tantis munimentis natura cinxiſſet: ab Orientali plaga, Alpium montibus: à Septentrionali, Rheno flumine: à Meridie, Pyreneis mōtibus: ab Occidente verò, Oceano. Sed tali munitione gaudentes, cccxv. gentibus numeroſi, fontes autem, ita vt dixerim, fœlicitatis domeſticæ habentes, omnibúſque bonis penè totum orbem irrigantes. & quę ſequuntur. Et ipſe Strabo eo loci de Gallia ſic loquitur: Nulla pars ipſius inculta iacet, excepto duntaxat, ſi quid paludes, ac ſyluæ coli prohibeant. Atqui magis hominum frequētia, quàm cura incolitur,

aut diligentia: mulieres fœcunditate & educandi ſtudio optimæ, viri bellorùm magis, quàm agri colendi ſtudioſi. Quibus tamen addere dignum iudico, vt notum omnibus ſit, Gallos veteres inſignes & fortiſſimos viros fuiſſe, vnum aut alterum eorum fortitudinis exemplum. Primum eſt, quòd bello Cæſaris Africano, xxx Galli (dictu mirum) dicuntur duo equitum millia loco pepuliſſe & fugaſſe. Secundum refert Strabo lib. quarto, nempe, Alexandrum Magnum Gallos quoſdam milites interrogaſſe, quidnam maximè timerent: cùm ille exiſtimaſſet, ſe, dicturos, (tunc enim Darium vicerat) reſponſum accepit, nihil aliud, niſi ne ſuper ipſos cælum rueret. Et Cæſar lib. quinto Commentariorum teſtatur, cauſas odij Gallorum aduerſus Romanos has fuiſſe: Tum maximè, inquit, quod ij qui virtute belli omnibus gentibus præferebantur, tantum eius opinionis ſe deperdidiſſe, vt populi Romani imperia perferrent, grauiſſimè dolerēt. Sed de his ſatis: ad ſecundum Caput venio.

In Cap. II.

QVO quærit Hotomanus, quæ priſcis temporibus Gallorum lingua fuiſſe videatur, & non planè ſoluit: locus enim hic plenus eſt coniecturis, cùm nulla horum temporum extent illius idiomatis volumina. Sed vt nobis ac illi liceat coniectari ac diuinare, exiſtimo non multum

differre

differre ab hac noſtra vulgari qua hodie vtimur, vt ex eo apparet, quòd nomina earũ rerum quæ immutabiles dici poſſunt, vt puta nationũ, prouinciarum, ciuitatum, vrbium, montium, ſyluarum & fluminum, videmus etiã hodie retinuiſſe antiquum nomen, iiſdémque nũcupari nominibus, quibus olim, paucis immutatis. Sic apud Ammianum Marcellinum, Annalium lib. xv. legimus, Ararim, quem incolæ Sauconam vocant. vt etiã hodie vulgari ſermone dicitur. Præterea illius idiomatis apud antiquos ſcriptores extant nonnulla vocabula, quibus etiam hodie Galli vtũtur, veluti apud eundem Marcellinum eodẽ libro, Exinde non millenis paſſibus, ſed leucis itinera Galli metiũtur. Suetonius in Vitellio, cap. vlt. in fine, Cui Tholoſæ nato cognomen in pueritia Beco fuerat: id valet, inquit ille, gallinacei roſtrum. Et Tacitus lib. 3. Quibus more gentis continuum ferri tegimen, Crupellarios vocant. Cacumina autem montium hodie etiam Burgundi, Aruerni, & plerique Gallorum vocant Croupet, vt inde tractum dici poſſit. Plura apud Gregorium Turonenſem exempla illius idiomatis leguntur, veluti lib. 4. cap. 51. Quos vulgo Scramaſaxos vocãt, & libro 9. cap. 28. Cum duabus pateris ligneis, quas vulgo bacchinũ vocãt. & appẽdix ad Aimoinum lib. 5. cap. 38. Purpriſiam pro villa. Ibi, Et ſi aliquis noſtrorum fidelium de regno patris ſui purpriſiam habet, iuſſu noſtro illud dimittatur. Longè plura licet videre apud Cæſarem, veluti Soldurios, & huiuſmodi. Alia in legibus & capitulis

Caroli Magni: quæ, qui volet, quærat: iſta ſufficiant, cùm nihil Hotomanus in contrarium adferat. Sed cùm verũ ſit quod ipſe Cæſar, Strabo, & poſt eos Marcellinus eodem libro aiunt, Gallos, Celtas, Aquitanos & Belgas, lingua, inſtitutis, legibúſque diſcrepare, difficile eſt quæſtionem iſtam ſoluere: cùm etiam hodie diſcrepẽt, & diſſentiant, vt vix inuicem ſeſe intelligant. Itaque viderit lector quid ſequendum iudicet. Nõ tamen placet quod idem Hotomanus ex Beato Rhenano probare videtur, Britonum noſtrorum linguam, idioma vetus eſſe Gallorum, cùm nullum proferat præter Rhenani teſtimonium, & id ſine ratione aut demonſtratione. Imo verò non eſt probabile illis ſolis permiſſum fuiſſe tum à Romanis, tum à Francorum Regibus, à quibus ſub iugum miſſi fuere, & leges accepe-runt, idioma Gallicum retinere, remotioribus ſcilicet Vaſconibus, Aquitanis, & aliis non item. Præterea illorũ hiſtoriæ eos profugos Britãnos aſſerunt, tãtum quiſque ſibi placet in mẽtienda origine, licet à viliſſimis latronibus, piratis & huiuſmodi, genus & originem iactent, hoc glorioſius ducentes quàm proprium ſolum in quo ſati, educati & nati ſunt, authorem profiteri. Lubet addere Britones penuria dictionum cogi miſcere integras voces & dictiones gallicas, & eas præcipuè, quæ aſſerendi vim habent, veluti Certainemẽt, Veritablemẽt, & ſimiles. Quãtum verò attinet ad Britannos, quos Anglos vocamus, tantum abeſt idioma quo nunc vtuntur, vetus noſtrum fuiſſe gallicum, vt plerique vo-
lunt

ſunt. Nam & ipſi leges patrias habent ſermone Gallico ſcriptas, nõ multum diſſimiles à Northmanorũ legibus municipalibus, acceptas & latas, ſcilicet, à Guillelmo notho duce Northmanorũ Regis Francogallici cliente, poſtquam regnum Angliæ ſubegit, circa annũ Domini 1068. Quod ait Hotomanus ex Turonenſi & Aimoino, Francogallos vſos literis & notis Græcis, nihil detrahit de huiuſmodi opinionis veritate. Simile de Gallis Cæſar in ſuis Commentariis lib. 6. videtur annuere: Ait enim ille, cùm in reliquis fere rebus, publicis priuatíſque rationibus, Græcis literis vtuntur: qui tamen ſibi ipſi non conſtat, imò diſſentit. lib. enim 5. dicit, ſe ad Ciceronem epiſtolam miſiſſe Græcis conſcriptam literis, ne intercepta ab hoſtibus conſilia ſua cognoſcerentur. Ego verò exiſtimo, debellatis Gallis per Cæſarem, & ipſa Gallia vectigali facta, cùm iudicia & magiſtratus à Romanis acciperent, in iudiciis & contractibus coactos Gallos Romana lingua vti: id enim ad conciliandos animos, in fidéque retinendos prouinciales, magnum ſciebãt habere momentum, vt Plato lib. 4. de legib. Nam, inquit ille, quod genus vnum eſt, vnius linguæ, earundémque legum, cùm ſacrorum & huiuſmodi communionem habet, amicitiæ quidem inter ſe copulãtur. Et Cicero lib. 1. Officiorum ait, plures gradus eſſe ſocietatis hominum: vt enim, inquit ille, ab illa infinitate diſcedatur, proprior eſt eiuſdem gentis, nationis, linguæ, qua maximè homines cõiunguntur. Inde à Romanis aliquando ſancitũ fuiſſe exiſtimo, decreta latinè fieri in toto

Romano Imperio. Quod obſeruatum fuit in Gallia, donec Franciſcus rex, huius nominis primus, id vetuit, anno Domini 1539. Cuius adhuc frequens eſt vſus in foro eccleſiaſtico, & eo vtitur Eccleſia Catholica, nullo alio admiſſo & recepto. Non eſſe maxima obſeruatione dignum quod Hotomanus ait, noſtrum idioma mixtum eſſe ex pluribus Latino, Græco, & Germano, melius ſi Germani loco (cuius nullus planè vnquã, aut ſaltẽ exiguus, vſus in Gallia fuit) adieciſſet Italicum, Hiſpanum & Luſitanũ. Sed nihil ex eo inferri poteſt, Gallis, quemadmodum & Latinis, & cæteris propriũ non fuiſſe idioma: idẽ enim dici poſſet de Latino, & quouis alio, cùm nullum ſit quod non (ſiue à vicino, ſiue peregrino) aliquid ſit mutuatum, ſi deerant natiua & propria. Non fuiſſe autem frequentẽ vſum Gallis linguæ Græcæ, vel ex eo probari poteſt: Fauorinus enim philoſophus Arelatenſis cantatiſſimus apud Aulum Gellium gloriabatur, ſibi tria cõtigiſſe. Primum, quòd Gallus literas Græcas didicerat. Non tamẽ magis verum eſſe Gallos lingua Germanica aut Germanorũ vſos vnquam fuiſſe, vt vult Hotomanus, manifeſtum fit ex ipſius Cęſaris Cõmentariis, lib. 1. Ait enim ſe ad Ariouiſtũ Germanorũ regem miſiſſe Marcum Valerium Procillum, propter linguæ Gallicæ ſcientiam, qua multa iam Ariouiſtus cõſuetudine vtebatur. Non ergo erat idem ſermo Germanicus ac Gallicus: nam ſi idem fuiſſet, non erat mittendus Valerius ob linguæ Gallicæ peritiam, quam non habebat Ariouiſtus Germanus propriam, imò ea tãtùm multa con-

ſuetudine vtebatur. Extāt huius opinionis duo grauiſſima & indubitata teſtimonia, Lupi Ferrariēſis archimandritę in agro Senonēſi qui epiſtola ad Immonē ſic loquitur, Simpliciter vobis aperio, principem operā me in Germania deſtinaſſe lectioni, & ad obliuionis remedium & eruditionis augmentum libros pauculos parauiſſe, nec Germanicę linguæ captum amore, vt ineptiſſimè quidam iactauerūt, ſarcinam ſubiiſſe tanti támq; diuturni laboris, & alia eiuſdem ad Marcuadum Prumienſem Abbatem, Inter alia quæ nobis iam plurima præſtitiſti, linguæ veſtrę pueros noſtros feciſtis participes, cuius vſum hoc tēpore nemo niſi tardus ignorat. Vixit enim Lupus tēporibus Caroli Calui Francorū & Germaniæ Imperatoris, ob id ait illo tēpore linguę illius cognitionem perneceſſariam ob commune cōmercium quod intercedere poterat inter Germanos & Francos. Aliud eſt exemplum Sidonij Apollinaris lib. epiſtolarum 6. epiſtola 5. ad Siſagriū, quem Burgundionum vatem ridens vocat (Burgundi Germani erant, vt notum eſt) Velim dicas, inquit ille, vnde ſubitò hauſerunt pectora tua euphoniam gentis alienę. Ex quibus ſatis manifeſtum fieri omnibus exiſtimo, Gallis proprium fuiſſe idioma, quo nunc vtimur, licet corruptius, non Græcum, minus Germanicum aut Germanum, vt vult Hotomanus, qui nos etiam Germanos faceret ſi poſſet.

In Cap. III.

CAPITE Tertio de ſtatu Galliæ à Romanis in prouinciæ formam redactæ tractat Hotomanus, ſed & ille locus pluribus egeret: extát enim apud Tacitum, Suetonium, Lampridium, Spartianũ, Dionem Caſſium, Capitolinum, Pollionem, Vopiſcũ, Eutropiũ, & ipſum Marcellinum, Imperatorũ Romanorũ, aduerſus Gallos magna & multa tyrãnidis exẽpla. Cùm enim omnibus notũ ſit, Cæſarẽ illum dictatorem, milite Romano Gallias ſubegiſſe, Romanos autem milite Gallo, eorúmque opera fideliſſima & fortiſſima vſum ſemper fuiſſe aduerſus Pompeiũ, ipſamque rempub. vt ſatis ipſe fatetur in ſuis Cõmentariis: non tamen ita ſubegiſſe, quin poſteris multæ bellorũ reliquiæ ſuperfuerint. Tandẽ poſteri Imperatores coacti fuerunt Romanũ illud Imperium diuidere, partem vnam Orientem vocãtes, alteram Occidentem: Occidentis partem Gallias vocantes ad continendos in fide prouinciales, comprimendos & prohibendos Alemãnos, qui tunc irruptionibus crebris Gallias vexabãt. Galliꝫ autem ſtatũ fuiſſe miſerrimum dubitare non oportet, vt pote tot auariſſimis & nequiſſimis dominis, vel potius mõſtris, coacta multis ſeculis ſeruire. Nam ſi obſerues quos principes Romanorum habuit Imperium, paucis exceptis, nõ homines, ſed immaniſſimas belluas & feras, crudeliſſimóſque tyrannos inuenies. De quibus probè Vopiſcus in Aureliano. Vides quæſo, inquit, quã pauci ſint principes boni, vt benè dictũ fuit à quodam Claudij Scurra,

Scurra, In vno annulo bonos principes poſſe præſcribi atque depingi. At cõtrà, quæ ſeries malorum? vt enim omittamus Vitellios, Caligulas & Nerones, quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam ineruditæ multitudinis fæcem, in quo numero ipſos, Commodum, Domitianum, Ottonem, Galbam, Heliogabalum, Triginta tyrannos, & ſimilia monſtra, comprehendere videtur. Ex quibus ſatis conſtat Hotomanum, cùm temporibus iſtis miſerrimè Galliam afflictam & cruciatam ſciat, non probare ſtatum illum in quo tunc erat: neque ad rempub. horum temporum nos vellet deducere, cùm patrię ſuæ ſit, vt ipſe aſſerit, amantiſſimus.

In Cap. IIII.

De ortu verò Francorũ, qui Gallia occupata eius nomen in Franciam vel Francogalliã mutarunt, diſſerit cap. 4. Hotomanus. Sed neque hac parte ſatisfacere videtur. Nã quod ex Nauclero de Carolo Magno rege Francorum ait, idem eſſe, ac ſi nominatus fuiſſet Rex Germaniæ & Galliæ: quòd eo tempore, omnis Gallia tranſalpina, & Germania etiam à montibus Pyreneis vſque in Pannonias, Francia dicebatur: illa quidem Germanica, Francia Orientalis: hæc, id eſt Gallica, Francia Occidentalis: non mihi videtur ad ortum Francorum aptandum. Certum enim eſt multis, ante Carolum magnum, temporibus, Regnũ Francię ſatis ſtabilitum, multóſque

reges habuiſſe, toti Galliæ & magnæ parti Germaniæ imperantes. Itaque ortum Francorum inde quærere nihil abſurdius. Sed quia locus ille lubricus eſt, & non deſunt authores non contemnendi, qui Francos ipſos aſcitos & extraneos dicunt à Germanis vel profugis Troianis: Ego aliunde teſtimonia eſſe petenda exiſtimo, in qua queſtione, vt in re incertiſſima, non conſentiunt authores, nec inuicem ſatis ſibi conſtant: Nam vt illa de Francione Hectoreo Troiano narratio tanquam fabuloſa reiiciatur, in diſputationem cadit, an Franci Germani ſint, an verò Galli: an id nomen gentis ſit, an verò factionis, eorum ſcilicet, qui pro libertate nomen illud ſumpſerint, quod vernacula lingua liberũ etiam hodie ſignificat. Quæ opinio nõ eſt vana, nec ab authore improbatur: licet primæ videatur aſſentiri, nempe Frãcos Germanos fuiſſe, ex illo Naucleri loco, & aliis ab eo citatis (credo vt in Germania ius ciuitatis facilius poſſet cõſequi.) Quæ tamen opinio improbari poteſt. Aliud enim eſt Francis & Germanis imperare, aliud Germania & Francia, aut alterius vocabulo, alteram complecti: Nam & ſi verum ſit, ſub regno Pipini, Caroli Magni, Clotarij, & aliorum qui Franciæ & Germaniæ iura dederunt, vnius vocabulo (Francorum ſcilicet) quicquid eorum parebat Imperio contineri: non tamen idem erat Gallia & Germania, alioquin dicendum eſſet, totum orbem qui Romano parebat Imperio, iſto dici & nuncupari nomine, proprio prouinciarum & nationum antiquato, quo nihil ineptius. Illud certè

magis

magis probarem, quod Connanus vir doctiſſimus, in ſuis Commentariis Iuris Ciuilis, libro 2. cap.9. aſſerit, Francos non aliam quàm Gallicam habuiſſe originem, non Germanicam, aut Troianam, ídque ex Cæſaris lib.6. Liuij lib.5. & Beati Rhenani ad Tacitum, à qua opinione multi, iíque grauiſſimi viri non abhorrent. Certè non fuiſſe Germanos, quos Ammianus Alemannos vocat, mouet me authoritas tanti viri, & ipſius Ammiani fides conſtans, qui Alemannorum & Germanorum ſeorſum à Francis crebram mentionem facit, nempe lib.15. vbi ſic ait, Alemannicis pagis id eſt Germanicis indictũ bellum, Conlimitia ſæpè Romana latius irrumpentibus. Et paulò pòſt eodem lib. Ob quæ Alemanni ſublatis animis. De Francis verò eodem lib. ita, Hæc Malarichus ſubitò nactus, etiam tunc ſqualens & mœſtus, ſuámque & popularis Syluani vicem grauiter ingemiſcens, adhibitis Francis, quorum ea tempeſtate in palatio multitudo florebat, erectius iam loquebatur: ex quo ſolo loco facilè iudicari poteſt, Francos Gallos fuiſſe, inter Palatinos & milites prætorianos numeratos, & in caſtris Romanis militaſſe, quod de Germanis Alemannis quibuſcum bellum ſemper fuit non dicit Marcellinus, imò eos vt hoſtes tũc Romani perſequebantur. Germanos autẽ Alemannos à Marcellino dici, eúmque his nominibus promiſcuè vſum probatur eiuſdem Marcellini lib. his verbis: Indicabat autẽ Coloniam Agrippinam ampli nominis vrbem in ſecunda Germania. Et lib. 16. Alemãnicam aggredi plebem. Et ſtatim, Eíq;

aduentanti Germanorum manus. Et paulò pòſt, Hoc comperto reſidui Germani. Ibidem, Quo ædificato conſtabat ad intima Galliarum, vt conſueuerant, adire arceri Germanos. Mox, Quo diſpalato fœdo terrore, Alemãnorum reges Chonodomarius & Veſtralpus, quos eodem lib. Germanorum reges vocat, in ea grauiſſima & memorabili pugna, cuius circa finẽ eiuſdem lib. meminit, Iuliani tunc Cæſaris mox Imperatoris aduerſus eos reges: vbi ſic ille, Hoc comperto Chonodomarius (quem paulò antè pluribus locis regem Alemannorum vocarat) iumento ac ſtatim deſiluit: & ſecuti eum reſidui idem fecere, nihil morati (nec enim eorum quiſquam ambigebat partem ſuam fore victricem) dato æneatorum cantu, ſolemniter ſigno ad pugnandum, vtrinque magnis concurſum eſt viribus populi, propilabantur miſſilia, & properãtes cito quàm conſiderato curſu Germani, teláque dextris explicãtes, inuolauere noſtrorum equitum turmas. Ibidem, Et cùm cornu ſiniſtrum altius gradiens, vrgentium tot agmina Germanorum vi nimia propuliſſet. Et paulò pòſt, Proinde Alemanni pulſis diſiectíſque equitibus noſtris (de Germanis id dictum liquet, quos in principio initi certaminis, equitum turmas Romanorum aggreſſos dixerat) ſicque promiſcuè iſtis nominibus, pro eadem re eodémque populo vtitur. Aliter de Francis, quorum aliquos in comitatu fuiſſe Imperatoris dicit, & ideo populum fuiſſe à Germanis, ſiue Alemannis, ſeparatum, nemo poſthac ibit inficias. Quibus libet addere teſtimonium

Flauij Vopiſci in vita Proculi. Ibi, Nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur. Extat aliud eiuſdem Marcellini, eodem lib. 16. circa principiũ, his verbis: Igitur Agrippinam ingreſſus, non antè motus eſt exinde, quàm Francorũ regibus, furore miteſcente, perterritis, pacem reipub. firmaret: Francos autem à Germanis ſiue Alemannis fuiſſe, vt nunc ſunt, omnino diſtinctos & diſcretos. Docet idem author lib. 17. circa principium. Ibi, Seuerus magiſter equitum, per Agrippinam petẽs & Iuliacum, Francorũ validiſſimos cuneos in ſexcentis velitibus, vt poſteà claruit, vacua prȩſidij loca vaſtantes offendit: hac opportunitate in ſcelus audaciam erigẽte, quod Cæſare in Alemannorũ ſeceſſibus occupato, nullóque vetante. Mox, Ad quos eximẽdos periculo, multitudo Francorũ egreſſa, cùm captos cõperiſſet & aſportatos, nihil amplius auſa, repedauit ad ſua caſtra. Ex quibus verbis verũ eſſe quod diximus conſtat. Nempe, cùm Marcellinus dicat Francos bellum Cæſari mouiſſe, occupato in Alemãnorum ſeceſſibus: Si Franci Germani aut Alemanni erant, non ita loquutus fuiſſet, Cæſarem occupatum in Alemannorum ſeceſſibus. Diſtinguit ergo author & ſeparat eo loco Francos à Germanis aut Alemannis, non facturus ſi vnus eſſet populus. Hæc opinio, clarius probatur eodem lib. 17. At Cæſar, inquit ille, hyemem apud Pariſios agens, Alemannos præuenire ſtudio maturabat ingenti, paratíſque quæ neceſſaria videbantur, petit primum omnium Francos: Eos videlicet, quos conſuetudo Salios appella-

uit, auſos olim in Romano ſolo apud Toxandriam locum, habitacula ſibi figere prælicenter: quos dedētes ſe, cum opibus & liberis, ſuſcepit: mox debellatis Chamauis eorum vicinis, ſedato tumultu militari ob cōmeatus inopiam in caſtris exorto. Subdit, Nauali ponte Rheno trāſito, terris Alemānorum calcatis. & quæ ſequūtur. Hîc diſertè author Francos à Germanis nomine, ſitu & re non minus ſeparat, quàm Gallos ipſos: ad Rhenum enim vſque Gallias protendi ipſe Ammianus poſt Cæſarem & Strabonem fatetur. Itaque, vt eò reuertatur oratio vnde digreſſa eſt, & multis quæ ad hanc rem faciunt prætermiſſis: cùm inde non magis ſciri poſſit vnde orti ſunt Franci (quod tamen diſputat Hotomanus) quàm ex iis quæ ab eo dicta ſunt, non erit abſurdum, eos Gallos dicere. Si Galliam ad Rhenum termines & Oceanum, vt Strabo, Cæſar, ipſéque Marcel. faciunt, qui lib. 17. ait, Pace cum Francis cōpoſita, debellatíſque Chamauis eorū vicinis, nauali ponte Rheno tranſito. Et XXI lib. gloriatur Iulianus, quòd Francorum populandi iugem licētiam fregiſſet, Rhenúmque peruium feciſſet. Nolo tamen negare, fuiſſe quoſdam authores, & inter eos Procopium lib. de bello Goth. primo, qui non dubitarunt aſſerere Francos Germanos fuiſſe, Galliáſque inuaſiſſe: Sed nullis teſtimoniis aut repetita altius origine, niſi eos dicas Germanos, quemadmodum Belgæ Galli ſeſe fatebantur, vt Cæſar refert lib. 2. ſuorum Commentariorum. tantum quiſque ſibi aliquando placet, vt dixi, in mentienda origine.

Itaque

Itaque viderit lector, quid in re tam dubia & incerta ſequendum exiſtimabit: Non enim contradicendi ſtudio hæc à me dicta ſunt, ſed veritatis quærẽdæ cauſa. Quæ de Chaucis aſſerit Hotomanus, quos Francis vicinos eſſe retur, non improbo: & eos dici à Marcel. Chamauos, locus ille xvij lib. eiuſdem annuere videtur. Romanam autem linguam vſitatam in ea Galliæ parte quam à Francis occupatam dicit. Inde natum prouerbiũ, Loqui Romanum, non inficior, licet ſatis cap. 3. demonſtratũ fuerit, Frãcogallis proprium fuiſſe idioma quo nũc vtimur, corruptius & fortaſſis rudius quàm nũc, ſed tamen eiuſdem ferme prolationis & ſignificationis. Cæterùm certũ eſſe nemo negabit, vt iam à me dictum eſt, Galliam in prouinciæ formam redactam, & vectigalem à Romanis factam, in iudiciis & cõtractibus lingua Romana vſam. Extant adhuc huius opinionis magna & indubitata indicia, non tamen ex eo probatur Francogallos Germanos fuiſſe, vt vult Hotomanus: licet enim id admitteremus, nihilominus non ſequeretur idioma noſtrum eſſe vetus Germanorum, quod perfacile cum ſedibus ſolet mutari: migrantes enim propriis ſedibus aſſumunt facilè idioma eius nationis, aut prouinciæ ab eis occupatæ, vel in qua ſedes conſtituunt, vt ex Turcis ipſis diſcere poſſumus, qui licet Arabicam linguam habeant propriam, & ea in ſuis prophanis ſacris vtantur, attamen Illirica & Græca vulgari vti ſolent: nam vt Liuius bello Aſiatico ait de Gallogræcis, Planta facilè vertitur in id ſolum in quo ſeritur: quod

fit cùm indigenis exteri miſcētur: vt de profugis Troianis, Ænea duce, cum Rege Latino, refert Liuius lib. primo vrbis cõditæ: & Diogenes Laërtius in Solonis vita ait, Solonem occupata Athenienſiũ Repub. à Piſiſtrato profectũ ad Crœſum Regem, à Crœſo verò in Ciliciam: ibique vrbem condidiſſe, eámque ex ſuo nomine Solos appellaſſe, & in ea aliquot Athenienſium collocaſſe, quos tractu temporis, cùm patriam vocem corrupiſſent σολοικίζειν dictos aſſerit. Cæterùm quod poſtrema capitis parte Hotomanus ait, Francorum exiguas copias Siciliam inuaſiſſe, Syracuſas cepiſſe, verum eſt: innata enim illis fortitudo à maioribus Gallis, indigenæ quorum Frãci ſunt, hoc effecit: quibus (vt ſuprà diximus) familiare fuit, parua manu magnum fugare exercitum. De quorum etiam virtute Saluſtius ſic loquitur, Facundia Græcos, gloria belli Gallos, ante Romanos fuiſſe. Plura ad hanc rem adduci poſſent: Sed aliò me reuocat inſtituti ratio.

IN CAP. V.

QVÆ proximo ſuperiori capite dicta ſunt, ad quintum ſequens referri & aptari poſſunt. De ortu enim Francorum, niſi nomen cognoris, dicere non poſſis: & ſuperius diſputauit Hotomanus an eſſet nomen populi & nationis, an verò factionis, quod etiam hoc cap. diſſerit. Itaque quæ à me ad hanc rem dicta ſunt, quæ cum ipſius au-

thoris dictis conſentiunt, lubens prætereo: nec ab hac opinione diuellor, nempe Frãcos partem illam Galliæ habitaſſe, Gallóſque re vera fuiſſe, nomen verò Francorum obſcurum aliquando fuiſſe, non eſt incognitũ: eorum enim nemo antiquorum meminit ante Trebelliũ Pollionem,& Vopiſcum in vita Gallieni, & Aureliani, dicíque de eis poteſt quòd Tacitus circa finem libri ſecũdi, Ignoti Græcorum annalibus, qui ſua tantum mirantur, Romanis haud perinde celebres, dum ſua extollunt,externorum incurioſi: Francis etenim, vt diximus, nunquam copia ſcriptorum fuit. Sic videmus magnum & formidabile toti orbi Hotomanorum nomen, licet paruis & obſcuriſſimis initiis: ſic Tammerlani, cuius origo adhuc ignoratur,qui totam Aſiam vno momẽto ſubegit. Fuiſſe tamen in Germania, aut Alemannia, prouinciam Franciam nuncupatam, quæ etiam hodie Franconia dicitur, nolo inficiari,vel ex eo Marcel. lib. xx. loco: fortaſſis quòd à Frãcis olim occupata armis fuerit,vt nunc tota Gallia Francia dicitur. Sed quàm obſcurum fuerit tẽpore Conſtantis nomen Frãcorum,ex Socratis eccleſiaſtici hiſtoriographi lib. x. patet, qui Frãcos gentem quãdam vocat,his verbis: Nam gens quædam, quam Francos appellant, cum Romanis in Gallia conſtitutis, bellando conflixit: & cap. xiij. ait, Conſulatu duorum Auguſtorum Conſtãtij iij. & Conſtantis ij. Conſtãtem Francorum gẽtem ſuperaſſe,confęderatámquereddidiſſe.Hoc Hieronymus preſbyter ad Chronicon Euſebij ait accidiſſe circa annum Domini, 340.

Eorum etiam meminit Sidonius Apollinaris, qui vixit temporibus Maioriani, Anthemij & Auiti Imperatorum. Itaque non poſſum ſatis mirari cùm ſæpius à Romanis pugnatum aduerſus Francos ſit, dubióque marte, originem tam validæ & pugnacis gentis: quæ poſteà imperium orbis, ſaltem occidẽtis, ſibi parauit, prætermiſiſſe: cùm tamen magnum eo tempore fuerit nomen Francorum in Gallia, vt ex epiſtola ipſius Iuſtiniani ad Frãcos patet: cuius meminit Procopius lib. 1. de bello Gothorum, in hanc, vt ille aſſerit, ſentẽtiam, Noſtræ ditionis Italiam per vim Gothi ceperunt, nec ſolum reſtituere nobis haudquaquam decernunt, ſed iniuria inſuper nos afficere, nec toleranda quidem, nec mediocri: quocirca exercitus aduerſus mittere cogimur. Vos verò par fuerit, nobis hoc bello vt auxilio ſitis, quod vtique vtrique noſtrûm commune, rectior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothóſque odium, vt Arianorum errores reiiciẽtibus deteſtandos. Non tamen placet opinio eorum, quæ vult Frãcos dictos eſſe à ferocitate, quòd Valentiniano Imperatori ſtipendium recuſarint: nomen enim illud multis ante Valẽtinianum temporibus fuiſſe, Regéſque habuiſſe Francos, Marcellinus teſtis eſt. Quo autem tempore Regnum in Gallia conſtituerint, profligatis aut eiectis Imperatoribus Romanis, id longiore ſermone & indagatione eget: inſtitutúmq; noſtrũ excederet, ſi ſingula tractanda forẽt. Extant enim non pauci & cõtemnẽdi authores, ex quorũ labore iſta petẽda ſunt. Itaq; ad cætera pergo.

IN CAP. VI.

DIſſerit Sexto Capite Hotomanus, vtrum Regnum Frãcogalliæ hæreditate, an ſuffragiis deferretur, & de Regum creandorum more: quam quæſtionem mouet ille, non vt hiſtoriam nobis aperiat, ſed vt Francogalliam ſatis ſeditionibus agitatam funditus euertat. Cùm enim populi iudicio & ſuffragiis Regnum noſtrum deferri vult, vt de Regibus Germanis ex Tacito, & quem adhuc morem retinere Germanos, Danos, Suenos, & Polonos, ait, qui Reges in Concilio eligũt, ita tamen vt filij Regum præferãtur cæteris: Quid, inquam, aliud vult, cùm tantopere electionem iſtam probet, vt ex ſua ſententia nihil ſapientius, aut reipublicæ ſalutarius excogitari dicat, quàm, formam illam, neque nobis, neque noſtris tritauis cognitã, & quæ è memoria noſtra, tanquam quæ de Iapeto dicuntur, penitus exciderit, imò quæ nunquam fuit, inducere, noſtrúmque Regnum tam bene ſtabilitum & fundatum, ad illam teterrimam, immanem, & ſanguinolentam beſtiam electionis reducere? Quod ille tamen ſanctum & ſalutare vocat, & ex teſtamento Caroli Magni apud Naucler. generat. xxviij. cõfirmare nititur. Cùm tamen ex illo teſtamento nihil, quod ad hanc rem pertineat, elicere poſſit. Continet enim diuiſionem totius Regni & Imperij eiuſdem inter liberos, Ludouicum, Pipinum, &

Carolum, ídque per modum inſtitutionis: tantum abeſt vt iudicio populi, aut concilij id permiſerit. Sciebat enim nihil eſſe inconſtantius, nihil mutabilius & periculoſius, quàm ab imperitæ multitudinis iudicio pẽdere, quæ (vt inquit Liuius Decad. 3. lib. 4.) ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur. Docet enim Imperium Romanæ vrbis (quam æternam Marcel. vocat) quid inter ſucceſſionem & electionem interſit, tot tyrannos, tot monſtra paſſim, in tot partes diuiſum, vt tandem nullũ ſit relictum veſtigium, præter vmbram quãdam Imperij in Germania, quod tamen ſeditionibus & furiis agitatum extitit quandiu populi iudicio ſubnixum fuit, vt tandem mortuo Federico ſecundo, qui obiit anno ſalutis 1250. ius eligendi Imperatoris ad ſeptem Principes Germanos delatum fuerit, tres Eccleſiaſticos, quatuor Laïcos, vt vocant. Quare ergo vocas ſanctum & ſalutare bellorũ ſeminarium, & quod conſenſu omnium exploſum fuit. De electione autem Pharamundi ex Aimoino, non eſt cur tantoperè Hotomanus ſibi placeat, neque locus ille Aimoini plurimùm facit, qui magis intelligi & referri debet ad formã inaugurationis quàm electionis, vel vt verius dicatur, in Regem Francorum illum electum fuiſſe, fortaſſis propter ſublatam veterũ Regum ſtirpem. Multos enim Reges Francorum pręceſſiſſe Pharamundum ex ipſo Marcel. lib. 3. patet. Meminit enim ille Mellobaudis cuiuſdam Francorum Regis, quem domeſticorum comitem vocat. Tandem conſtat, mortuo Pharamundo

mundo, Clodium Crinitum eius filium illi ſucceſſiſſe, cui ſucceſſit, ex eiuſdem Aimoini ſentẽtia cap.6. Meroueus eius affinis, non electione, licet conſtet abſque prole maſcula Crinitũ deceſſiſſe, ſed ſucceſſione: Ait enim ille, Regni Francorum gubernacula Meroueum accepiſſe: cui Childericus ſucceſſit: Childerico ex eiuſdem Aimoini cap.12. Clodoueus filius hæreditario iure, non electione. Quid plura? mortuo Clodoueo primo Francorum Rege Chriſtiano, quatuor illius filij Theodoricus, Clodomirus, Childebertus, & Clotarius, regnum inter ſe æqua lance diuidunt, vt verbis Aimoini vtar, qui te iam, Hotomane, quater mendacij arguit: in qua diuiſione, quæ aliter facta non iudicabitur, quàm hęreditario iure, nullum conſenſum concilij acceſſiſſe ſatis cõſtat. Atqui ſi iſta non ſufficiũt, ſeries ipſa regum poſt iſtos te etiam mendacem probat. Childeberto mortuo ſine liberis, ſolus ex Clodoueo regnauit Clotarius, cæteris fratribus mortuis, qui etiam vt idem author eſt, cap. vltimo lib.2. reliquit filios regni hæredes: quorum hæc ſunt nomina, primus Cherebertus, ſequens Gunthranus, tertius Chilpericus, quartus Sigebertus, & ſic de cęteris Merouingis vſque ad Carlouingos. Ita enim Hotomanus progeniẽ Merouei & Caroli Magni appellat. Sed ait ex eodem Aimoino lib. 4.cap.51. mortuo Dagoberto Franci, Danielem quendam clericum cæſarie capitis creſcente, in regnum ſtabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. At, proh dolor, quantũ ſudoris impendit in mendacio ſtruendo! Debebat Iuriſcõſultus ani-

maduertere, iura ad eas res aut negotia aptari, quæ frequenter accidunt, non quæ perraro. Sic ille meminiſſe illius non debebat: à Pharamundo enim, quem ille primum Francorum regem nominat, ad Danielem Chilpericum, trecenti anni elapſi ſunt, & ſic iure hæreditario, & non electione, per trecentos annos regnum Francorum delatum extitit. Pharamundus enim regnum adeptus eſt anno Chriſti 420. ex Tilio & aliis: ex ipſo Aimoino Daniel Chilpericus anno 722. eo ſcilicet tempore, quo ſucceſſio illa (quam tu Merouingorum vocas) defecit. Atqui non animaduertis, non ſucceſſionem iſtis exemplis damnatã, ſed ſucceſſores. Neſcis bonos principes, malos habuiſſe ſucceſſores & hæredes, hæreditatem tamen bonam, iuſtam & legitimam dici. hîc virus oſtendit Hotomanus, hîc qua mente, quóve animo ſcripſerit, docet, nempe vnico exemplo regni ſucceſſionem auferendam: imò quoties Hotomano & aliis ſeditioſis libuerit, regem creandum. Sic Tyrãni in Romano Imperio prætexentes Imperatorum quorundam ignauiam, Imperium Romanũ arripuerũt. Occiſis enim duobus Gallienis A A. xxx. tyrãni Imperium Romanum lacerarunt, totúmque vaſtarunt. Probo imperante, quem verè probum teſtatur Vopiſcus in eius vita, quatuor tyrannos Imperiũ Romanum ſuſtinuit, Firmum ſcilicet, Saturninũ, Proculum & Bonoſum, quos tamen electio & fauor militaris prouexerat, & fortaſſe non ſine cauſa, ſaltem probabili. Vide quid ſibi vult cãtatiſſima tua electio, vide quo tendat: nempe vt ſuffragiis viliſſimorum

morum ſeditioſorum & factioſorum hominum Frācogallia Reges habeat, poſthabita propagine regia, eáque cælitus donata: imò, vt liceat Hotomano, quemadmodum Didio Iuliano Iureconſulto, regnum emptis ſuffragiis arripere: Eò enim tendunt illa exempla tua mendicata: eò tendit tota Hotomani oratio, eò ſpectat libellus. Sic Catilina ſtatum reipub. Romanæ bene conſtitutum non ferens, bellum patriæ indixit, aſcitis ſecum (vt ait Saluſtius) quibus opes nullæ erāt, qui ſemper bonis inuidēt, malos extollunt, vetera odere, noua exoptant, odio ſuarū rerum mutari omnia ſtudent: turba atque ſeditionibus ſine cura aluntur, quoniam egeſtas habetur ſine damno. Item, Qui vbiq; probro, atque petulētia maximè pręſtabant: alij per dedecora patrimoniis amiſſis: poſtremò omnes, quos flagitiū & facinus domo expulerat. Præterea multi memores Syllanæ Victoriæ quod ex gregariis militibus alios Senatores videbant, alios ita diuites vt regio victu atque cultu ætatem agerent, ſibi quiſque, ſi victoria in armis foret, talia ſperabat: Aſcitis præterea tibi & tuis ſimilibus, quorū parentes proſcripti, bona erepta, ius libertatis imminutum erat: qui, vt inquit ille, haud ſanè alio animo euentum belli expectabant: & quicunque aliarum atque Senatus partium erant, conturbari rempub. quàm nimis valere, ipſi malebant: &, vt vno verbo dicam, quibus ille artibus rempub. Romanam perdere cogitabat, Hotomanus cum ſuis noſtrū Regnū à Deo conſtitutum, ope illius auctum & conſeruatum, euertere conatur: idem illi animus, eadem

voluntas, idem præmium. Vide quàm bene Saluſtius de vobis in perſona Catilinæ vaticinatus eſt: vide quàm benè tibi conueniunt, quæ de eo dicta ſunt: reſtat & manet ſimilis exitus: hoc enim ſeditioſorum præmium eſt, vt tandem pœnas impietatis ſuæ perſoluant. Nam, vt inquit Marcellinus libro 14. poſt Platonem, hæc & huiuſmodi quædam innumerabilia, vltrix facinorum, impiorum bonorúmque pręmiatrix operatur Adraſtia, quam Nemeſim & angelum iudicij, omnium malorum conſideratricem, Plato lib. 4. de legibus vocat: plura, veráque, ad hanc rem dici poſſent, quæ prætermiſſa volui: non enim conuiciis cum iſtis ago, quos ſuperiores hac parte ſcio. Sed veritate mendacia tollo. Proinde quod Hotomanus ex eodem Aimoino libro 4. cap. 67. ait, mortuo Rege Pipino, filios eius Carolum & Carolomanum, conſenſu omniũ Francorum Reges creatos fuiſſe, non magis probat ſuam electionem, quàm locus Pharamundi. Sed quia Hotomanus per centones argumẽta petit: ego rem repetam, quam tamen ſilentio perpetuo non tegendam, ſed obruendam exiſtimarem, quia exemplis talibus non territi mali, ſed magis docti videntur. Qua ratione Plato lib. 1. de legibus culpat Cretenſium fabulam de Ganymede, quod aduerſus Iouem ficta ſit, vt cum ab eo (vt ille inquit) leges ipſorum originem habuiſſe credantur, eum Deum imitantes qui leges tradidit, hac etiam voluptate fruãtur. Et Terentianus ille Chærea exemplo fuci facti mulieri per Iouem, vim puellæ infert lubens. Benè igitur Lampridius proteſtatur

proteſtatur in vita Heliogabali, ad Conſtantinum nūquam ſe vitam illius in literas miſſurum, ne quis fuiſſe Romanum principem ſciret, imò magis ne imitaretur. Scio ego Regnum Francorum multos eóſque probos, pios & Chriſtianiſſimos habuiſſe principes: & ignauos quoſdam, vt ſunt res humanæ. Sic Romanum Imperium: ſic denique regnum Iudæorum: ſic monarchia Aſſyriorum & Perſarum. Nullum enim fuit regnum, nullus principatus, nulla denique reſpub. quæ bonos ſemper tulerit Principes, aut magiſtratus: eadem enim terra, vt ibidem Lampridius, & venenum fert, & frumentum: alia ſalutaria, alia contraria: eadem ſerpentes, & ciconias. Hoc tamen intereſſe inter bonos principes & malos, quod ij diu imperarunt, & exitu naturali vt plurimum functi ſunt: alij amiſſo regno, vita deniq; miſerè priuati. Ii memoriā ſui pręclaram & optabilem reliquerunt: alij interfecti, tracti, tyranni meritò appellati: & cum vita, dānata eorum fuit memoria. E quorū numero, ſcilicet ignauorū, in regno Francorum, & è Merouingis fuere vltimi Chilpericus, antea Daniel dictus, Theodoricus Cala, & Childebertus ſtupidus: qui nudū nomē Regis habētes, ſumma rerum penes Carolū illum Malleū Auſtraſij Pipini filiū erat. Cui facilè fuit, licet nomen Regiū dicatur repudiaſſe, in ſuos regnū traducere; quod quia per ſucceſſionē facerè non poterat, tanquā alienus à Meroueo, alia via aggreditur, nempe partim vi, partim cōſenſu eorum quos beneficiis ſibi cōciliarat & deuinxerat. Itaque tribus filiis relictis, Pipino, Grifone, &

Carolomano,duobus ſublatis,Pipinus,conſulto prius Zacharia Romano Pontifice, Rex Francorum appellatus eſt, & in Regem inunctus & inauguratus Bonifacij Moguntini epiſcopi manu, vt idem Aimoinus teſtatur eodem lib. cap. 61. mox ab Stephano ſummo pontifice, tunc in Gallia profugo, filij eius Carolus, qui Magnus poſtea dictus eſt, & Carolomanus, reges vncti fuerunt, vt eodem cap. quod Hotomanus ſilentio tegit, & ſolius conſenſus populi facta mentione, ſuam electionem ex illo Aimoini loco probare contendit, cùm tamen locus ille, nihil ad illius mendacium & commentum faciat, vt cæcutienti patere poteſt. Quem etiam non iuuat teſtamentum Caroli Magni, quo conſtat Magnum, Ludouicum Pium ſcripſiſſe hæredem Regni Francogalliæ, Bernardo nepote creato rege Italiæ, vt ex Naucleri loco ſupra citato liquet. Quod etiam Aimoinus libro quarto, cap. 102. teſtatur his verbis: Cuius rei nuntium (loquitur de Caroli Magni obitu) cùm Ludouicus filius eius in Aquitania apud Theoduadum villam, vbi ipſe tunc hybernabat, plurimis deferentibus accepiſſet, triceſimo poſtquam id acciderat die Aquaſgrani venit, ſummóque omnium Francorum conſenſu ac fauore patri ſucceſſit. & quæ ſequuntur. Quod autem conſenſus mentionem facit, ad electionem referri nullo modo poteſt. Sed intelligendum eſt omnium conſenſu, id eſt omnium votis, omnium expectatione & deſiderio, quod clarum efficitur lib. 5. cap. 10. Appendicis ad Aimoinum

moinum his verbis: Venit ergo Imperator (loquens de Ludouico, quem à patre Diadema accepiſſe, cap. 9. dixerat) Aquiſgrani in palatium, & à propinquis atque multis Francorum millibus cum multo fauore eſt receptus, Imperatórque ſecundò declaratus. Quid plura? ſedato tumultu, qui inter Pium & filios exortus erat, cum maximo Francogalliæ incommodo, & horrendo tacendóque exemplo, à Pio regnum inter filios diuiſum teſtatur idem Aimoinus libro 5. cap. 18. non electione populi: vt verum ſit, non ſolùm Merouingorum temporibus, ſed & Carlouingorum filios in regno patribus ſucceſſiſſe. Sed quia res humanæ inſtabiles & mutabiles ſunt, & nihil eſt quod perpetuò ſtare poſſit, quemadmodum Merouingis perperam & per ludibrium adminiſtrantibus, vt ſuperius docuimus, ſumma rerum illis adempta eſt, & ad progeniem Pipini tranſlata: Sic viciſſitudine quadam, & occulto Dei iudicio ex Carlouingis, non minus luxurioſè agentibus, & adminiſtrantibus, tranſiuit ad Capetum, ſiue in vltionem prioris perfidiæ, ſiue quòd progenies Pij ita erga parentem ſeſe impiè geſſerit: vindicat enim Deus & vlciſcitur filiorum delicta erga parentes, etiam ſi ſera ſit vindicta. Cùm enim, vt ſacra docet ſcriptura, ſecundus à Deo honos parentibus debeatur: Et, vt Plato libro quarto de legibus inquit, putare quiſque debet, omnia quæ poſſidet eorum eſſe qui genuerunt, & educarunt, ita vt illis omnia pro viribus miniſtrare debeat: Primùm quidem externa bona,

deinde etiam corporis, poſtremò quæ ad animũ pertinent: hæc omnia videlicet mutuo data perſoluens, & pro curis doloribúſque priſcis parentum, in ſenecta recentes reddens, quando maximè indigēt: in verbis quinetiam per totam vitam parentes venerari maximè deceat, adeò vt leuiũ ac volatilium verborum grauiſſima immineat pœna: &, vt ille ait, omnibus propoſita ſit Nemeſis iudicij angelus, huiuſmodi omnium conſideratrix: adeò vt oporteat iratis animúmque explentibus cedere, ſeu verbis ſiue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio valde ſuccenſere, ſi quando iniuriam ſibi fieri arbitretur. hæc ille. Itaque non mirum ſi parētum nequiſſimorũ proles paternas luerit pœnas: quæ tamen quia Dei iudicio ſummittenda ſunt (qui vt dicebat Chilo ille Lacedæmonius, vnus ex Septem ſapientibus, excelſa deprimit & humilia extollit) latiùs proferre, nec pium nec æquum exiſtimo. Regna enim & poteſtates à Deo conſtitutas docet ſacra ſcriptura, & Reges in manu illius eſſe: nec mirum ſi illi maximæ curæ ſint, quos Pythagoricus Ecphantes vocat vnicum & excellens quoddam opus, quia ſit Imago ſuperni illius Regis, creatori ſuo ſemper familiaris. Quod verò de Childerico Clodouei patre à ſuis expulſo citat Hotomanus ex Gregorio Turonenſi, libro quarto cap. 51. non probat ille locus, electione in Francia Reges fieri: Aliud eſt enim Regem ob facinora pellere, Regno deturbare & deiicere, aliud Regem eligere. Prætereà non debebat vir ille vetus

illud

illud exemplum proponere, vt pote Regis idololatræ, & non Chriſtiani: ſed non veretur belluina illa exempla nobis adducere, dum modò mẽdacium ſuum illis iuuare poſſit. Itaque aliud de Sigeberto ad Chilpericum è regno Franciæ deturbandum, euocatum à Francis quibuſdam, magis tacendum quàm vulgandũ profert exemplum. Nam certum eſt Sigebertum à quibuſdam flagitioſis tui ſimilibus euocatum: nec mirum, ſi ſpreto ſancti Germani Epiſcopi conſilio, tragicè Sigebertus obierit, pœnáſque infidelitatis luerit, vt ex eo Turonenſi loco vidit Hotomanus, nec tamen erubuit proferre. Vide quomodo per ſcelera ſit iter ad ſcelus: vide quomodo te perdis factioſe: vide quam Rempub. probas, imò funeſtam tyrannidem. Quod ait Hotomanus Sigebertum conſentiẽtem Francis Regem conſtitutum, ac Regnum Chilperici fratris ſui adeptum, repugnat iis quæ à Turonenſi, loco ſuprà citato dicta ſunt. Sic enim habet, Spreto per Sigebertũ ſancti Germani conſilio, eóq; veniente ad villam (cui nomen eſt Victoriacum) collectus eſt ad eum omnis exercitus, à quo impoſitus clypeo Rex eſt ſalutatus: tunc duo pueri cum cultris validis vtraque ei latera feriunt: at ille vociferans, atque corruens, non pòſt multò emiſit ſpiritum, & cum eo Charegiſilus cubicularius eius. Habes præmium perfidiæ & proditionis: habes, quid alieno Regno inhianti acciderit: & hoc tu fortaſſis probas, & ais lege Francica licere. Viderit Lector, quid de cæteris iudicet. Iam ſatisfactum iſtis arbitror pio lectori,

non ſeditioſo, nempe Regnum noſtrum non electione, ſed ſucceſſione delatum ſemper fuiſſe, & proximis agnatis. Quòd ſi aliter aliquando acciderit, id factum magis ob ignauiam Regum, quàm alia ratione: nec trahēdum ad exemplum, vt noſtri aiunt, de iis quæ rarò accidunt. Nec mouet quod paſſim legitur apud Turonēſem, Adonem, Aimoinum, & alios, Frācos in Regem conſtituiſſe, ſublimaſſe, eleuaſſe, clypeo erexiſſe, & cætera huiuſmodi, quæ magis pertinēt (vt ſuprà dictum fuit) ad inaugurationem, quàm ad electionem. Solebant enim Regni Proceres, in Regni auſpiciis, frequentes conuenire, Regem nouum ſalutare, ſacramentum præſtare, & in verba noui principis iurare, qui mos adhuc obtinet: vt ſatis ex dictis authoribus elici poteſt, quod nihil tamen pertinere ad electionem certum eſt. Quibus addam externorū teſtimonium: ſic enim Georgius Cedrenus græcus hiſtoriographus, in compendio ſuæ hiſtoriæ (ſcripſit ille ab exordio mundi vſque ad Iſaacium Comnenū Imperatorem Conſtātinopolitanum 1057) memoriæ proditum eſt, Regem Franciæ, conſuetudine ſic obtinente, Regnum per ſtirpem à maioribus ſuis ad ſe delatum gerere.

In Cap. VII.

Eodem

EOdem artificio Hotomanus quærit, cap.7. pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hæreditate obſeruaretur: nẽpe dũ talia in dubium vocat, nihil aliud vult, quàm toties noſtræ Reipub. incommodis expertas ſeditiones, & ſopitas, adhuc rediuiuas facere & renouare: vt ſi qui audaciores ſint, aut Hotomanicæ factionis, & nouãdarum rerum cupidi, non deſint exempla partiti Regni contra ius fáſque. Sed quia errores non aliter tueri poſſumus, niſi exemplis, & qui exemplo peccat, non tam peccaſſe quàm aliorum peccata imitatum eſſe, ſæpè iudicamus: Iſta oratione Hotomanus longè ab arte boni & æqui quam profitetur, noſtrum Regnum, quod priùs ſuffragiis & electione populi deferri dixerat, diuiſum vult: & quærit, pluribus extantibus liberis, quid iuris in hæreditate Regni obſeruaretur. At non te pudet, homo leuiſſime, nunc hæreditarium facere, quod prius arbitrio alieno, & liberalitate Polonica, Dacica, Suetica, & Germanica pendere dicebas. Vide quàm parum tibi conſtes. Hæreditas eſt ea quæ in noſtro iure dicitur ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit. Itaque cùm hæreditatis mẽtionem facis, te propriis pennis configis, & fateri cogeris, non electione, ſed ſucceſſione Regnum hoc noſtrum delatum ſemper fuiſſe. Ad tuam tamen queſtionem, imò potius ſchiſma, ecce, Claſſice, quid ſentiam. Nemo eſt qui neſciat Regnũ Francorum, primis temporibus inter liberos maſculos fuiſſe

diuiſum. Locus enim ille filiorum Clodouei primi hoc abundè docet. Sed quanta ex huiuſmodi diuiſione nata & orta diſſidia ſint, cùm alter alterius imperio graſſaretur, & portioni hæreditariæ inhiaret, debebas docere, vt ſaltem illorum exemplo alij diſcerent. ſed vide fructum. Bellũ inter filios Clodouei ex diuiſione ortum, Aimoinus lib. ij. teſtatur, & apud eundem, cap. xj. Theodoricus fratri Clotario parat inſidias ob Regnũ, Childebertus & Clotarius, nepotes ex fratre Clodomiro, inſontes de medio tollunt, mox pugnant inuicem. Chrannus aduerſus Clotarium parentem bellum parat. Præterea filij Clotarij propter Regni paterni ſucceſſionem, mouent inter ſe controuerſiam, ex eodem lib. 3. cap. primo. & ſic de cæteris, quos recenſere longum & miſerum eſſet: Nec enim iſta literis commiſiſſem, tanquam obruenda perpetuo ſilentio, ni coëgiſſet Hotomanus, qui plurimùm huiuſmodi malis exemplis delectatur. Ad rem redeo. Hãc queſtionem non eſſe otioſam Hotomanus multis ait: Nam, inquit ille, cùm penes populi comitia, & publicum gentis concilium, non modò deferendi, verumetiam adimendi Regni ſumma poteſtas eſſet: Illud neceſſariò conſequitur, in eiuſdem arbitrio fuiſſe, vtrum omnibus æqualiter, an vni tãtum, Regni ſucceſſionem deferret. Sed cùm vtranque propoſitionem falſam docuerim, & conſequens falſum eſſe neceſſe eſt. Itaque otioſa erit, imò planè anilis ſecũda queſtio, Si populus filio repudiato alium eligeret, ecquid tamen ad dignitatem ſuam tuendam

dam relinqueretur. Quaſi id acciderit vnquam ſuperſtite eo cui ademptum Regnum extitit. Vis vt ego externorum exempla proferam? nam ad Reges noſtros id non pertinet, nec vnquam pertinuit, vt teſtatur Procopius. Nerone occiſo, Galba, Otto, & Vitellius Imperium arripuerunt, mox pugnando inuicem conciderunt: vt ipſi Vitellio ſaluti non fuerit, velle deponere Imperium, qui, vt ait Suetonius, ſoluto à latere pugione, Conſuli primùm, deinde illo recuſante, Magiſtratibus, ac mox Senatoribus ſingulis porrigens, quod ſignum erat depoſiti imperij. Sic Caracalla Baſſianus Getam ſuſtulit: & multi alij, quos recenſere longum eſſet, vt præteream Germanicum dolis Tiberij occiſum, Diocletianum & Maximianum: hunc hauſto veneno, alterum immiſſo percuſſore à filio. Non inſulſè igitur Periander Corinthiorum tyrãnus reſpondit roganti, cur in tyrannide perſiſteret: Quia, inquit, ſponte & inuitum cedere æquè periculoſum eſt. Plura dicerem, nec deficeret oratio: ſed tam horrida, tragica, & tetra electionis tuæ exempla, tibi (qui libens amplecteris) relinquo. Vide tamen quàm paruo momento tua labaſcunt fundamenta. At vtinam hæſiſſes iis, quæ iſto capite à te dicta ſunt, de quadrifaria rerum, quæ in ditione principis ſunt, diuiſione, ex Romana prudentia. Certè lectio illa, in qua te multum verſatum & excellere nemo eſt qui neſciat, digna eſſet tanto artifice. Sed cùm bella tonas, non facis ex tuæ diſciplinæ præſcripto & inſtituto. Quod autem ſubdis, Ergo Rege de-

mortuo (ſi ad extraneum) non probo quandiu proles extat maſcula, ſiue directo, ſiue ex tranſuerſo. Si verò ſint filiæ tantùm, hoc locum habere quod ait Hotomanus, nempe aliquid filiabus largiendum, tuendæ dignitatis Regiæ cauſa: non tamẽ patrimonij, quod domanium ex Chopino vocamus, vel ex Iuſt. rem dominicam. Cuius illæ moribus noſtris incapaces ſunt, ſempérq; fuere, vt ſatis liquet ex illo Caroli Magni teſtamento apud Nauclerum: de filiabus enim ſic ſtatuit, Quæ autem iuſtè & rationabiliter à condigno viro ad coniugium quæſita fuerit, eíque coniugalis vita placuerit, non denegetur à fratribus ſuis, ſi & viri poſtulantis, & fœminæ conſentientis honeſta & rationabilis fuerit voluntas. Ex quo apparet nihil de dote filiarum cauiſſe, imò totum hoc fratrum arbitrio reliquiſſe, cùm prius inter filios Regnum diuiſiſſet. Locum verò Aimoini lib. 4. cap. 17. de Dagoberto & Ariberto, quem alij Heribertum vocant, deprauatum ab Hotomano eſſe, legenti patere poterit. Non enim (vt ille vult) vrbes & pagos prope Ligerim Ariberto fruẽdos dediſſe Dagobertum, neque pepigiſſe cum eo, vt priuato contentus habitu, nihil amplius de paterno regno ſperaret. Imò verò (vt inquit ille) amicorum conſilio, fratrem ex parte Regni conſortem fecit, collata ei prouincia, quæ à ripa Ligeris Vaſconiam verſus, extenditur, vſque ad Pyrenei iuga montis, qui Galliam ab Hiſpania diſterminat, & ea portione contentum, nihil amplius de paterno ſperaret Regno. Addit poſteà adeptum portionem cum digni-

dignitate Regia, his verbis: Qui vbi partem adeptus eſt, ſedem Regni Tholoſam eligens. & quæ ſequuntur. Quem eodem lib. cap. xxiiij. Regem Aquitaniæ vocat: tantum abeſt vt tuendæ ſolùm dignitatis cauſa, portionem Dagobertus Ariberto largitus ſit, vt vult Hotomanus. Nec magis verum eſt quod ille eodem cap. dicit, ſucceſſionem regni non hæreditariam eſſe, quod falſiſſimum ſuprà monſtrauimus. Et ille locus Dagoberti cum Ariberto ita conuincit, & ſua poſtrema narratio id probat: quod etiam ex Agathio (quem nominaſſe ſatis illi viſum fuit) abundè teſtatum extitit. Vixit ille temporibus Iuſtiniani, noſtróſque Francos, & eorum inſtituta cùm maximè laudarit, vt Græcis ipſis anteponat lib. primo circa principium, ſic ait, Franci igitur cùm optimum degant id vitæ genus, ſeipſos imprimis, & proximos quoſque peruinciunt: & ex parentibus filij Regna ſuſcipiunt. Conſtat ſanè Childebertum, Clotarium, Clodomirum, ac Theodoricum, germanos fratres fuiſſe: hi patre defuncto in quatuor partes diuiſum Imperium, quantum cognitione capere potui, æquam ſinguli partem ciuitatum & gentium accepere. Idem Aimoinus vt ſuprà. Ex quo ſaltem loco poterat Hotomanus videre, regnũ hoc ex parentibus filios accipere, non electione, ſed hæreditario iure. Sed quia locus ille Agathij multum detrahit de Hotomani concepta opinione, noluit libro ſuo inſerere, ea ſcilicet ratione, quòd ille, vt dixi, inſtituta noſtra plurimum probet, ac laudet. Non eſt ergò cur Hotomanus

errores ſuos ignoratione tegat, cùm ait certum hac de re ius Frãcogalliæ nullum reperiſſe. Cùm tamen veterem cõſuetudinem pro lege eſſe, ipſe ex diſciplina, quam profitetur, ſatis ſciat: & in diuiſione non Regni, ſed illuſtris cuiuſdam domus tantùm, maximè ſi ducatus aut comitatus honore dignetur, morem veterẽ, deſtinationem & legem familiarem domus, ſæpiſſimè ius facere, vt ille nouit, & tamen malo animo ignorare fatetur: & ad populũ, cuius iudicium tam magnifacit, vel, vt ipſius verbis vtar, ad arbitrium publici cõcilij ſemper relatũ falsò adſeueret. Quod ille ſubiungit de Rege Philippo tertio, id ad ius appannagij, vel, vt vult doctiſſimus Burdinus Regius generalis cognitor, ad portionem quæ ex Diademate vel Canone Regio delibatur, & fratribus maſculis, & eorum maſculis tantùm additur, ex veteribus noſtris inſtitutis pertinet. De quo alibi, parcè tamen, nam extat liber hac de re Chopini Andij Iureconſulti, & patroni cauſarũ in Curia Parlamenti diſertiſſimi, nuper in lucem editus.

IN CAP. VIII.

DE lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hæreditatibus, hoc octauo cap. Hotomanus tractat: & certè hic locus planè difficilis eſt, quippe verſatur in maxima caligine: nam hactenus ſatis incertum eſt, quo tempore lata fuerit huiuſmodi lex, cuius

tamen fragmenta extant: tandem conſtat, idq́ue in dubiũ non vocatur, Legem fuiſſe ſiue ſcriptã, ſiue non ſcriptam, quam tamen vſus frequentiſſimus, receptiſſimus, & omnium antiquiſſimus approbauit: non enim leges ob hoc ſunt, quòd ſcriptæ, ſed quia receptæ. Sic Romæ Regibus extantibus, quemadmodum Lacedęmoniis nullum erat ius ſcriptũ, donec eiectis regibus, repub. conſtituta, leges à duobus populis mendicatæ, in tabulas redactæ fuerunt, vt teſtatur Liuius, & Tacitus libro Annalium tertio: non tamen minus dicemus, Romanos ſine lege, quòd ſcriptas non haberent. Sed quòd Francis leges fuerint, audi Agathium eodem libro primo. De Francis noſtris ſic ille: Nam primo illo reiecto, & priſco viuendi modo, imperantium vtitur inſtitutis, tametſi tempore videatur non admodum dignitate defectior: nimirum cùm Germani haudquaquam ſint, vt plurimi Barbarorum, paſtores: ſed Romanorum politia & aliis inſtitutis & multis vtuntur: iiſdémque legibus viuunt, & cæteris. Iidem, vt in conuentibus faciendis, & nuptiis medelíſque eadem ſtatuũt: ſunt quippe omnes hi Chriſtiani, & rectiſſimæ inter cæteros omnes opinionis; habent præterea per ciuitates antiſtites, ſacerdotéſque: feſtos inſuper haud ſecus ac ipſi nos peragunt dies: & ſanè hi mihi, & ſi cætera Barbari, moribus tamen videntur quàm optimis præditi, & maximum in modum ciuiles, nec habere quod à nobis faciat alienos, præter veſtitus barbariem, & vocis innatæ ſonum, linguæq́ue. Quos equidem cùm

ob eorum virtutes, tum ob in cæteros æquitatem, interſeque concordiam, mirum in modum admiratione ac laudibus proſequor, & magnifacio. Nam & ſi antehac ſæpè, & noſtris his quidem temporibus, in principes tres, pluréſue eorum ſit partitum Imperium, nunquam tamen in inuicem bella ſuſcepiſſe hos conſtat, nec ciuili patriam ſanguine inquinaſſe. Quum alioquin vbi magna eſſe videntur, & non impares aut dubij potentatus, ibidem & neceſſarium ſit omnino, & multis de cauſis inflatos animos fieri, honorúmque exoriri & primatus cupiditates, & infinitos alios animorum affectus, vt perturbationis ita & ſeditionum pleniſſimos: apud hos tamen, & ſi diuiſa Imperia ſint, nihil prorſus offertur huiuſmodi. & quæ ſequuntur. Ex quo loco ſatis infertur, Francos non exleges fuiſſe, imò optimis legibus & inſtitutis ſemper vſos, in Regni & Imperij ſucceſſione: quod, vt mox dicit, filij ex parentibus ſuſcipiunt, vt clarius fit ex altero eiuſdem authoris lib. primi loco. Ait ille, Theodoberto mortuo (is erat filius Theodorici filij Clodouei) Theodobaldus filius Regnum ſuſcepit, quem, & ſi iuuenis admodum eſſet, & ſub pædagogo adhuc nutriretur, lex tamen patria ad paternum Regnum vocabat. Habes, Hotomane, quod te tantopere torſit, nempe legem patriam filios vocare ad Regnum. Lex ergo apud Francos de Regno ſemper fuit, quam Saliorum fuiſſe, id eſt Frãcorum, ita enim eos Marcellinus vocat, nõ erit abſurdum dicere, indéque etymon traxiſſe, dictámque Salicam.

Tor-

Torquebit te etiam locus hic, ex quo non electione ſed lege patria,& hęreditario iure, Regnũ deferri dicit: quod cùm tibi ignotum non extitiſſet (citaſti enim Agathium) de induſtria omiſiſti: &, vt coniectari poſſum, expunxiſſes & detraxiſſes de authoris libro, vt tuum de electione Regum noſtrorũ commẽtum veritatis vmbram pretexeret. Non male igitur Gaguinus, & cæteri noſtri ſcriptores, & inter eos Chopinus,& Guillelmus Poſtellus poſt Seſſeliũ, hanc legem Pharamũdo tribuunt, quibus aſſentiri videtur locus ille Agathij, qui hanc quæſtionẽ claram reddit. Tandem nemini dubium eſſe poteſt, niſi his qui omnia vocare in dubium ſolent, quæ ſibi non probãtur, legem fuiſſe: & illius extant plurima manuſcripta exemplaria. Ex quibus falſum eſſe oſtenditur, imò falſiſſimum & notæ impoſturæ, quod Hotomano placet, legis illius capita, non de publico Regni iure, ſed de priuato fuiſſe, vt legis illius verba clarè ſonant, nec egent cauillatoris, aut Sophiſtæ cuiuſdam interpretatione, quæ ſic habet: De terra Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terræ hæreditas perueniat. quod de ſacro principis patrimonio & regno dictum eſſe quis dubitabit? cùm excluſis fœminis, ſolos virilis ſexus vocet: neque niſi aſſertor mendacij, aut tui ſimilis, auſit negare, excluſa filia portione terræ Salicæ, regno iuſtè poſſe inhiare: furentis enim veſaniæ eſſet, & omnino deſipientis, cui portio quantulacunque negatur, totum petere velle: & tamen aliter ſentit Hotomanus, & audet ille

legum noſtrarum horrẽdus corruptor & deprauator contra morem maiorum nullo exemplo, nullo authore, fœminas ad regni ſucceſſionem vocare: quùm inter omnes authores conueniat, nullam fuiſſe gentem quæ minus paſſa ſit mulieres regnare, quàm Francogallos quos vocas: dico vocare: quid enim aliud vult ille pſeudo-francogallus cùm ait, nullum nec Salicæ, nec Francicæ extare ſtatutum, quo mulieres à regni hæreditate arceantur? ídque tantùm more gẽtis tanto ſeculorũ conſenſu cõfirmato, quod legis ſcriptæ vim obtinet, quaſi velit dicere, legem non eſſe: cùm tamen Vlp. lib. primo de off. proconſul. & Hermogenianus lib. primo Iuris epitomarũ doceant, quæ longa cõſuetudine comprobata ſunt, non minus quàm ea quæ ſcripta ſunt iura, ſeruanda: & Paul. lib. 7. ad Sabinum tantum huic iuri tribuit, & in tantum probatum eſſe aſſerit, vt non neceſſe fuerit ſcripto id comprehẽdere: notum enim eſt ſcripturam magis legem continere, quàm facere, quemadmodum de noſtris ſtatutis municipalibus dicere poſſumus. Nullum enim in tota Gallia antiquitus ius municipale ſcriptum fuiſſe nemo neſcit, & quod in ſcriptis redactum extitit, non eſt antiquius centum annis: cùm tamen omnibus notum ſit, Galliam aut Francogalliã ſuis legibus municipalibus & cõſuetudinibus perpetuò vſam, vt Agathius loco ſuprà citato, & Cæſar Commentariorum libro 6. teſtantur. Illius enim conſuetudinis aut legis quæ de re vxoria & ſocietate inter virum & vxorem eſt, penè in tota Francogallia, meminit Cæſar his verbis,

verbis, Viri quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex ſuis bonis, æſtimatione facta, cum dotibus communicant: huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructúſque ſeruantur: vter eorum vita ſuperarit, ad eum pars vtriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum peruenit. Cæterùm, communi lege Francogallorum, fœminas à regni hæreditate arceri, tum vſus omnium antiquiſſimus, & hactenus obſeruatiſſimus, tum caput legis Salicæ id manifeſtum faciunt. Qui autem legem hanc Philippo Longo tribuunt, hi planè cæcutiunt: Nam ſexcentis amplius ante eum annis, nempe à Pharamundo vſque ad tempora Longi, legem illam ſiue ſcriptam ſiue non, ſemper viguiſſe manifeſtum fit ex ſupradictis. Nec ſolùm apud Francos lex illa viguit, ſed eodem fermè tempore in Africa apud Vandalos: Narrat enim Procopius lib. 3. de bello Vandalico, Gyericum Regem teſtamento cauiſſe, vt ſoli qui proximi eſſent virilis ſexus, atque inter eos ſoli maiores natu, ſibi & poſteris Vandalicis Regibus ſuccederent. Addi multa poſſent: ſed quia locus ille eget altiore indagatione & obſeruatione, & ſunt qui nihil intactum hac parte reliquerint, prætermiſſa volui: Interim ſufficiat docuiſſe, legem Salicam non eſſe commentum, vt vult Hotomanus, & antè eum Gallicus quidem ſcriptor huius tẽporis, plus ſuperciliorum gerens, quàm doctrinæ. Sed ius antiquiſſimum fuiſſe Francogallorum, quo ſoli maſculi vocantur ad regni ſucceſſionem, ídque gradatim, & ſecundum

ordinem diuinæ naturæ, ſecundum quam omnia quæ rectè facta dicuntur, ordine & ſucceſſione facta ſunt, vt euentus probat, qui omnia ſolet probare. Nullum enim eſt in toto orbe, fuit, aut erit, diuturnius Regnum, & Imperium, quàm Francorum: iſtis ſcilicet duobus fundamentis: primo, quòd filij Regnum à patre accipiunt, non electione, ſed ſucceſſione: ſecundo, quòd mulieres à Regno arcẽtur: Regna enim longiora & firmiora ſucceſſione, quàm electione ſemper fuiſſe, Imperium illud, vt dixi, Romanum, diſcerptum & è medio ſublatum exemplo nobis eſſe poteſt. Itaque bene vocat Plato Regnum optimæ gubernationis ſtatũ, illudq́; bifariam ſcindens, aliud ait eſſe ſecundum legem, vt Carthaginiẽſium: aliud ſecundũ genus, vt Lacedæmoniorum, Macedonum, & ſimilium. Per genus autem Lacedæmoniorum Reges dominantur, vt inquit ille: nam ex genere Regnum ſortiũtur. Eodem modo & apud Macedones, Reges imperant: quippe & illic Regnum ex genere inſtitutum eſt, quam formam ille magis probare videtur. Qui autem legem illam Salicam feudis tantum tribuũt, Ducatibus ſcilicet, Comitatibus & huiuſmodi, hi maiore errore ducuntur. Ducatus enim, Comitatus & huius generis, officia tantum & dignitates virorum temporales olim erãt & non hæreditariæ, in quibus non magis filiis quàm filiabus portio debebatur, niſi Regis beneficium filij meruiſſent, vt notum eſt: vnde ad Regni ſucceſſionem latam, ex ſupradictis dicendum eſt.

In Cap. IX.

NONVM Caput quod de iure Regalis capillitij eſt,non eget maiore obſeruatione. Ipſe enim Hotomanus,& ante eũ Beatus Rhenanus, à quo orationem fere totam ſumpſit: & ante Rhenanum Agathius, Turonẽſis, Aimoinus, id docent. Miror tandem tam fœdè lapſum Hotomanum, vt exiſtimet Clotildem Reginam, ex Turonenſi lib.3.cap.18. maluiſſe caput,potius quàm comã nepotibus ex filio Clodomiro abſcindi: nõ enim illam ob comæ amputationem, tam aſperam, cruentámque mortem filiis optaſſe credẽdum eſt: quod coma paucis emenſis diebus renaſci, creſcere & reuiuiſcere poterat, vt de Gundobaldo, qui ſe Clotharij Regis filium aſſerebat, cui licet à Clothario Clotharij primi filio coma fuiſſet amputata, mox à Sigiberto Clotharij fratre non deſtitit Regno inhiare, Ennij cognomento Mummoli ducis opera, & factione,creſcẽte cæſarie,vt idem refert lib.6.cap.24. Sed videbat Regina, iſta amputatione comæ nepotes Regno paterno deiectos, & in monaſterium truſos, vel clericos factos, quod apertè indicant verba Reginæ apud eundem: Satius enim mihi eſt (inquit illa) ſi ad Regnum non eriguntur paternum,mortuos eos videre, quàm tonſos, id eſt fieri clericos, aut monachos. Sic enim vocat Turonenſis capillos incidere eodem libro 3.cap.18. vbi ait Clodo-

ualdum poſtpoſito Regno terreno ad Dominũ tranſiiſſe, & ſibi manu propria, capillos incidiſſe, clericúmque factũ, boníſque operibus inſiſtentem, preſbyterum ab hoc mundo migraſſe: & lib. 2. cap. 41. ait, Clodoueum primum Chararicum Regem circumuentum dolis cepiſſe cum filio, victóſque totõdiſſe, & Chararicum presbyterũ, filium verò eius diaconũ ordinari iuſſiſſe, filiúmque patri ægrè admodum ferẽti & flenti reſpondiſſe, In viridi ligno hæ frondes ſucciſæ ſunt, nec omnino areſcũt, ſed velociter emergẽt, vt creſcere queant. hæc ille. Itaque non eſt credendũ Clothildem, ſolius comæ amputatione adeò territã extitiſſe, támque efferam, vt potius caput, quàm capillitium nepotibus abſcindi optaſſet, quam idem Turonenſis lib. 4. cap. 1. bonis operibus præditã dicit: Nolo tamen negare Reges primos Frãcorum, & qui Regij erant ſtemmatis, comam aluiſſe, ex eodẽ Turo. lib. 6. ca. 24. Sic enim ille de Gundobaldo, Cùm natus eſſet in Galliis, & diligẽti cura nutritus, vt Regum iſtorũ mos eſt, criniũ flagellis per terga demiſſis. & quæ ſequũtur. Quod etiam probatur ex illo Agathij loco libri primi ab Hotomano citato: quẽ quia Hotomanus mutilũ omiſit, ſubiicere nõ erit otioſum, tum in gratiã eorum qui authore carẽt, tum ad docẽdum verũ dixiſſe Agathiũ, neque Clodomirũ pro Clodoueo, vt ille ait accepiſſe, ſed de Clodomiro Clodouei primi filio, qui bello aduerſus Burgundiones quod ſuſceperat hortatu matris Clothildis occidit. ſic habet. Clodamirus verò, noſtri Clodomirũ vocãt, haud longè pòſt aduerſus

Burgun-

Burgundiones, qui & Gothicæ ſunt nationis, ductauit exercitum, qui cùm ſuapte natura, & inſolitè eſſet ad res bellicas promptior, pectus telo tranſuerberatus occiditur: eo cadente mox Burgundiones coma animaduerſa profuſiore, quæ illi ad tergum protendebatur, ſenſere ſe hoſtium Ducem occidiſſe: Neque enim fas erat Frãcorum Imperatoribus, comam tondere, ſed à pueris intonſi manent: atque adeò vt à tergo eis defluant crines, nam à fronte diſcriminati vtrinque feruntur: nec ſanè Turcarum more, Barbarorúmque, impexi & ſquallidi, ſordidioréſque capilli his ſunt, vel aliàs calamiſtrati & indecenter perplexi: ſed varia his ſuperinfundunt vnguenta, & diligenter plectendo expoliunt: ídque perinde præcipuũ, & regium decus conſtitutum eſt, ſolis vt Regibus permittatur: nam ſubditi circuntonſi ſunt omnes, nec prolixior eis coma conceditur. Loqui autem Agathium de Clodomiro & nõn de Clodoueo, vt perperã & nullo authore vult Hotomanus, manifeſtum fit ex eodem, paulò antè. Conſtat, inquit ille, Childebertum, Clotharium, Clodomirum, ac Theodoricum germanos fratres fuiſſe, quos fuiſſe filios Clodouei primi Aimoinus primo cap. lib. 2. teſtatur. Sic enim ille, Quatuor filij Clodouei, Theodoricus, Clodomirus, Childebertus, atque Clotharius, Regnum inter ſe (æqua lance) diuidunt. Certum etenim eſt, nec vnquam in dubium ab aliquo hactenus vocatum, niſi ab ipſo oſcitante Hotomano, tum ex ipſo Turonenſi, tum ex Aimoino, Clodoueum primum non in

bello, ſed in lecto diem obiiſſe, bello aduerſus Alaricum Gothorum Regem confecto. Præterea tantum abeſt vt male pugnarit aduerſus Burgundiones, & in eo prælio occiderit, vt vult Hotomanus: imò verò vt idem Aimoinus cap. 19. lib. primi aſſerit, geſſit bellum Clodoueus contra Gundobaldum Regem Burgundionum, exercitúmque eius ad internecionem deleuit. De Gallia verò comata, & que ad hanc rem ab Hotomano dicta ſunt, ex Beato Rhenano (ex quo ille maiorem partem libelli ſui, vt dixi, excepit) & Cedreno, lubẽs prætereo, ne actum agam.

IN CAP. X.

CAPITE Decimo Hotomanus quærit qualis Regni Francogallici conſtituendi forma fuerit, & tãquam ſui immemor, hanc quęſtionem iterum mouet, quaſi illa non ex priore oratione pendeat. Videamus ergò quorſum, qua mẽte, quóve animo iterum inſurgit. Et ſanè hîc monuiſſe lectorem non erit otioſum & inutile, vt ille ſecum expendat, cogitétque quantum ſudoris Hotomanus impenderit, in fallacia ſua ſtruenda: cùm enim veritas nullo indigeat fuco, nullóque artificio, contrà verò mendacium ſine iis latere diu non poſſit: Hotomanus, cui falſò perſuaſum eſt populũ (vt ille ait) non modò creandi, ſed etiam abdicãdi Regis poteſtatẽ ſibi omnem reſeruaſſe, iſto ſolo fundamento falſiſſimo, & ſatis iam ex-

ploſo

ploſo, non ceſſat claſſicum canere, vt nouandarum rerum cupidis (quorum, proh dolor, non exigua & contemnenda eſt talibus præceptis copia) non deſint exempla maiorum. Sic Inſuber Fanianus (vt refert Iouius) audito didaſcalo, & declamatore quodam de fortitudine in occidendo tyranno diſſerẽte, hoc impulſore aggreſſum in eccleſia Inſubriæ ducem, ſica conatus eſt occidere: occidiſſétque, ni ducis ſatellites, adprehenſo Faniano, coërcuiſſent tantum facinus, eíque obſtitiſſent. Vide quæ ſint, non in turbanda, ſed euertenda tam bene conſtituta noſtra Monarchia, tua artificia, quo tendant dogmata tua, quis orationis & lectionis tuæ fructus: quid enim aliud vis, cùm Reges noſtros iudicio populi ita ſubiicis, & permittis, vt non ſolũ facere, ſed & deponere pro arbitrio, populo liceat? Profer authorem, profer huius rei legem ſcriptam, vt tu de lege Salica dicis, profer exemplum: imò verò profer nobis Regnum, ſiue antiquum ſiue recens, ita conſtitutum, vt ſolo nutu populi, qui modò Rex erat, modò ſit Aulœdus, Citharœdus, aut Ludi magiſter, vt tu. At Poloni, inquis, ita ſolent Reges creare: vtinam tu cum tuis vel ad Scythicas pruinas ab hinc viginti annis amandatus fuiſſes, vt dignus es. Dic, recita, profer nobis Regnum (intelligo bene conſtitutum) tam malis hærens fundamentis? fortaſſis propones nobis Perſarum, quibus Arſacidæ tantis interuallis imperarunt. Iudeorúmne? an Ægyptiorũ, quibus Ptolomei, & ipſa Cleopatra, ad Auguſtum vſque? Macedonum, Lacedęmoniorúmue? quos

ab Ephoris pendere falsò dicis, quibus nullam vnquam fuiſſe poteſtatem Regum creandorum, modicè verſatus in hiſtoriis te irridebit: & ipſe Plato ait, Regnum Lacedęmoniorum eſſe ſecundum genus. Quid de Libyco poſt Maſſiniſſam, de ipſo Romano, poſt Romulum? Vis ipſos Æmilios, Numitores, Hetruſcos: imò vis me excitare Priamos, Prometheos, Iapetos, Titanas, aut Tyndaridas, Britannos, & quicquid Regum fuit & eſt in toto penè orbe? certè iſtorum exemplis, tuam non poteris tueri impudentiam: neque enim Reges ij populorum ſuorum ſuffragiis creati ſunt, imò verum eſt, vt de noſtris refert Agathius, filios Regnum à parentibus accipere. Quid vetera & iam planè obliterata recenſeo? habes vnum Polonicum Regnum, quod electione & ſucceſſione paratur: & tamen certum eſt, Reges Poloniæ ſemper filios habuiſſe ſucceſſores, ſi eis proles maſcula ſuperuixerit, vt teſtatur Cromerus, qui nobis Regis ſui Pyaſti propaginem ad ducentos, aut amplius, annos extendit: & ex iſta ſtirpe Reges recto tramite traxiſſe originem, iuráque dixiſſe Polonis aſſerit. Bohemicum verò, nonne ſucceſſione defertur? Quòd de Pannonico, ante eius à Turca euerſionem, idem iuris eſſe qui norunt Coruinorũ & aliorum Regum ſtemmata non negabunt. De Hiſpanicis, vbi ſeptem ſceptra numerantur, ipſis à Gothis occupatis, nonne Reges filios ſucceſſores ſemper habuerunt? niſi nobis bella Henrici Nothi cum Petro, de Regno Toletano, obſtare huic opinioni dicas. Et tuum Tarraconen-

ſem

ſem, quo iure, quibus legibus, electione an ſucceſſione? quid moraris?profer. Habeo in meam partem quæ te, & ſingularem gentis illius in frænãdo Rege fortitudinem, ridere poſſint. *Nos qui valemos, &c.* hîc multilinguem ſeſe Hotomanus oſtendit, vide ne bilinguis, aut quid peius, dicaris: non enim poteſt bene audire, qui vt tu loquitur. Poſſem ego maiora ad hanc rem: ſed quia notiſſima ſunt, & ſi narrãda, egerent narratore maioris otij, prætereo. Interim ſat ſit monuiſſe Lectorem, & docuiſſe nihil in Hotomanicis aſſertionibus dictũ, quod non ſeditionem ſapiat, & ſit alieniſſimum à veritate: nam quod ille ait de Regibus Gallorum, imò Regulis, ante Dictatorem, mera ſunt ſomnia, nec maiore obſeruatione digna, quàm quæ ab Homero de bello Troiano, aut de Titanis dicuntur. Nec poſſum ſatis mirari impudentiam hominis, quem non pudet dicere, Francos à Germanis reipub. conſtituendæ formam ſumpſiſſe, quod alienum à veritate ex ſupradictis monſtrauimus, vt hîc repetere non ſolum inutile, ſed etiam otioſum ſit. & ipſe Agathius aliter ſentit, loco ſæpius citato: nec ego adducar vnquam, Francos à Germanis, quos ſæpius bello ſuperarunt, & quibus leges dederunt (vt fatetur beatus Rhenanus) leges à victis accepiſſe. Non enim ſine impudentia negare poteſt Hotomanus, in id enim Hiſtoriæ noſtræ & Germanorũ conueniunt, Germanos Francis Imperatoribus paruiſſe per multos annos, vſque ad Carolum Craſſum ex Carlouingis: tantũ abeſt vt Francis leges ſint Germanicæ.

Itaque non eſt cur Hotomanus formam, & iam recepta inſtituta noſtri Regni conetur non reprehẽdere, ſed cauillari, cùm nullum fuerit aut ſit in toto orbe Regnum iuſtioribus legibus munitũ: teſtes ſunt ipſe Agathius, Itali hiſtorici, & alij quotquot ſunt, quos pro nobis ſponſores idoneos non recuſabit Hotomanus, qui non tàntum leges noſtras & inſtituta, tum in iure dicundo, tum de religione probarunt, ſed Romanis ipſis prætulerunt. Cæterùm delirat Hotomanus dum nos eſſe conſequutos fatetur, ne Regibus noſtris, vt de Germanis ait, ex Tacito, eſſet infinita, aut libera poteſtas: quam formam à Tyrãnica remotiorem eſſe dicit, abeſſéque longè à tribus tyrannidis notis, quas Philoſophi veteres iudicarunt, quòd Rex inuitis non dominetur. Docuimus enim, inquit ille, ſummam populi tum in eligendis, tum in abdicandis Regibus poteſtatem. O magna vis veritatis! vt Tullius ait. Etenim Hotomanus Reges noſtros non inuitis dominari coactus fatetur. Totus enim orbis in hoc conſentit, nullum eſſe populum qui maiore amore, beneuolentia, obſequio, aut fide, ſuos Reges proſequatur, quàm ſolebant multis ſeculis Franci: quibus vt noſtri & extranei hiſtorici teſtantur, glorioſum & decorum erat, pro Rege mori: quod adeò verum eſt, vt falſum quæ iterum Hotomanus de eligendi & abdicandi poteſtate nugatur. Sed cùm ætas parentum peior ſit auis, tulerítque nos nequiores: poſtquàm Hotomanus, inquã, & ſimiles doctores, orbem ipſum talibus doctrinis infecerunt, macularunt, & con-

& conſpurcarunt, tunc plebs ſeceſſit, magnates fide rupta ad internecionem bellum Regibus intulerunt,& patriæ: quid,intulerunt?proh dolor! imò adhuc inferunt: habent enim doctorem & magiſtrũ, qui Regum abdicãdorum poteſtatem illis tribuat, idem Imperatorum, idem Ducum, idem Palatinorum, Marchionum, Pontificum, imò quicquid eſt in toto orbe poteſtatis. Et tamen impunè Hotomanus fabulas iſtas egregio Principi Palatino audet narrare. Vide quàm clementer erga te ſe gerat illuſtris ille Princeps, qui te & tuas nugas patitur & fouet, cùm tamen voces ſuos, quoties libuerit, ad pileum. Si enim Reges iudicio populi permittis, ecquid de Palatinis, Marchionibus, Ducibus Germanicis & ſimilibus iudicas? cùm certũ ſit olim dignitates & officia tantũ fuiſſe, ex mera dominãtis poteſtate pendentes, nec ad hæredes & ſucceſſores tranſeuntes. De ſecunda tyrannidis nota, ita vocas noſtrorũ Regum præſidiariam cohortem, paucorum hominum ex Scotis & fidiſſimis Heluetiis, hîc etiam oſtendis quid de te iudicandum ſit, cùm tamen Reges noſtri in eo nihil habeant aut faciant, quod non ſit illis commune cum cæteris principibus, & ipſo etiam Imperatore, Cõſulibus, Dictatoribus Romanis, imò minoribus magiſtratibus, quibus faſces & lictores erant præuij. Nemo enim adeò perfrictæ frontis eſſe poteſt, qui audeat negare proprium hoc ſemper Regibus omnibus non fuiſſe ab eo tempore, quo Regna conſtituta fuerunt, ſiue ad dignitatem ſiue ad cuſtodiam: vt ſemper habuerint ex-

cubantes milites, quos ſatellites antiqui vocabant. Quod cùm omnibus notum ſit, teſtimonium aliquod hac de re proferre ridiculum eſſet: vnum tamen exemplum Traiani Imperatoris ex Dione in vita illius lubet proponere, quo conuincitur etiam pios Imperatores ſatellitio vſos, non vt modica illa cuſtodia ſe tutos ab inſidiis exiſtimarent, ab iis enim conſtat multos Imperatores cæſos: nam, vt inquit Vopiſcus in vita Saturnini, Malum eſt imperare, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur: non cibus pro voluptate, non iter pro autoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. Sed ad maieſtatem & dignitatem, ait Dion, in quorum domos ſæpius vix quatuor comitantibus, etiam ſine ſatellite, diuertebat Traianus. Et alibi, Fortè inſidiarum aduerſus Imperatorem Sura accuſabatur: æmuli ſubinde inſtare, rémque vrgere: tunc Traianus, vel inuocatus, in domum illius cœnaturus acceſſit, dimiſſíſque ſtipatoribus atque ſatellitibus, medico Suræ oculos inſpiciendos: denique acceríito illius tonſore, mentum radendum commiſit. Sed habet Hotomanus Turonenſem, qui lib.7. cap.18. referr, renunciatum fuiſſe Gunthrāno Regi à quodam paupere, inſidias ei à Faraulfo cubiculario parari: eo nuntio territum Regem, armis & cuſtodibus ſe muniuiſſe, & ſepſiſſe, neque ad loca ſancta progreſſum vacuũ cuſtode. Ex quo loco nititur docere, Reges noſtros non habuiſſe ſatellites. Sed huiuſmodi argumentum non iuuat Hotomani mendacia, non enim ſequitur: Aſciuit Gunthrannus

thrannus (hoc accepto nuntio) ſatellitium: ergo ex conſuetudine nullum Regibus erat: negaret quiuis concluſionem, tanquam nullo modo neceſſariam. Imò verò magis credendum eſt ſemper habuiſſe, vt mos erat Regum omnium, circunſtantes & obſeruantes milites, ſiue laidos, quos vocabant, ſiue pueros, ſiue ſeruos: tunc enim ſeruos Francogalli habebant, quemadmodum Romani & fere totus orbis, vt ex Turonenſi Aimoino & multis aliis clarum efficitur. Sed quòd Regibus Francorum fuiſſet ſatellitium, audi Turonenſem libro ſecundo cap. 37. Ibi, Quod audiētes ſatellites, & Domino gratias agentes, & vota beato confeſſori promittentes, læti nuntiauerunt Regi. loquitur de Clodoueo, quem ait miſiſſe nuntios ad baſilicam diui Martini, cùm bellum aduerſus Alaricum Gothorum Regem pararet, quos ſatellites vocat. Extat aliud Reginonis Chronicorum lib. 2. exemplum: ait enim Carolomanum Ludouici Balbi filium, obiiſſe ex vulnere ab apro in venatione illato, vel à quodam, inquit ille, ſuo ſatellite improuidè arma ferente. Profert præterea Hotomanus beati Ludouici Regis hiſtoriam à Iomulleo, in qua nullam præter ianitorum aut atrienſium, quos huiſſiarios vocat, mentionem huiuſmodi ſatellitij facit, & ſic ſtultè concludit nullum illi nec prȩteritis Regibus fuiſſe. hæc ſunt illius tam præclara argumenta, quæ pueris ipſis ridenda, tanquam pugnantia aduerſus totis ſeculis ab omnibus Regibus & Imperatoribus morem receptiſſimum. Sed habes Turonenſem qui

iam te liberauit iſto errore, habes Reginonem, quibus addere nō erit extra rem neque otioſum, noſtros primos Reges à Childeberto patre Clodouei primi, Regibus Gothorum, qui tunc Regnum ſuum in Vaſconia aut Aquitania conſtituerant, inferiores fuiſſe, imò ſuperiores, vt pote quod non ſolùm Aquitania, imò tota Gallia & Italia à Francogallis Gothi prohibiti fuerunt & expulſi. Atqui certum eſt, Reges Gothorum vſos ſatellitio: quod ſi negas, audi Sidonium epiſtola ſecunda libri primi, de Theodorico Rege Gothorum, qui Tholoſæ regnabat: Circunſiſtit, inquit ille, ſellam comes armiger pellitorum turba ſatellitum, ne obſit, admittitur. De tertia verò tyrannidis nota, id noſtris Regibus tam male conuenit, quàm bene Hotomano ſeditioſiſſimi nomen: quis enim neſcit Reges noſtros non ad ſuum cōmodum atque arbitrium, ſed Regni & ſubditorum ſemper reſpicere, & ſalutem illius ſemper ſuæ præponere, niſi qui omnia, vt tu, cauillari conatur, quantumuis bene conſtituta? Non eſt certè quod reſpub. & regna Græcorum inanibus verborum illecebris nobis obiicias, & noſtræ compares: ij enim, verbis tantum & ſomniis quorundam otioſorum ſenum & inuicem diſceptantiū ſuas inſtituebāt & componebant, reſpub. adeò incertè, vt ſtatim ad legiſlatorum arbitrium, quæ modò iuſta erant, iniuſta fierent, quaſi iuſti & æqui non ſit cōſtans & perpetuum iudicium, imò idem bonum, idem malum dici debeat. Certè non eſt quòd noſtris oculis puluerem iniicias: noſtræ quippe leges,

meliore iudicio melioribus auſpiciis, imò ſanctiore & meliore legiſlatore ſancitæ ſunt, melioribúſque fundamentis nituntur, vt doctè & grauiter Seſſelius Maſſilienſis epiſcopus lib. primo, de repub. Galliæ, docet. quem librum à Sleidano Germano Latinum ex Gallico factũ ob eius elegantiam conſtat. Vnum enim, inquit ille, Regem habẽt quemadmodum homini vnum caput eſt, ad quod ordine naturæ cætera membra ſolent reſpicere. Ita enim comparatum eſt à natura, vt in omnibus rebus ad vnum aliquem veluti ad caput reſpiciamus & confugiamus: quantum enim multorum imperium incommodi & periculi adferat, multis id doceri poſſet, & nobis caſus Imperij illius Romani ſatis exẽplo eſſe poteſt: quod corruiſſe non externa, ſed propria vi, nemo neſcit. Nec mirum ſi monarchiam laudarunt viri grauiſſimi Plato, Ariſtoteles, & Plutarchus ipſe. Sic enim Plutarchus diſſerit in lib. in quo de vnius in repub. dominatione, populari ſtatu & paucorum imperio tractat, quod ſi ei detur optio (ſcilicet viro ciuili & legiſlatori) formam reipub. tanquam muſicum inſtrumentum ſuo arbitratu capeſſendi, nullam profectò delegerit aliam, quàm Monarchiam, Platonis fidem ſecutus: ea enim ſola poteſt perfectum iſtum & rectum tonum & contentionem ſuſtinere & vtilitatem, neque neceſſitatis, neque gratiæ cauſa inflectere: reliquæ, nempe Ariſtocratia & Democratia (de quibus in cap. lib..) hoc fere habent, quòd is qui imperat, ſub imperio & poteſtate eſt: & qui gerit eas, ipſe geritur, fer-

túrque,quòd non habet vim ſolidam & ſtabilem qualis eſt in Monarchia. Sed ſæpè cogitur Æſchyli illud declamare, quo vſus eſt Demetrius Poliorcetes amiſſo Imperio, Tu me creaſti, tu fers exitiũ mihi. Quibus addere lubet ex Seſſellio, Monarchię,etiamſi interitu principum,vel alio quopiam humano caſu ſunt immutatæ, diuturniores tamen ſemper fuerunt & tranquilliores, quàm optimatum vel popularis ſtatus, vt in Aſſyriis,Ægyptiis, Parthis,Macedonibus,Gallia, Britannia, & Hiſpania, quibus nullæ aliæ reſpublicæ temporis longinquitate conferri poſſunt. Itaque Plato in libro qui Ciuilis dicitur,vel de Regno, laudat & probat Monarchiã: etenim, vt ille inquit, vnius dominatio bonis coniuncta conſtitutionibus, quas leges vocauimus,ſex illarum omnium optima eſt, intelligit gubernationum. Denique Regna quę ſucceſſionis aut hæreditario iure, & ſecundum genus, vt ille ait, deferuntur potentiora ſunt, ac multo magis florent, iis quæ ſuffragiis & electione vocantur, hac ſcilicet excellenti ratione: electione enim malis fere artibus ad illud faſtigiũ peruenitur,quia bonus& ignauus æquè ſibi Imperiũ exoptãt: ille vera via: hic, quia bonæ artes deſunt, dolis ac fallaciis. Sic videmus Marios, Syllas, Cæſares, Antonios, & huiuſmodi, per vim erepta populi & Senatus libertate, Imperiũ ſibi paraſſe: multos etiã emptis ſuffragiis, imò auctionato Imperio,Imperatores per milites factos, mox ab eiſdẽ occiſos & laniatos: quod regnis quę ſucceſſione deferũtur nunquam accidit. Alia ratio eſt ſingularis, cur regnũ

noſtrum

noſtrum huiuſmodi incommodis non ſubiiciatur, nimirum quia ſolis maſculis defertur, ſiue lege Salica, ſiue inſtituto vetuſtiſſimo, ſanctiſſimo, & hactenus per mille ducentos annos obſeruato: totidem enim Francis iuſtum fuit Imperium, partim cis, partim trans Rhenum. Cur autē fœminæ eo excludantur, rationem ſingularem ipſe Seſellius adfert, quæ (licet plures adduci poſſent) ſufficiet: nēpe, Si fœminæ ad ſucceſſionem vocarentur, fieret facile, vt in externi alicuius poteſtatē rerū ſumma perueniret, à quo aſcitis patriis cōtribulibus & regionis ſuę aut populi hominibus, híſq; honoribus, præfecturis, magiſtratibus, dignitatibus & huiuſmodi donatis, indigenis excluſis, inde graues oriuntur offenſiones, conflatur inuidia, tum nobilitatis, tum multitudinis. Cùm verò ſoli maſculi vocātur, certus ac perpetuus eſt hæres: is enim qui genere proximus eſt, ſine controuerſia ſuccedit: eúmque populus, vt legitimum magiſtratum, & Regem, tanquam à Deo complectitur, illi paret, hunc colit, obſeruátque: nullæ inde oriuntur controuerſiæ, ſeditiones, nulli motus, nulla empta ſuffragia, nemo obſtrepit, diſſidet, aut ſecedit plebs à nobilitate, omnia ita pacata ſunt, vt in ſucceſſione priuati alicuius, quæ veniēti ab inteſtato & proximiori defertur. Itaq; mortuo Rege ſi filij maſculi & legitimi illi ſuperuixerint, primus abſque comitiis, aut longiori ambage Rex eſt: ſin autem nulli extent liberi maſculi, qui proximior eſt vocatur, etiam in linea tranſuerſali, quam collateralem vocant, dummodo mas ſit. Inde tantum tri-

butum huic legi & conſuetudini fuit, vt etiam remotiſſimi & quaſi nulla conſanguinitate coniuncti, intelligo extra gradus ſucceſſorij edicti, dum modo de ſtirpe ſint Regia, ad Regnũ vocati ſunt, ſpretis & excluſis omnibus ex prole fœminea, quantumuis proximioribus Regis demortui, vt in Philippo Valeſio, Ludouico xij. & eo mortuo, Franciſco Valeſio huius nominis primo viſum fuit: ne altiùs exempla petantur. Non mirum ergo, ſi hoc Regnum tam bonis fultum & talibus ſubnixum fundamẽtis, tot ſeculis floruerit, atq; durauerit: vt illud nulla externa poteſtas, quantacunque fuerit, quantumuis domi foret, ſeditionibus quibuſdam agitatum (vt nunc eſt) lædere potuerit. Eſt & aliud fundamẽtum huius Regni, quòd Regia poteſtas cum tribus Regni ordinibus, Eccleſiaſtico, videlicet, Nobili, & Plebeio, ita commodis & æquis rationibus deuincta & copulata eſt, vt vix inter ipſos magnũ & implacabile poſſit oriri diſſidium. Rex enim tanquam medius & arbiter, nullam alteri per alterum patitur fieri iniuriam: adeò vt vel infimo cuique liceat de accepta iniuria conqueri, & ampliſſimo cuique facere & mouere controuerſiam ſiue ciuilem ſiue criminalem, imò aduerſus ipſum Regem litigare cuilibet permiſſum ſit, apud iudices ſuos, cum Regio Procuratore, ne nomen Regis terrori eſſe poſſit iudicibus & litigantibus. Alia tria ſemper in noſtra repub. extiterunt remedia, quibus Rex, & eius qui per ætatem regere non poteſt, nutritij & procuratores contineri poſſunt ſalua dignitate Regia: ita

tamen quod iuris & æquitatis eſt illi liceat: his enim tanquã frænis Regum noſtrorum ſumma poteſtas temperatur, religione videlicet, iuriſdictione, & politia, vel vt vno verbo dicatur, religione & legibus: religione, inquam, Chriſtiana, orthodoxa & Catholica. Habemus enim teſtimonium Iuſtiniani apud Procopium de bello Gothorum libro primo, quod Franci fuerũt ſemper orthodoxæ fidei, vt ſuperioribus docuimus, ex Agathij libro primo. Gallia enim ex Hieronymi & aliorum multorum teſtimonio, hæreſes ſemper vitauit, vt teterrima monſtra, eáſque adeò exhorruit, vt nullas vnquam paſſa ſit: nec mirum ſi tam feruidè amplexa verum Dei cultum, à quo omnis poteſtas pendet, omnia illi proſperè ſucceſſerunt: non enim legibus & piis conſtitutionibus carere poteſt, qui totus ab illo pendet, qui verus legiſlator & verarum legum ſancitor, & auctor eſt. Cæterùm ſi quid contra tam bene conſtitutas leges peccatum ſit, accidátque, Regem aliquando de illarum rigore remittere: vt ferunt tempora & neceſſitas expoſtulat, hoc princeps facit, cõſultis tamen illis qui ſibi à cõſiliis ſunt, ne dum alienũ deſideratur, aut ſpectatur arbitrium, detrimenti aliquid reſpub. patiatur. Veluti ingruẽte bello, de delectu faciendo, milite tum patrio, tum auxiliario euocãdo & huiuſmodi. Certè ſi ad cõcilij publici aut placiti deliberationem omnia referẽda eſſent, vt Hotomanus vult, actum ſæpius de noſtra repub. foret, fierétque ne nimium deliberando, vt inquit Terentius, res amitteretur, & hoſtis interim vrbes

oppugnaret, agros vaſtaret, pagos incenderet: quòd vt iis & ſimilibus morbis occurratur, & in prōptu ſint remedia, Populus earum rerum quæ ad pacem & bellum pertinent, omnem poteſtatē & imperium in principem tranſtulit: cui non minus permiſſum iudicabimus, quàm menſtruo & tēporaneo dictatori Romano, cui cum dignitate libera poteſtas collata ſemper fuit, vt nec tantulū populus ſibi ſeruarit, lege ſcilicet Regia in noſtris libris cantatiſſima, tibi ſatis nota, qua populus in principem omnē poteſtatē contulit, quem Vlp. ſolutum legibus, nec eis teneri dicit, vt etiam vult Plato in eodē libro qui Ciuilis dicitur, vel de Regno, dum ait legumlationem ad poteſtatem Regiam pertinere. Vide Hotomane, quàm male de noſtris Regibus ſentis & iudicas, quibus auferre conaris, quod viliſſimis mancipiis, & ex fæce, Senatus populúſque Romanus ſæpius conceſſit: quid viliſſimis? imò crudeliſſimis & immaniſſimis beſtiis & tyrannis, qui nihil quàm incendia, vaſtationes, direptiones vrbium & prouinciarum, cædes bonorum virorum, ſtupra, adulteria, & vetitas libidines, lætius habebant: quod ſemper alieniſſimū à Regibus noſtris fuit: nullus enim in tāto numero præſertim ex Capeuingis numerari poteſt, qui citra ius faſq;, & proprio, vt aiunt, mādato, aliquē occidi mandauerit, cū oſtēdere poſſim hoc familiare fuiſſe non ſolū externis Regibus, ſed Romanis Imperatoribus. Itaque nō eſt quod nos doceas, nihil eſt quod Ciceronis dictū tantopere commēdes. Ille & cæteri philoſophi verbis tantū ſuas actiones & inſtituta proba-

probabant, nos verò factis, quæ verbis potiora ſunt: nobis non voces nudæ, ſed virtutes placuerunt: quarũ vis (vt inquit ille) in actione conſiſtit. De cæteris noſtræ reipub. inſtitutis cùm diſſerere longiùs poſſem, me inſtitutæ & præſcriptæ breuitatis reuocat ratio, & extat Libellus Seſellij hac de re, qui inanes Philoſophorum iſtorum incertos & nunquam probatos errores, tanto ſuperat, quanto veritas mendaciis ſuperior eſt. Dicam tamen quod ipſe Hotomanus de induſtria prætermiſit, Reges noſtros non omnia ex arbitrio facere. Miſer enim ille, vt inquit Cicero, qui omnia ſibi licere exiſtimat: imò verò ſatis illis familiare ſemper fuit, quoties neceſſitas Regni id expoſtulabat, conuẽtum indicere, & quædam decernere & ſtatuere ex opinione & conſilio trium ſtatuum aut ordinum totius Regni, Eccleſiaſtici ſcilicet, Optimatum vel Nobilitatis, & Populi: quorũ tamen, vt dixi, caput Rex eſt, & ad quem aliorum ſuffragia reſpiciunt: nec Regi quid agendum ſit præſcribunt, ſed magis conſulũt, & ſe ſe paratos ad iuſſa ſubeunda profitentur: nam vt Ariſtoteles ait lib. 3. Politicôn. huiuſmodi enim quaſi Deum quendam exiſtimare inter mortales eſt æquum. Proinde legum lationem inter æquales neceſſe eſt eſſe, & genere & facultate ciuili. In illos autem huiuſmodi nulla eſt prorſus legiſlatio, quippe qui ipſi lex ſunt: in quo conuentu Rex ordinum iſtorum, & populi querelas libẽter audit, & amplectitur, maximè ſi quid de Aulicis & collateralibus principis, & quos vocant ſanctioris & ſecretioris

conſilij moleſtias acceperunt, ſi à Præfectis prouinciarum, vel ab ipſis Senatoribus Parlamentariis, quos vocas, iniuriis affecti ſint: ſi Iudices corrupti ferant ſententias, ſi qui ex potentioribus & nobilitate graues ſint populo, aut illum opprimant. Præterea ſi quid in noſtra Repub. præter ius fáſque fiat, ſiue ſi quid ad luxum aulicorum minuendum pertineat, vel ad leuandos ſubditos tributis. Item de publicanorum faſtu, & huiuſmodi querelis, quibus Rex ſolet mederi Edictis grauiſſimis, quædam in melius mutando, mouendo Senatu, adminiſtratione, poteſtate & dignitate, adhibita grauiore cenſura ſi opus ſit: quæ omnia fiunt ſolius Principis, & non populi authoritate, qui magis, vt dictum eſt, conſulit, quàm decernit. Enimuerò, quòd ait Hotomanus, quotãnis publicum totius Regni Concilium conuocari & haberi Cal. Maij, qui hiſtoriarum cognitionem quantulãcunque Regum noſtrorum aſſequuti ſunt, non ignorãt: his præſertim temporibus, quibus primi Reges Francorum, quorum in Gallia non planè ſtabilitum erat Regnum, quíque magis in procinctu, quàm in otio vitam agebant, incertíſque ſedibus vagabantur, fortaſſis ad controuerſias popularium & ſubditorum dirimendas, donáque & ſtrennas quæ quotannis Regibus noſtris fiebãt per ſubditos, de more accipiẽdas, aut vt ſubditis copiam ſui tunc facerent, ne per palatij præfectos, aut maiores domus, omnia gerere viderentur, vt fecêre poſtremi Merouingi & Carlouingi, nihil Regium præter nudum nomen habentes

tes. Sed iſtorum meminiſſe quid aliud eſt quàm earum rerum mentionem facere, quæ penitus in deſuetudinem abierunt, imò quorum nulla, aut ſaltem exigua eſt memoria? Atqui hodierna noſtri Regni politia, vt melioribus auſpiciis, ita & melioribus legibus gubernatur. Nam ius æqualiter non ſolùm in vrbibus & prouinciis redditur, ſed in pagis ipſis, per præfectos, & ſubpræfectos prouinciarum, aut præſides ipſarum, ſi ab ipſis prouocatum ſit, per Iudices ſummi Senatus, quod Parlamentum vocant, à quibus non magis quàm ab ipſo Principe ſolet appellari. Hunc enim Senatum aut ſacrum ordinem, tanquam quid tertium, & arbitrum inter principem & populum conſtitutum eſſe ſciunt, qui iuris noſtri cognitione quantulacunque tenentur: adeò vt ſæpiſſimè Cognitor Regius (non enim, vt dictum eſt, Regis ipſius nomine, ſed Cognitoris lites mouentur) cadat cauſa: & quod magis eſt, nullum iuſtum mandatũ, aut edictum Principis cenſetur, nulláque lex vires habet, etiamſi conſenſu totius conuentus feratur, ſi ab ipſo non ſit probata Senatu, & in Curiæ ipſius libris, & exhedra deſcripta, & annotata, vel vt ipſi vocant regiſtrata: tantum poteſtati Curiæ Reges noſtri tribuunt, vt ſi tribunitiæ poteſtati aut Ephoris Lacedęmoniis compares, non aberres. Plura de Senatus noſtri authoritate, ſanctitate & grauitate dicenda, non ex mendicatis & ignorantibus iuris noſtri authoribus, ſed grauiſſimis ſcriptoribus, ſi locus altiore non egeret narratione. Poſtremò, quod primos Reges fru-

galiores poſterioribus facit Hotomanus, verbis tantùm agit, nullum enim huius frugalitatis profert exemplũ aut teſtimonium, cùm ego luxum oſtendere poſſem: habuerunt & illi quod ſuis tẽporibus vitio non carebat & culpabatur, nihil tamen iſta pertinent ad Regni politiam euertendam, vt vult Hotomanus, quæ ſemper vna eſt. Sunt enim, vt inquit Seneca, vitia perſonarum, non temporũ: & vt pulchrè Seſellius eodem lib. Eſt ſumma per Galliã authoritas iuris, quæ certè flecti & mutari fortaſſis gratia imperãtis poteſt, euerti tamẽ & abrogari tota non poteſt, tametſi ſint quæ culpari poſſint, egeántque emendatione, vt eſt rerum mortalium conditio. At verò quis tam ſtupidus eſt, qui ob quorundam principum ſocordiam aut ignauiam, Regnum ob id tollendum de medio iudicet, tanquam malum magnum, niſi qui omnem ſocietatem humanam tollere nititur? Sæpiſſimè enim bono & ſtrenuo principi ſuccedit ineptus, vel etiã iuuenis: quod accidere ſolet cùm Deus ſcelera noſtra vlciſci decreuit, florente, & ad ſummam fœlicitatem ac amplitudinem Regno euecto, vel cùm populus delitiis, & luxuriæ, Regis ad exẽplum, addictus, nihil tale metuit: ambitioſam enim menſam fortuna, parcam virtus apponit: & vt Cato Cenſorius dicebat, Cultus magna cura tibi, magna virtutis incuria: vel, vt Solon, ſatietatem ex diuitiis naſci, ex ſatietate contumeliam gigni: quod cùm accidit, admonentur Reges vt tandem cladibus iſtis excitati, ſeſe homines eſſe agnoſcant, & ad Deum Rex, ipſéque populus confugiant, à quo

ſalus

ſalus & intentio rerum omnium pendet: & tamen non deſunt nobis remedia, quibus huic malo obuiã ire & mederi poſſumus, ſalua vt dixi, & incontaminata manẽte dignitate Regia: vt nihil quod ad hanc rem pertineat, aliunde quàm à noſtris inſtitutis & legibus mendicandum & quærendum ſit. Itaque ad ſequens caput vndecimum, quod de ſacroſancta publici concilij authoritate Hotomanus dicit, tranſeo.

In Cap. XI.

In quo Capite non in minori, imò maiori caligine & errore verſari Hotomanum, vel ex initio capitis videre eſt, qui non erubuit tot mẽdacia, toties repetita, hîc etiam congerere. Cùm enim conatur inſtitutum ſui operis probare, eò magis impegit quòd veritate deficit, qua ſola verum à falſo ſecernimus. Nam quod ille maiorum noſtrorum mirari ſe dicit ſapientiam in conſtituẽda Repub. noſtra, non iniuria, quòd illi certè ſapientiſſimè: quos ſi reuocare ab Orco poſſemus, magis mirarentur progeniem ſuam vitioſiorem, tot mendaciis, tot ſeditionibus interitum illi parauiſſe, pararéque in dies: mirarentur certè, & tales ſe genuiſſe grauiter ferrent, ferúntque, ſi quis inferis ſenſus eſt. Videamus tandem iſtam ſapientiam, & quibus de rebus in concilio ageretur. Primùm de creando vel abdicando rege, inquit ille. At non te pudet, toties mendaciis conuicte, tuum adhuc nul-

lis literis monumẽtíſue, ſiue priuatis ſiue publicis de creando vel abdicando Rege commentum, imò potius mõſtrum, in medium proferre, mentiríque impudentiſſimè. Proponis Childebertum à ſuis Regno pulſum, mox pœnitentia reuocatum. Tantæne eſt apud peſſimum peſſimi Regis exemplum authoritatis, vt vnico illo exemplo audeat impium & ſeditioſiſſimũ illud propoſitum defendere? Benè Cæſar apud Saluſtium, Omnia mala exempla ex bonis initiis orta eſſe dicit: trahimur enim & facilè ducimur exemplis malis, quæ fortaſſis bona habebant initia: non quòd exempla iſta habeant quandam imitationis neceſſitatem, & ea ratione ſint propoſita, ſed vt poſteritas talibus inſtructa, talia metuenda ſibi & vitanda exiſtimet: qua ratione Solon dicitur legem aduerſus parricidas nullam tuliſſe, non, vt plerique aiunt, quòd ſcelus hoc deſperaſſet: ſed, vt inquit Tullius in Orat. pro Roſcio Amerino, ne tam prohibere quã admonere videretur. Et hoc eſt quod Cæſar apud eundem Saluſtiũ videtur ſignificare & intelligere, dum Athenienſium exemplum, occupata eorum Repub. à Lacedęmoniis, recitat. Hi (inquit ille, de xxx Tyrannis loquens, cœpere peſſimum quenque & omnibus inuiſum, indemnatum necare: ea populus lætari & meritò dicere fieri: pòſt vbi licentia paulatim creuit, iuxtà bonos & malos libidinoſè interficere, cæteros metu terrere: ita ciuitas ſeruitute oppreſſa, ſtultæ lætitiæ graues pœnas dedit. Sic Victor Sylla Damiſippum, & alios huiuſmodi, qui malo Reipub. creuerant, iugu-

iugulari iuſſit: nemo non factum eius laudauit, ſed ea res magnæ initium cladis fuit. Quod tunc etiam Francogalli experti ſunt: nam Ægidio quodam ad Reipub. ſuæ moderamen aſcito, duriora quàm à proprio Childeberto eorum Rege paſſi ſunt, eúmque ab exilio ea ratione reuocarunt. Vide exemplum tuum quàm bene vtẽtibus profuerit. Sed age profer nobis tuæ abdicationis Regum Francorum per populum aliud exemplum. Illud enim, vt ſuprà demonſtratum fuit, non ſufficit, nec tua iuuat mendacia, quia ad exemplum, vt dicitur, trahi non poteſt: nam quòd hac parte Childerico accidit, non iure poteſtatis factũ, ſed odio in Childericum, ob eius inſolentem luxuriam, accidit. Ait præthereà Hotomanus in eo ſolenni Concilio agi tum de pace & bello, de legibus publicis, de ſummis honoribus, præfecturis, procurationibus Reipub. de aſſignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel de dote filiabus conſtituenda: quod illo verbo Germanico vocat Abannagium, nos verò appãnagium vocamus, portionem ſcilicet quæ maſculis filiis Regum defunctorum datur, quod ad dotes filiarũ nihil pertinet: filiab⁹ enim, vt ſuprà dictum fuit, nulla portio terræ Salicæ debetur, & eas ſemper pecunia dotatas, non portione fundi dominici, certum eſt. Addit ille denique de iis omnibus quæ vulgus etiam nunc negocia ſtatuum populari verbo appellat. Subdit mendaciſſimè ſuo more, quoniam de nulla, vt dixi, Reipub. parte, niſi in ſtatuum ſiue ordinum concilio, agi ius eſſet, bellè dicit Hotomanus,

ſed nihil probat: in quo eius verſutiam, imò calumniam, non ſatis mirari poſſum. Cùm enim Germano principi & Germanis, Gallus de moribus, inſtitutis, legibus & Repub. Gallorum diſſerit, facilè ignorantibus imponere potuit: tùm quòd, vt dictum eſt, Gallus, quo nomine de patriis legibus & inſtitutis dicentem par eſſe videtur cui credi debeat, tùm quòd apud graues Hotomanus literarum nomine in pretio non exiguo ſit, quod illi non paruam authoritatem tribuit ad mendacia ſua tuenda, & ille occultè inſidiatur, vt dixi: tacitæ autem & occultæ inimicitiæ, vt inquit Cicero in Verrem, potius timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Detrahamus ergo illi præſidia quibus fucum facit, & veritatem mendacio opponamus, certè ridiculoſior Hotomanus ipſa euadet Cornice. Ait ex præcedentibus docuiſſe, tum ex Caroli magni teſtamento, tum ex aliis, poteſtatem creandorum & abdicãdorum Regum penes populum, aut concilium, vt ille vult, fuiſſe: ego contrà, illud eſſe merum commentum & mendacium ſatis ſuperque docui, non detortis contra proprium & genuinum ſenſum, deprauatis ac corruptis teſtimoniis, ſed ex Noſtrorũ & Græcorum Annalibus, rerúmq; ſerie & ordine, non electione aut ſuffragiis populi, in concilio, aut alibi, ſed ſucceſſione Regnum noſtrum ſemper fuiſſe delatum, vt iam nemo hac de re poſthac ambigere poſſit, niſi qui Hotomanicis imbutus eſt erroribus: cuius tamen opinio nullo modo iuuatur illo teſtamẽto Caroli magni, ſæpius ab illo citato, quòd diui-

ſionem

ſionem totius Regni & Imperij inter liberos maſculos, continere alibi docuimus. Tantum enim abeſt vt in eo teſtamento, concilij authoritas deſiderata ſit, vt ne eius quidem vlla mentio facta fuerit. Minus hoc probat, quod tam impudẽter aſſerit Hotomanus ex Aimoini lib. 5. cap.17. vbi Carolum Caluum pro Ludouico Pio eius patre nominauit: nec mirum ſi veritatem hiſtoriæ non teneat, cui nec nomina ſatis nota ſunt: vt magis credam narranti fidem dediſſe, quàm hiſtoriam legiſſe, qua continetur Ludouicum, Carolum filium armis virilibus, id eſt enſe, cinxiſſe, coronáque regali caput inſigniuiſſe, ac partem Regni, Neuſtriã, attribuiſſe, eúmq; in portionem Regni ſibi attributam dimiſſum, proceres prouinciæ Caluo manus dediſſe, & fidem præſtitiſſe. Ibi etiam nec electionis mentio fit, neq; authoritate cõcilij quæ geſſit Ludouicus geſta fuiſſe docere potes: eodem enim loco, & paulò antè, docet Aimoinus, Ludouicum inſiſtente Auguſta, & miniſtris Palatinis, quandam partem filio ſuo dilectiſſimo Carolo Aquiſgrani tradidiſſe, qua, tanquam inofficioſa, ab eo (vt coniectari licet) repudiata, Neuſtriam poſtea in conuentu dediſſe. Sed aliud eſt in concilio & conuentu aliquid agere, aliud authoritate conuentus & concilij: itaque aliunde quærenda ſunt argumenta, ſi tuam electionis & abdicationis fabulam tueri vis, alioquin mendacis nomen ſubire oportet. Dicis præterea de legibus publicis, de ſummis honoribus, præfecturis & procurationibus reipub. in hoc concilio ſolenni agi:

de legibus aliquando actum fuiſſe, non eſt cur negandum ſit, licet nullum proferat Hotomanus teſtimonium: hoc tamē ſæpius factum à poſterioribus regibus, ſcilicet Franciſco primo, cœptum ſub Franciſco ſecūdo, perfectum circa initiū Regni Caroli IX. Aureliæ, cum maxima Nobilitatis, Epiſcoporū ſiue Eccleſiaſticorum, & vltimi ordinis hominum frequētia, anno Domini 1560. notum eſt. Extat enim liber legum in hoc frequentiſſimo cœtu ſancitarum, & eodem anno promulgatarum, quæ ob id, Statuum dicuntur. Et hoc quidem ab eodem Carolo repetitum, ſcilicet in Molinęa Boiorum vrbe, 1566. & Ambaſiæ, 1572. Cęterùm quod omnis poteſtas in legibus ferendis penes ordines remanſerit, vt regibus nihil licuerit, nō probat Hotomanus, nec poſſet probare, & experientia ipſa ab hinc mille & ducentis annis, ſatis teſtatur: & ex his quæ ſuprà à me dicta ſunt, apparet, Regibus noſtris, in legibus nouis ferendis, veteribus abrogandis, in deligendis Magiſtratibus & huiuſmodi, ſemper liberum fuiſſe arbitrium. De procuratione verò Regni, ſiue id factum fuerit concilij authoritate, aut propria Regis diſponentis voluntate, alibi appoſitius dicetur, non eorum teſtimoniis qui noſtrarum hiſtoriarum ignoratione, audita habent pro compertis, vt Hotomanus Romani iuris peritiſſimus, noſtri verò ignorantiſſimus, aut diſſimulator egregius. At verò de appānagio, quod Hotomanus verbo Germanico (eius enim gentis euphonia maximè delectatur) vocat abannagium: hunc locum frigidiſſimè attigit, fortaſ-

fortaſſis ignoratione iuris noſtri, quod cum nullo ſit alio cõmune, ab eo factum par eſt credere: exulat enim penè à pueritia. Dicam quæ ex vſu & monumentis certiſſimis comperta habui, vt tamen tempora quæ Robertum ex Capeto præceſſerũt, ſiue Merouingorum ſiue Carlouingorũ prætermittam. Carlouingis enim Regno pulſis per Capetum, conſtat non mutatos Reges, ſed ſublatas ſeditiones, quibus ob Regni Gallorum diuiſionem, tum Merouingorũ, tum Carlouingorum temporibus, Gallias, & Germaniã ipſam totúmque fermè occidẽtis imperium, vexatas, & planè euerſas certum eſt. Sic ergo veritas habet, altius origine petita, ex iis quæ ſuperius diximus, nemini dubium eſſe poteſt, ſiue lege Salica ſiue communi vſu Francorum, in dubium non vocato per mille & ducẽtos annos, fœminis ad Regnum nullum vnquam patuiſſe aditum, ſiue Merouingorum, ſiue Carlouingorũ, ſiue Capeuingorum tẽporibus, ſed ſemper maribus delatum & propinquioribus, fœminis excluſis quantũ uis gradu proximioribus. Poſtquam verò ad Capetiorum familiam tranſlatum Imperium extitit: nunquam poſtea inter liberos maſculos, ſiue plures, ſiue pauciores, diuiſum hoc regnum fuit: ſed integrum ordine naturæ, maiori natu delatum, vt qui primus vuluam matri aperuiſſet, illi regnum deberetur. Cùm enim moribus noſtris, nulla pars quantumuis exigua perpetuo alienari poſſit, nec ergo diuidi & ſubiici iudicio famil. erciſcund. cùm diuidere alienare ſit, & diuiſio vicem emptionis ſuſtineat, vt noſti. Quòd ſi par-

tes alienari non poſſunt, totum minus alienari poterit. Itaque vnicus Rex vnico Regno ſemper præfuit: & ſi qua portio delibata ex illo domanio extitit, iure ſcilicet appannagij, aliter enim perpetuò alienari non potuit, portio illa obnoxia Regi, & ſub illius clientela & fiducia remāſit, nec ita alienata eſt quin poſſit ad prius ius tanquam poſtliminio redire, ſi illi cui eo titulo portio data fuit, ſine liberis maſculis, aut maſculi ſine maſculis deceſſerint. Ita tamen vt eis nunquam licuerit portionem illam ad exteros, nedum ad filias, titulo aliquo transferre, de qua re extant edicta plurima noſtrorū Regū, tum vetera, tum recentia, nempe Philippi v i. 1329, 1360. Ioannis & Caroli v. 1374. & Caroli v i. 1401. quibus alienatio Regij domanij non tantùm prohibetur, ſed vt alienata in priſtinum ſtatum reuocarentur, cautum extitit, vetere iure ſcilicet. Sed quia hæc quæſtio iam à Chopino Andio grauiter diſputata fuit in Commentariis ſuis de domanio, vt pauca quæ de ea dicenda ſint deſiderentur, ſatis ſit docuiſſe, falli Hotomanum, dum aſſerit Regem, non propria, ſed populi & ſtatuum authoritate & placito, omnia gerere. Nam quod ille Merouingorum, item Carlouingorū exempla quædam nobis profert imitanda, nihil aliud vult, quàm earum rerum quæ planè extinctæ ſunt (vt dixi) memoriam excitare. Sed quia tantùm iſtis exemplis delectatur, quam ille formam reipub. probat? eam ſcilicet quæ ſeditionibus agitata ſemper fuit, nullis præterquam militaribus legibus inſtituta & formata, & quæ in per-

in perpetua rerum confuſione fuit, qualis illa Carlouingorum. Sublato enim de medio Carolo Magno (quem tamen bella ad mortem vſque comitata ſunt) ſumma rerum ad Ludouicum Pium peruenit, cui non minor cura cum Regno acceſſit: aduerſus enim eum conſpirarunt impij filij, & cum eis Epiſcopi & Proceres Regni, vt illum in ordinem redegerint, & in carcerem detruſerint, annuente aut diſſimulante Romano Pontifice, dum ſui ordinis hominibus plus æquo fauet, author eſt Aimoinus lib. 5. cap. 12. cum ſequent. Sed age Hotomane, tibi ne ſatisfactum iſto exemplo putas? audi ſequentes Principes (de Carlouingis loquor) fortaſſis cum Pij filiis, Ludouico ſcilicet, Carolo Caluo, Lothario & Pipino melius eſſe actum exiſtimas, certè eadem contagio, imò maior, filios inuaſit. Sic Aimoinus eodem lib. cap. 19. Vertente autem anno, inquit ille, in die Aſcenſionis Domini, fit bellum Fontaneum in Burgũdia à quatuor filiis ipſius Ludouici, Carolo ſcilicet, Lothario, Ludouico & Pipino, vbi multus eſt effuſus ſanguis humanus. hæc ille. nec mirum ſi ii qui prius inquiſierãt in patris annos ſeſe mutuis cædibus lacerarint: quæ peſtis adeò Carlouingis hæſit, vt ab eis nunquã diſceſſerit, donec tãdem iis ſublatis de medio, Regnũ hoc ad Capetum peruenit, irato (vt par eſt credere) numine, propter, fortaſſis, filiorum impietatẽ erga Ludouicum Pium, vt nepotes vindicta ſecuta ſit. Et tamẽ Hotomanus huiuſmodi ſcelerata exempla imitãda audet proponere, & tempora illa noſtris æquare: qua au-

tem mente quóue animo id facit, viderit lector. Cæterũ dum ait Hotomanus ſcribas Regios inſcientia aut malitia diplomatibus Regiis adiicere illa vulgaria verba, *Car tel eſt noſtre plaiſir*. Poſtquàm proprio idiomate ſcripta ſunt, ſuam ille non aliorum culpare debuit ignorantiam: neque illa verba, Quia tale eſt noſtrum placitum, ex illo placiti vocabulo, vt ille vult, nata ſunt, ſed vetere more quo Imperatores Romani & Reges noſtri, ipſiq́ue Pontifices, vſitatiſſima formula ſuorum edictorum vltima verba ſolebant concipere, dubitationis tollẽdæ cauſa. Sic Iuſtinianus in fine ſuarum conſtitutionũ adiicit hæc verba: Quæ igitur placuerũt nobis, tua ſublimitas operi effectuíque dare feſtinet, conſtitutione 2. & cõſtitutione 8. Quæ à nobis diſpoſita ſunt, operi effectuíque tradere feſtinet. & conſtitutione 11. Quæ igitur nobis placuerũt, & per hanc ſacram exponuntur legem, ea ſtudeat excellentia tua ad effectũ deducere, certóque fini tradere. Conſtitutione 18. Quæ igitur præclarè nobis & religioni placuerunt. Idem 19. 20. 21. 32. 39. 57. & aliis quas longum eſſet recenſere, quæ tibi cùm nota ſint, prætermiſſa exiſtimabit lector de induſtria, ne calumniæ tuæ manifeſtæ fiant: poſſem ego diplomata retrò Principum, & ipſorum Romanorum Pontificum in medium proferre. ſed ille fortaſſis, tanquam faſtuoſa, non probaret: cùm tamen non de iure, ſed de vſu & veritate, hîc agatur. Non ergo, Hotomane, verbum hoc à Iuſtiniano frequentiſſimè vſurpatum (quæ placuerunt) ad placitum, id eſt ad ordinum conuen-

tum

tum audebis referre, cùm eius in hiſtoriis Romanorum Imp. nulla mentio ſit, qui nunquam ad Concilia & placita ſua plebem admiſerunt, licet Adrianus apud Spartianum dicatur omnes Hiſpanos Tarraconem vocaſſe, non vt quid illi ab illis præſcriberetur, ſed vt ipſe præſcriberet. Non ergo à placito dices natum, imò à volũtate principum, qui edicta & conſtitutiones ſuas placita vocabant. Quòd ſi perquirere vetera diplomata Regum, priuilegia Imperatorum, indulta Pontificum, & huiuſmodi, noſtri eſſet propoſiti, quæ paſſim Eccleſiis, Monaſteriis, Orphanotrophiis, & cæteris eiuſdem generis cõceſſa ſunt, & in eis aſſeruantur, non tantùm vſos fuiſſe hoc verbo (quæ placuerunt) ſed pœnam adieciſſe contra temeratores, aliquãdo pecuniæ, aliquando capitis, docere poſſem. Sed in re tam manifeſta non opus eſt pluribus agere. Non ergo inſcitia vel malitia (vt tu vis) nec ſine exemplo, Scribas Regios hac vulgata formula, *Car tel eſt noſtre plaiſir*, vſos hactenus, ſi non tibi, qui veritati bellum paraſti, ſaltem lectori probabitur: & quia tibi placẽt priorum & non poſteriorum Regum exempla, audi quibus formulis Chilpericus Rex ſua edicta ſolitus eſt concipere & ſancire: ſic enim Gregorius Turonenſis lib. 6. cap. 46. de Chilperico loquens, In præceptionibus quas ad iudices pro ſuis vtilitatibus dirigebat, hæc addebat, Si quis præcepta noſtra contempſerit, oculorum euulſione mulctetur. Sed de iis ſatis: neque enim quæ vera ſunt carpere, ſed quæ falſa, noſtrum eſt inſtitutum. Ad rem re-

deo: ſuperius ſatis docuimus (& in hoc nemo me in contrariam ſententiam adducet, vt non fatear) magnam publici in Francogallia concilij authoritatem fuiſſe, nec tamen tantam, vt ei eligendi & abdicandi Regis vnquam fuerit, cùm (vt ſuperius ſæpè diximus, & coacti ob authoris inflexibilem in ſua electione peruicaciam, nunc dicimus) filij Regnum à parentibus acciperēt, ex Procopio, Agathio, Cedreno, Turonēſi, Aimoino, Adone, Reginone, & multis aliis anteà allegatis. Quæ autē author hoc capite de Maioribus domus aut palatij diſſerit, non videtur ſatis locū iſtum peruium omnibus & cognitum feciſſe: adeò vt titulo narratio non conueniat: qui enim de Præfectis Regis aulæ (qui maiores domus dicebātur) dicturus erat, de eorum origine dicere illi conueniebat, quódue eorum erat officium: ſatis enim, & modicè verſato in noſtrarum hiſtoriarum lectione, intelligo quæ vulgari ſermone ſcriptæ ſunt, notum eſſe poteſt, maiores domus & palatij fuiſſe, & Merouingis & Carlouingis. Sed fortaſſis non probabūt omnes eorum poteſtatem cum Præfectorum Prætorio Romanorum Imperatorum poteſtate adæquatam. Nam ſi vmbram quandam huiuſce dignitatis retineat, qui nunc Magnus magiſter hoſpitij dicitur, non tamen cum Comite ſtabuli, aut Conneſtabuli, poteſtate eſt conferēdus: cùm hic aulicis tantùm negotiis, & quæ ad quotidianum aulæ vſum & œconomiam pertinēt, præficiatur, alter exercitui, vt meritò cum magiſtris equitum, aut Præfectis prætorio Romanis ſit comparan-

parandus. Itaque horum Conneſtabulorum, ſiue Comitum ſtabuli, prout apud Turonenſem, Aimoinum alióſve hiſtoricos fit mentio, vt antiquitate, ita dignitate maiores. Quis tandem hac dignitate Maioris domus aut Palatij primus dignatus ſit, non aperit hîc Hotomanus, licet ad ſuum inſtitutum hoc maximè pertineret. Aimoinus libro tertio, cap. 4. mentionem facit Chrodini cuiuſdam, quem Franci in infantia Sigiberti Maiorem domus conſtituerant, virum probum ac timoris plenum, qui (vt inquit ille) oblato honori ceſſit, & Gogonem in eius locum ſuffecit: eodem lib. cap. 57. Landerici meminit, quem Comitem & Maiorem domus appellat. Cuiuſdam Vuadonis mentionem facit Turonenſ. lib. 6. cap. 45. quem vocat Maiorem domus Chilperici, qui olim Sanctonicum rexerat Comitatum: & libro nono, cap. 30. dicit, Childebertum Regem, inuitante Meroueo epiſcopo, deſcriptores in Pictauos miſiſſe, Florentianum Maiorem domus Regiæ, & Romulſum Palatij ſui Comitem: ex quo loco ſatis apparet, maiorem domus & comitem palatij non idem eſſe, vt videtur Hotomanus ſentire, cùm hîc videre ſit Florentianum Maiorem domus fuiſſe, & Romulſum Comitem palatij, tanquam diuerſas dignitates, diuerſis mandatas: & locus ille Turonenſis libro quinto, cap. 18. de Gurgulione quem Comitem Palatij Sigiberti, non Maiorem domus vocat, etiam oſtendit. Quemadmodum autem in tantam potentiam creuerint Maiores domus, vt Regium nomen penes ipſos Reges

eſſet, regia verò dignitas penes maiores domus, vt de Pipino Auſtriæ, qui Regnum ſibi & ſuis, hac via aperuit, id tribuendum ignauiæ Regum nouiſſimorum ex Merouingis, de quibus dici poteſt, quæ à Trebellio Pollione de Gallienis dicta ſunt, cúmque ludibriis & helluationi vacarent, neque aliter rempublicam gererent, quàm cùm pueri fingunt per ludibria poteſtates, non mirum ſi Francogalli exemplo Gallorum, quibus, vt ille inquit, inſitum eſt luxurioſos principes ferre non poſſe, alium, & alienum quidem, è familia Merouingorum in Regem ſibi ſumpſerunt, Pipinum, & poſt eum Carolum Magnum, quibus etiam non diuturnum fuit imperium, vt ſuperius docuimus, ſic volente Deo, qui per temporis interualla, & viciſſitudines, occulta quadam vi illi ſoli cognita, delicta parentum filios expiare cogit, ac luere. Hanc Regum illorum ignauiam Cedrenus videtur notare his verbis, Memoriæ proditum eſt Regem Franciæ, conſuetudine ſic obtinente, Regnum per ſtirpem à maioribus ſuis ad ſe delatum gerere, nulli alij negotio intentum quàm brutæ voracitati, ac poculis: eundem Maio menſe in conſpectu totius gentis pręſidere, gentémque adorare, & viciſſim ab eo adorari, atque vltro tum de more, citróque, dari dona: præfectum domus ſiue Aulæ Regis, rerúmque gentis eius omnium curam gerere. Hæc ille, quæ licet ab inimiciſſimo Francorum dicta ſint, & Græco, non abhorrent ab iis quæ à noſtris ſcriptoribus vulgaribus dicuntur: quæ enim Ce-

drenus

drenus narrat referenda ſunt ad initium imperij Leonis tertij Iconomachi ,anno Domini 718. quo tempore Theodoricus Cala, & poſt eum Chilpericus ſtupidus, vltimi Merouingorũ, Frãcis imperabant, de quibus ſentire Cedrenus videtur: quorum alterum à Pipino in monaſterium relegatũ, monachúmque factum, Aimoinus docet.

In Cap. XII. & XIII.

QVAE XII. & XIII. Cap. Hotomanus diſputat, an Pipinus Papæ aut Françogallici concilij authoritate, Rex factus fuerit, id etiam videtur facere, non aperiendæ hiſtoriæ, ſed potius cõmouendæ & excitandæ ſeditionis cauſa: quid enim opus eſt toties tragœdiæ iſtius mentionem facere? quídve expedit noſſe, an Gentis conſenſu, an verò Papæ authoritate Pipinus Rex factus fuerit? cùm ſatius ſit non meminiſſe earum rerum, quæ ſunt obruendæ perpetuo ſilentio. Cæterùm Regni noſtri adimendi, facultatem ſummo Pontifici nunquam permiſſam fuiſſe, nemo ignorat, etiamſi aliquando Bonifacius VIII. id tentare auſus ſit, qui Regna dare & auferre (teſte Platina) pro arbitrio conabatur: licet enim Reges noſtri meritò nomen Chriſtianiſſimi ſint adepti, quòd orthodoxæ & Catholicæ Eccleſiæ doctrinam amplexi, mordicus retinuerint: non tamen ita Pontificis Romani placitis & decretis

ſeſe dicto audientes præſtitere, vt illis omnia ex arbitrio permiſerint, & poteſtatem ſuam acceptam illis tulerint. Tandem ad Hotomani quæſtionem, vel potius ſchiſma, venio. Ex locis ab eo citatis ſatis liquet, non authoritate ſummi pontificis, ſed illius aſſenſu & conſilio, Pipinum, Caroli Martelli filium, diadema ſumpſiſſe. Hoc etiam Ado Vienenſis teſtatur, qui ad hæc acceſſit tempora: ſcripſit enim ille vſque ad annum Domini 779. Et quæ de conſultatione Pipini, cum ſummo pontifice Zacharia dicuntur, geſta fuere circa annum Domini 749. vt ille, & cum eo Lambertus & Regino. Verba autem Adonis ſic habent: Interim dum copiæ parantur, Pipinus Burchardum Vuiſburgenſem Epiſcopum, Gaguinus malè Bituricenſem vocat, & Fulraldum capellanum ſuum, ad Zachariam tunc temporis Pontificem Romanum, mittit, vt interrogarent eum, ſi ita manere deberent Reges Francorum, cùm penè nullius poteſtatis eſſent, iam ſolo Regio nomine contenti. Quibus Zacharias pontifex reſponſum dedit, non de iure, ſed de facto (vt noſtri dicunt) Regem potius illum debere vocari, qui rempub. regeret: reuerſis itaque Legatis, abiectóque Childerico, qui tunc regium nomen habebat, Franci, per conſilium Legatorum, & Zachariæ Pontificis, electum Pipinum Regem ſibi conſtituunt. Childericus (quem Germani ſcriptores Hildericum vocant) tonſuratus in monaſterium miſſus eſt. hæc ille. Regino, Sigibertus, Lambertus, author qui addidit Aimoino, & cæteri ſcriptores in eo conueniunt,

Regis

Regis Pipini inaugurationem per beatum Bonifacium Moguntiacenſem Archiepiſcopum factam. Sed quod Pipinus conſuluit Zachariam ſummum Pontificem, quódque ſummus Pontifex, ſiue conſilium, ſiue conſenſum, Pipino præſtiterit, non eſt magna obſeruatione dignum. Cùm enim Childericus, Theodoricus, Cala, & alij Reges Francorum tam ſegniter rempub. gererent, Gallia autem & Regnum Francorum in maximo verſarentur diſcrimine, agitarentúrque tot bellis ciuilibus & externis, ex Vandalis ſcilicet, Abydaramo Sarraceno, & aliis Barbaris, qui partem illam Galliæ Celticæ populabantur, non mirum ſi delectus fuit, qui huic malo obuiam ire poſſet: vt fecit Carolus Auſtraſius, & poſt eum Pipinus, & Carolus Magnus: niſi enim hi principes noſtrã rempub. amplexi fuiſſent, actum erat non ſolùm de Gallia, ſed de ipſa Italia, tot Tyrannis, tot Barbaris expoſita, imò de re ipſa Chriſtiana, tunc enim Sarraceni Hiſpaniæ maiorem partem occuparant, in Oriente Imperium Romanum fermè labebatur, &, vt vno verbo dicam, nulla Europæ, imò nulla orbis pars: bellis aut ſeditionibus expers & vacua erat: quę tamen eſſe exẽpli peſſimi pius iudicabit, nec ſubditis poteſtatem eam tribuet, vt proprio Rege abdicato & expulſo, alios ſibi principes faciant: Iubet enim Chriſtus ferre malos principes illíſque parere: ſed cùm ita viſum fuerit Deo, qui regna dare & auferre ſolus poteſt. Eam mutationem maxima & vrgentiſſima neceſſitate factam, à Francogallis, Regibus

ſuis alioquin deuotiſſimis, ex eo credendum eſt, quòd cùm per mille & ducentos fermè annos, Regnum hoc conſtiterit, inuentum vnum & alterum tantum exemplum eiuſdem mutationis: primum, ob ignauiam & luxuriam principum: alterum fortaſſis, vt à me ſuperius dictum fuit, in vindictam prioris, vel maioribus rationibus. Nam, vt ait Marcus Antoninus philoſophus apud Vulcat. Gallican. in vita Auidij Caſſij: Nec quenquam facilè bonum Imperatorem vel victum à Tyrãno, vel occiſum fuiſſe: meruiſſe Neronem, debuiſſe Caligulam. Idem de Pertinace, & Galba: denique non Auguſtum, non Traianum, non Adrianum, non patrem ſuum, à rebellibus potuiſſe ſuperari, cùm & multi fuerint, & ipſis vel inuitis, vel inſciis extinctis. Sed iſta ſufficiant: ad Hotomanũ redeo, qui ſuo & ſuorum more ridét, quæ Regino monachus de Stephano Papa ſcripſit: quippe hoſti Pontificis nihil probatur, niſi quæ eum præſtringunt. Tandem verum eſt, & ille qui ad Aimoinum adiecit, ipſéque Ado Vienenſis, & alij ſcriptores horum temporum teſtantur Papam Stephanum, Pipinum & filios eius, Carlomanum ſcilicet, & Carolum Magnum ad Regiæ dignitatis honorem conſecraſſe, vt authoris verbis vtar: quæ inauguratio, Reginonis teſtimonio, accidit circa annum Domini, 763. Electio verò, 760. Et hoc eſt quod certi de hac re dici poteſt. Quemadmodum autem tantam authoritatem maiores domus ſibi arrogarunt, vt tandem proprios Reges deponere, & in ordinem cogere potuerint, hoc, vt

dictum eſt,tribui debet ignauiæ Regum, qui per eos omnia negotia Regni gerebant, nullius interim rei curam gerentes præter luxus, magnum mutationis argumentum & indicium.Enimuerò quæ res malos principes faciat, rectè quærit Vopiſcus in vita Aureliani. Primùm (inquit ille) nimia licentia, deinde rerum copia,amici improbi, ſatellites deteſtandi, aulici vel ſtulti, vel deteſtabiles:&,quod negari non poteſt,rerum publicarum ignorantia. Addit ex Diocletiano, nihil difficilius eſſe, quàm bene imperare: Colligunt, inquit ille,ſe quatuor vel quinque, atque vnum conſilium ad decipiẽdum Imperatorem capiunt, dicunt quid probãdum ſit. Imperator qui domi clauſus eſt, vera non nouit: cogitur hoc tantum ſcire, quod illi loquũtur: facit iudices quos fieri non oporteat, amouet à rep. quos debeat obtinere: denique bonus cautus venditur Imperator, vt nihil difficilius bono principe. hæc ille: quæ inſerere volui, vt aliquando non tam alieno arbitrio Reges Rempub. curent, quàm ipſi intelligant, quæ eos intelligere & ſcire non tantùm ſua, ſed Reipub. maximè intereſt. Verùm de iis ſatis: ad aliud authoris caput progredior.

* * *

In Cap. XIIII.

QVOD de Conneſtabulo & Paribus Franciæ eſt: ego verò vt illum, nempe Conneſtabulum vel Comeſtabulum, priorem tempore, ſic potiorē dignitate iudico: certum enim eſt, Conneſtabulos præceſſiſſe dignitate & authoritate maiores domus:iis enim,vt diximus,cura militū, vt magiſtris equitū & pręfectis pretorio ſub Romano Imperio,alteris verò domus cura & œconomia tantū,donec illi torpeſcētibus regibus,& per ignauiam adminiſtrātibus regni adminiſtrationem & curā ad ſe traxerunt, nudo Regis nomine Regibus relicto: hinc eſt quòd Turonenſis ante maiores domus, Conneſtabulorum meminit locis ab Hotomano citatis lib. hiſt. 5. cum poſtea lib. 6. cap. 45. de quodam Vuadone, maiore domus Chilperici, qui olim rexerat Santonicum Comitatum, mētionē faciat:& vt præcedenti capite dixi, lib. 10. cap. 30. refert Florentianum Maiorem domus, & Romulfum Palatij ſui Comitem miſſos à Childeberto Pictauis, ad cenſum deſcribendum: Ex quo loco ſubeſt alia quæſtio, quæ erat dignitas illa Romulfi, quem comitem Palatij vocat,cuius etiam dignitatis alibi mentionem facit, nempe lib. 5. cap. 18. vbi Gucillonē (qui quondā Comes palatij Sigiberti Regis fuerat) abſciſſo capite interfectum dicit. Cùm verò Turonenſis lib. 3. cap. 32. ait Imperatorem Iuſtinianum reuocato Belliſſario, Narſetem in eius locum ſtatuiſſe, Belliſſarium verò Comitem ſtabuli pro humilitate creaſſe,non bene aſſe-

nè aſſequutũ Turonenſem exiſtimo dignitatem, quam maiorem eſſe, & loco Magiſtri equitum, mox præfecti pręorio, qui honos maximus erat poſt dictatorem, Liuio admouenti prima labra conſtare poterit: quod etiam locus Ammiani, lib. 26. ab Hotomano citatus docet: ait enim ille, Valẽtinianum Valentem fratrem ſtabulo ſuo cum dignitate tribunatus præfeciſſe Calendis Martiis, quem mox Calendis Aprilis, Auguſtum nominauit: vt verum ſit dicere, Valentem prius donatum illa dignitate, tanquam inter aulicas & palatinas maiore & clariſſima, cui addere lubet alterum Marcel. lib. 31. locum, de cæde Valentis, cum quo ait xxx. opetiiſſe Tribunos, vacantes, & numerorum Rectores, Valerianum atque Equitium: quorum alter ſtabulum, alter curabat Palatium: meminit etiam idem Marcel. circa initium huius 26. libri Dagalaiphi cuiuſdam, quem magiſtrum equitum dicit, qui locus cogit me ambigere, num eadem fuerit dignitas Magiſtri equitum & Comitis ſtabuli, & in re obſcura licebit tanquam in arena cuilibet ſententiam dicere. Maius tamen nomen eſſe magiſtri quàm comitis, alter eiuſdem Marcel. locus eodẽ lib. annuere videtur: ait ille, Tunc & Equitius Illyriciano præponitur exercitui nondum magiſter, ſed comes. Itaque paulò pòſt adiicit: his cognitis Valentinianus eodem Equitio aucto magiſterij dignitate, repedare ad Illyricum deſtinabat. Quòd autem Romanis vel Conſtantinopolitanis Imperatoribus, Ducis & Comitis nomina dignitates fuerunt aulicæ, militares

& prouinciales, vel ex ipſius Marcel. & aliorum hiſtoricorum Commẽtariis, qui principum Romanorum ſcripſere hiſtorias, poſtremíſque libris Codicis ſciri poteſt. Porrò non erit alienum à vero, exiſtimare Francogallos, quorum non exigua ſemper fuit copia in Palatio vel comitatu Romanorum Imperatorum: imò authoritas, vt ſuperius diximus ex eodem Marcel. lib. 15. & 31. huiuſmodi dignitates Ducis, Comitis, ex eorum inſtitutis ſumpſiſſe, veluti Patriciatus, cuius meminit Turonenſ. lib. 4. cap. 36. his verbis, Enium cognomento Mummolum à Rege Gunthranno patriciatum promeruiſſe. & lib. 4. cap. 34. ait, Palladium comitatum in vrbe Gallicana impertiente Sigiberto promeruiſſe. eodem lib. cap. 38. refert, eundem Regem in locum Iouini rectoris prouinciæ ſubrogaſſe Albinum: & cap. 41. de Lupo duce, & de Nantino duce Engoliſmenſi, lib. 5. cap. 36. & cap. vltimo eiuſdem libri de Berulfo duce. & lib. 7. cap. 13. de Garaono duce, eodem capite de quodam Vuillachario Aurelianenſi comite. Eſt tamen obſeruatu dignum, nec prætereundum ſilentio, in comitatu Reginarum Franciæ fuiſſe huiuſmodi dignitates, vt idem Turonenſis author eſt, lib. 7. cap. 27. qui de Vuadone quodam mentionem facit, quem Maiorem domus Reginæ Riguntis dicit. De origine verò Parium Franciæ, nihil ab Hotomano notatu dignum dicitur. Et certè, vt ille ait, nemo antiquorum ſcriptorum eorum meminit: eſt tamen locus vnicus apud Aimoinum, lib. 4. cap. 20. ab Hotomano, vt credo, non

non animaduerſus, qui non parum ad huius rei cognitionem facere videtur. Vbi Aimoinus diſſidij vel controuerſiæ cuiuſdam inter Clotarium Regem Frãcorum, & Dagobertum filium, meminit, ad quam ſopiendam & terminandam electos fuiſſe dicit duodecim Francos, quorum ſalubri conſilio pater pacatus cum filio, reddidit quæ poſtulabat. hæc ille: vt non ineptè fortaſſis dici poſſit, illo exemplo & principio XII. Pares à poſteris Regibus electos fuiſſe, ad diſſidia & controuerſias quæ inter principem & filios, aut inter populum & principem oriri poterant, dirimendas, tanquam arbitros: quem numerum poſteri Reges amplexi ſunt, vt perfectiſſimum, exemplo Seruatoris qui duodecim aſſumpſit Apoſtolos. Nemini tamen dubium eſſe poteſt inſtitutũ hoc Parium antiquiſſimum eſſe, & ſi ambigi à quo tempore cœperint poſſit. Tilius ſcriba noſtri Iuris adprimè doctus, inſtitutum hoc Parium fuiſſe dicit circa annum 1119. tempore, ſcilicet, Ludouici Craſſi. Extat Areſtum ſupremæ Curiæ Parlamenti, anno Domini 1216. de Clientelari ſacramento, vel fide Comitatus Campanici: extant denique plura alia, in quibus crebra mentio horum Parium fit, nempe in Parlamento Natiuitatis Deiparę, 1259. Pentecoſtes, 1261. Omnium Sanctorum, eiuſdem anni: Purificationis Virginis, 1262. Omniũ Sanctorum, 1316. Aliud vltima Aprilis, 1359. Non placet ea opinio, in quã Hotomanus inclinatior eſt, hoc inſtitutum fuiſſe Arturi Regis Britanniæ, nam fabulæ quæ de Arturo dicuntur (teſte

Polydoro Virgilio, Anglicę hiſtorię ſcriptore diligentiſſimo, lib. 2.) circa Regnum Clodouei accidêre, vt ridiculum ſit Francogallos ſexcentis & amplius poſt Arturum annis, tanquam poſtliminio inſtitutum hoc repetiiſſe, cùm huius nec minima apud noſtros antiquos ſcriptores mentio fiat, & quæ de inſtitutis Equitum menſæ orbicularis, aut rotundæ illius Arturi, fabulantur, non alio Polydorus in pretio habet, quàm aniles fabellas quæ de Rolando, & cæteris Paribus Franciæ, ab Italis dicuntur: cuius inſtituti apud Britannos Anglos, vnde id manaſſe dicit Hotomanus, nullum extat hodie veſtigium, cùm tamen proprium eorum Regum fuiſſe dicatur. Itaque melius & aptius hoc inſtitutum ex illo Clotharij & Dagoberti loco, qui in duodecim compromiſerunt, vt ſuperius dictum fuit, nec abſurdum erit inde originem petere, & minus abſurdius, quàm ab externis & peregrinis: fuere enim Franci in condendis legibus non minus induſtrij & ſagaces, quàm in militia ſtrenui, vt ipſe Agathius teſtatur. Niſi fortè dicas, poſtquam Regnum Francogallorum in vnius & ſolius poteſtate, & arbitrio fuit, Carlouingis ſcilicet ſublatis, tunc animum ad leges & politias Reges adieciſſe, vt fieri ſolet quotieſcunque ex bellis, quæ omnes politias & leges ſubuertunt, ad pacem fit trāſitus, vtque feciſſe Regem illum Numam, qui ſecundus à Romulo Romanorum Rex fuit, author eſt Liuius, hiſtoriarum lib. primo: Regno, inquit ille, potitus, vrbem nouam conditam, vi & armis, iure

iure eam legibus ac moribus de integro condere parauit, cùm inter bella aſſueſcere videret non poſſe, quippe efferatis plerunque animis mitigandum ferocem populum armorum deſuetudine ratus, Ianum ad infimum Argiletum, iudicem pacis bellíque fecit. Et paulò pòſt, Poſitis externorum periculorum curis, ne luxuriarent otio animi, quos metus hoſtium, diſciplináque militaris continuerat, omnium primùm rem ad multitudinem imperitam, & illis ſeculis rudem, efficaciſſimam, deorum metum iniiciendum ratus eſt: quem Auguſtus imitatus, debellatis Lepido & Antonio, poſt Actiacum bellum dicitur feciſſe, Ianiculo tertio clauſo, vt author eſt Cornelius Tacitus, Annalium lib. primo. Quod tamen inſtitutum, ſiue Capeto tribuas, ſiue antiquiori, ex Merouingis vel Carlouingis, præclarum eſt. Sunt enim tanquam Regni & Regis perpetui conſultores, hoc humanæ leges à diuinis differunt, quòd diuinæ ſunt immutabiles, humanæ verò mutabiles, quia, vt inquit Plato in libro qui Ciuilis, vel de Regno dicitur, Lex quod optimum omnibus eſt & iuſtiſſimum, nequit ſyncerè comprehendendo, ſemper ita vt operæpretium eſt præcipere, quando hominum actionúmque diſſimilitudo, inſtabilíſque rerum humanarum conditio facit, vt ars nulla ſimplex quicquam, & in vniuerſum de omnibus, pérque omne tempus valens, conſtituere poſſit. Et alibi, Fieri non poteſt, vt certus quidam vnius modi, ſempérque ordo valeat in his quæ varia ſemper ſunt, vnius

modi verò nunquam, ſic propter ſeditiones, quæ in comitiis Imperialibus, quando de nouo principe creando agebatur, negotium illud quod omnibus Germaniæ regulis & ciuitatibus competebat, ſeptem Electoribus mandatur, ex diplomate illo aureo, cuius ſuprà meminimus, quod inſtitutum Noui Iuris ab hinc annis trecentis, vel circà, fuiſſe teſtatur Onuphrius, antiquitatis exactiſſimus veſtigator, in libro quem de Comitiis Imperatoriis ſcripſit, nempe circa annum Domini 1250. & tamen originẽ incertam ipſe dicit: nec mirum ſi de Paribus noſtris idem dici poſſit, tanta fuit illis temporibus ſcriptorum penuria vel incuria. Quæ autem ſit illa Parium dignitas, non docet Hotomanus: melius Chopinus & fuſius libro ſuo, cui multa addenda etiam ſunt: quæ quia egent altiore inueſtigatione, decreui finem imponere huic narrationi, hoc addito: nullo, niſi Parlamenti iudicio, quod cauillo Hotomanus imaginarium concilium vocat, Pares teneri, exauctorari, vel in capitis crimen acceſſiri poſſet, vt Areſto Curię, vj. nonas Mart. 1386. patet.

IN CAP. XV.

DECI-

DECIMOQVINTO Capite Hotomanus auctoritatem illius ſacroſancti Concilij, continuatam ſub Carlouingis aſſerit, neſcio ad quid, cùm hoc nemo hactenus in dubium vocarit. Certũ enim eſt & omnibus cognitum, Regibus Francorum ſatis familiare & frequens fuiſſe, quoties de ſumma totius Reipub. agendum erat, cõuentum indicere. Sed quod Hotomanus Cõcilio omnia permittit, tantũ abeſt hoc verum eſſe, vt ex iis quæ à me dicta ſuperioribus capitib⁹ ſunt cõtrarium verũ eſſe patere omnibus poſſit. Nec magis verum eſt quod ait Hotomanus, ſine authore tamẽ, Carolomanũ, & Carolum Magnũ fratres per Francos, in generali conuentu, Reges cõſtitutos: huic enim opinioni aduerſantur, quæ ſuperius dicta ſunt ex Adone, Aimoino, Regino-ne, Sigiberto, & aliis: nempe Stephanum Põtificem Romanum in Gallia tunc profugum, Pipinum in Regem, eiúſque filios Carolum & Carolomanum vnxiſſe. Subiungit Vienenſis, mortuo Pipino, quem poſt diem vnctionis ſuæ regnaſſe XVII. annos, aut paulò amplius, aſſerit: Glorioſi filij illius Carolus & Carolomanus in Regnum Francorũ eleuati ſunt, Carolomano autem infra triennium mortuo, ſumma rerum penes Carolũ (qui ob res præclarè geſtas Magnus dictus fuit) peruenit. Nobiliores enim Franci, vt inquit ille, cum Epiſcopis & comitibus glorioſo Regi Carolo ſe coniunxerunt. Idẽ Aimoinus, aut author ille qui hiſtorię illius addidit, lib. 4. cap. 67. & ſeq. Sed

Hotomanus, qui nõ minus hæret falſæ illius electionis,& ab eo ſolo inuẽtæ fabulæ, quàm ſpongiæ ſaxis. Iterum ex Eguinartho exiſtimat impudenter, & ſine exemplo, etiam Carlouingorum tẽporibus Regnum noſtrum,ordinum & populi iudicio,ad filios perueniſſe.Sed hoc falſum eſt:& exẽplum illud Pipini, qui prole Merouingica de medio ſublata,ex maiore domus Regnum ſibi & ſuis parauit, nihil ad hanc rem facit. Quod illi facile fuit,cùm penes eum arma & fiſcus eſſent,nudo Regis nomine Chilperico, Danieli & Theodorico Cala relicto. Itaque ne videretur Regnũ per vim occupaſſe, alienus enim erat à Merouingis, conſuluit Zachariam ſummum pontificem: mox proceres Regni,vt eorum ſuffragiis, potius quàm propria authoritate, Regnum videretur accepiſſe: nec mirum ſi Concilij authoritatem retinuerit, ne inſimularetur leges cum Regibus mutaſſe, ex quo magna ſolet conflari inuidia: quod Romani animaduertentes, deuictum ab eis populum ſuis legibus viuere permittebant, vt non ſuſtuliſſe leges, ſed Reges, inſimularentur: populus enim magis pro patriis legibus, & religione pugnat, quàm pro aris & focis, vt teſtes ſunt Iudei,ipſíque Frãci,& Germani. Sed incaſſum hæc Hotomanus, cùm prçcedentibus capitibus ſatis ſupérque à me probatũ fuerit,etiam Capeuingis hoc familiare fuiſſe, quoties ex vſu reipub.fuit,conuentum omnium ordinum indicere. At ille,qui,vt ſuprà dictũ eſt,aliud agit,aliud ſimulat, quíque libellum illum, aut monſtrum potius, nulla alia ratione in lucem emiſit, niſi vt

ſeditiones

ſeditiones cieret, nam eò tendunt & ſpectant fabulæ electionis illæ ſæpius ab eo recantatæ: quæ vera ſunt diſſimulat, mendacia profert. Itaque quod ait iudicium arbitriúmque Reipub. vſque ad Carolum Simplicem, id eſt, per quingentos, & quinquaginta amplius annos, penes populi Comitia & ordinum cōuentum fuiſſe, nullo authore hoc aſſerit: etenim certum eſt, non ſolùm Merouingos, ſed poſt eos Carlouingos, Regno conſtituto, omnia ex arbitrio vt plurimū feciſſe, ſiue belli, ſiue pacis tēpore: & ſi aliquando conuentū indixerunt, id perfunctoriè factum fuit, vel quādo inter eos cōtentio aliqua oriebatur, aut tempore quo Reges per ætatem Regno & rebus ſuis præeſſe non poterant, vt ex ipſis Turonenſi, Aimoino, & aliis ſcriptoribus noſtris, videre eſt. Sic Clodoueus primus Gundobaldo Burgundo, Clothilde vxore ſuadente, bellum intulit, nullis prius habitis comitiis, mox contra Alaricum Gothorum Regem, deinde contra Chariaricum Regem & filium, quos occidit. Sic Ragnacharium ducē filij Clodouei, matre vrgente, aduerſus Burgundum mouent bellum. Theodobertus filius Theodorici Regis expeditionem fecit in Italiam, & Siciliā: Clotarius aduerſus Saxones, filij Clotarij Regnum inter ſe diuidunt. Quid plura? nulla aut pauca negotia, ſiue quæ ad bellum, ſiue quæ ad pacem pertinent, inuenias aliter geſta, quàm voluntate imperantium. Poſſem ego proferre cædes mandatas, & indicta cauſa factas, tributa impoſita, & huiuſmodi Regis ſolius verbo & voluntate; ſed talia ſibi tragicus Hotomanus habeat,

habeat, quibus tantoperè delectatur, quæ ego nunquam euulgaſſem, niſi ille prouocaſſet. Verum eſt quod ait Hotomanus ex Eginartho, Merouingorum temporibus inſtitutum fuiſſe, vt quotannis Cal. Maij publicum populi conuentum ageret, ad eúmque cõuentum carpento bobus tracto veherentur. Id Cedrenus, vt ſuperius docuimus, dicere videtur, dum ait, conuenire ſolitos ad adorandum populum, ab ipſo viciſſim adorari, & munera accipere. Reges enim illi vltimi Merouingi, ſemel in anno tãtùm, populo copiam ſui faciebant, negotia belli & pacis per magiſtros domus curãtes & gerentes, nullam autem, aut ſaltem minimam, fuiſſe penes illud cõcilium authoritatem, licet coniicere. Turonenſis enim, qui vulgarium & planè inanium rerum mentionem facit, illius nuſquam meminit, licet hiſtoriam ſuam proſecutus ſit vſque ad regnum Gunthranni & Childeberti Iunioris, id eſt vſque ad annum 630. Itaque non eſt cur tantopere Hotomanus miretur illam maiorum noſtrorum ſapientiam, quam tanquam in ſpeculo contemplandam cenſet, quos ait maximam poſuiſſe differentiam, inter Regnum & Regem. Quis enim neſcit aliud Regem, aliud Regnum, aliud Paſtorem, aliud oues, aliud tutorem, aliud pupillum? Quis vnquam talia in dubium vocauit? Imò verò quis non exiſtimat, Regem populi cauſa à Deo creatum & inſtitutum? quis hoc negat aut negauit vnquã? Sed non ſequitur, Regem nihil velle, neque poſſe, quod populo non placeat, tutorem quod pupillo, paſtorem quod gregi: Non enim ad hoc

ad hoc conſtituti ſunt, non magis quàm medici vt ægris pareãt, dictóque audientes ſint: id enim præpoſterum eſſet, & contra ordinem naturæ, quo minora maioribus cedunt. Itaque, vt à me alibi dictum fuit, quemadmodum in omnibus tum diuinis, tum humanis & naturalibus rebus, videmus aliquid altero ſemper maius, & ideo dici excelſum quod ſupra cæteros emineat, vt caput altius cæteris membris eſt, Sol ipſa Luna clarior, Luna cæteris ſtellis, quæ inuicem aliæ aliis lucidiores ſunt, ſic ordināte rerum omnium opifice: imò quicquid eſt in eis luminis, Soli acceptũ ferũt, vt membra capiti motus ſuos & actiones: ita exiſtimandum eſt à Deo ordinatam fuiſſe huiuſmodi poteſtatem Regiam, ad illius ordinis cęleſtis diſpoſitionem, & imitationem: vt quemadmodum vnum Deum agnoſcimus, cuius nutu omnia agi, moueri, & cuncta gubernari fatemur: ita populus Regis (qui imago Dei eſt) auſpiciis & legibus regeretur, ad eúmque, tanquam ad certiſſimam regulam, reſpiceret. Sed quia accidit, vt qui imperat, ſolus per ſe omnia munia Imperij exequi non poſſit, adſumere ſolet viros probos, more Antonini philoſophi: qui, vt refert Capitolinus, ſemper cum optimatibus, non ſolùm bellicas res, ſed etiam ciuiles, priuſquam faceret aliquid, contulit: cuius fuiſſe hanc ſententiam præcipuam dicit, Æquius eſt, vt ego tot & talium amicorum conſilium ſequar, quàm vt tot & tales amici meam vnius voluntatem ſequantur. Quemadmodum Reges noſtri ſemper fecerunt, & faciunt, vt ne hac quidem parte aliquid deſide-

randum ſit. Cæterùm cùm reipublicæ & Regni cura pręcipua ſit, in delictis puniendis prohibendíſque, & arcendis malis hominibus, & æquali iuris diſtributione: &, vt vult Plato in dialogo de Regno: Regia maieſtas, inquit ille, mihi videtur omnibus iuxta legum inſtituta, cęteras imbuentibus educantibúſque præſidens, id duntaxat vt exerceant doceántq; permittere, quod ad ipſius rationem attinens, mores decoros inducat. Eos autem qui fortitudinis temperantiæue, aut cęterarum virtutum vim aſſequi non poſſunt, ſed prauitate naturæ ad impietatem, petulantiam, iniuſtitiámque trahuntur, è cœtu ciuium eiicit, exilióque, morte, & extremo opprobrio damnat: vel, vt ille ait lib. 9. de legibus, quos inſanabiles legiſlator ſenſerit, vltimo ſupplicio hoc afficiet, non ignorãs ſatius fore his qui inſanabiles ſunt, mori quàm viuere, ac ſi vita priuantur, dupliciter prodeſſe cæteris: nam horum exemplo à peccato cæteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitas ipſa mundatur. Cõſtituti ſunt à Rege magiſtratus & iudices in ſingulis prouinciis, quibus hoc negotium mãdatur: & ſi ab illis prouocatũ ſit, ſunt vltimi magiſtratus & parlamẽta, à quibus, non magis quàm à principe, ipſiſq; pręfectis prętorio Romanorum iure appellare licet. Quod cùm planè innotuerit Hotomano, quippe ſub legibus noſtris educato, tamẽ ille vt odioſum hoc Regnũ ignorantibus morũ noſtrorum reddere poſſit, diſſimulat, politiã accuſat, cum tamẽ nulla in toto orbe noſtræ comparari poſſit: non dico Germanorum, in ea enim quot ſunt domini

& topar-

&c toparchi, imò ferme pagi, tot ſunt politię, cùm quiſq; (quod tamẽ Hotomanus, proh dolor, nõ improbat) legibus quib⁹ vult ſubditos adſtringat. Quid dico legibus? imò verò religionibus, quæ in Germania innumeræ ſunt: ibi enim illa religio quæ Domino probatur, pro iuſta & legitima eſt. Enimuero quod Hotomanus publici concilij Lutetiæ habiti, Ioanne Rege ab Anglis capto, & in Angliam abducto, mentionem auſus eſt facere, in quo nonnullos Cõſiliarios Regis excluſos dicit, imò iuſſos conuentu exire: hîc etiam oſtendit quantùm illi ſeditiones probantur & placent. Sed quia Froiſſardus, ipſéque Mõſtreletus, quorſum euaſerit hoc concilium, ſatis docent, quos conſulere debebat antequam illius mentionem faceret, vidiſſet verum eſſe quod ex Liuio ſuprà diximus de plebe, Aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur: eò enim res proceſſerat, vt niſi Caroli quinti, Ioannis filij, Normaniæ ducis, tunc Regnum regentis prudentia obuiam itum eſſet, plus mali cœtus ille Regno adlaturus erat, quàm ipſius Regis Ioannis captiuitas, qui tamen non ita natum diſſidium componere potuit, quin multa & magna ex illo incommoda nata ſint huic Regno, ipſíque Carolo, qui non ſemel in vitæ diſcrimen incidit, plebe laxatis habenis furente: quæ, vt iterum dicam, aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur: & tamen exempla illa Hotomanus profert, laudat, & imitatione digna iudicat, vt mutet quadrata rotundis. Et ea ratione citat Ciceronem ad Brutum, vbi Cicero fatetur ſemper ſibi placuiſſe, non Re-

ge ſolo, ſed Regno liberari rempub. Idem animus Hotomano, idem propoſitum, ea mens, licet diſpar ſit ratio, nec deeſſet conatus, ſi vires ſufficerent: ſed nihil ille præter inanem latratum habet.

In Cap. XVI.

QVI non ſatis fuit ter aut quater eandem lectionem cantare, niſi etiam hoc xvj libelli ſui capite, iterum, tãquam Penelopes telam texens, ſuum impudẽs commentũ, toties exploſum, toties cęſum, falſi mendaciíque conuictum, inſeruiſſet. Ait ille ſuperius demonſtratũ fuiſſe, Francogallię Regnũ per mille ducẽtos annos in tribus tantum familiarum nominibus verſatum, Merouingorum ſcilicet, Carlouingorum & Capeuingorum. Tu quartam moliris & optas: quod te malè habet, & iterum mentiri cogit impudẽter, dum ais non hæreditate, ſed concilij iudicio, Regni ſucceſſionem delatam: quod tu planè noſti falſiſſimum, vt ſuperius ſatis ſupérque probauimus, & ſeries Regum noſtrorum omnibus nota, hoc indicat, quã hîc repetere, tædium & nauſeã lectori pararet. Subiungit ille libenter tamen, Franci Germanorum ſuorum inſtitutum retinebãt, vt Reges ex nobilitate, Duces ex virtute ſumerent, ac plerumque Reges ſibi deligerent, qui Regali ſanguine prognati, regaliter inſtituti educatíque fuerãt, ſiue ex propinquorum numero & gradu

eſſent,

eſſent, ſiue non, ſic inquit ille, circa annum Domini 987. à Ludouico vltimo ex Carlouingis ad Capetum Francorum ducem Regnum delatum extitit. Dij te perdant cum ementita tua electione. Sed dic, profer, & recita authorem: tibi enim, tanquam impudenti nugatori, nemo vnquam fidem dabit: imò verò profer aliquem, qui turbato ordine ſucceſſionis, tũ ex Merouingis tum ex Capeuingis, Regnum adeptus ſit, excluſo propinquiore: recitarem iterum ego lubenter eo loci ſeriem Regum noſtrorum, ad deridendum Hotomanum, ni ſuperius multa ad hanc rem dicta & probata fuiſſent, & notæ non eſſent Regum noſtrorum hiſtoriæ, quóue ordine, quomodo, quando, & à quibus Regna acceperint: ſed ait, Cùm è familia Carlouingorum Carolus Lotharingiæ dux ſupereſſet, Hugo Capetus, Imperatoris Ottonis ex ſorore nepos, Hugonis illius magni Comitis Pariſienſis filius, Regnum adeptus eſt, alienato à Carolo Francorum animo, quòd Lotharingiam Imperatori ceſſerat, vt Appendix ad Aimoinum docet, lib. 5. cap. 44. quam hiſtoriam ab Hotomano inſertam libello ſuo ea ratione iudico, quòd duæ illæ Regum mutationes illi maximè placent: &, vt dictum eſt, non alia ratione iſta proponit, quàm vt imitentur. Quomodo autem acciderit huiuſmodi mutatio, qua fieri potuerit fide, licet inuitus, narrabo, altius re repetita. Superioribus dixi, Merouingis ob ignauiam & ſocordiá regno pulſis, imò è medio ſublatis, per Maiorem domus Pipinum Auſtraſiũ, qui ſibi & ſuis Regnum

parauerat, ſumma rerum penes Carolum Magnum eius filium, Carolomano altero filio mortuo peruenit, Magno ſucceſſit Ludouicus filius, qui ob morum facilitatem & ſanctitatem Pij nomen adeptus eſt, cui maiora bella & deteriora à filiis fuere, quàm ab exteris. Notum enim eſt Pium à filiis ſæpius bello petitum, carceribus mãcipatum, Iuditha vxore in monaſterium acta, mox in exiliũ: quæ diſſidia aliquo modico interuallo ſopita, imò potius diſſimulata, extiterunt, Ludouico in Regnum & Imperiũ reſtituto, & Iuditha vxore exilio reuocata. Tandẽ deceſſit Pius, vt refert Appẽdix ad Aimoinum, lib. 5. cap. 20. Cal. Iulij 840. quo defuncto ſeditiones, quæ Pium agitarant, cum hæreditate ad filios tranſierunt: Carolum, qui Caluus dictus fuit, ſcilicet, Lotharium, Ludouicum & Pipinum, inter quos fit bellum Fontaneum in Burgundia atrox: vbi, (vt inquit Appẽdix, & ſuperius diximus) multus effuſus eſt ſanguis: Caluo ceſſit Regnum Francorum. Lothario, pars illa eiuſdem Regni Franciæ, quæ Germaniam reſpicit, déque nomine illius Lotharij Regnum, appellata Lotharingia, dicitur. Ludouico, Burgundia: Pipino, Aquitania. Nec mirũ ſi Regnum hoc tot portionibus diuiſum, tandem lapſum ſit, donec ad vnius iterum redierit arbitrium. Ita diuiſo Imperio, aliquantulũ quieuere fratres. Lothario extincto in Italia, quod accidit circa annum Domini 858. Caluus audito fratris obitu, eodem anno, 5. Idus Septembris, Metis in Eccleſia ſancti Stephani cum benedictione ſacerdotali coronatus eſt: vnde

inter Caluum, & Ludouicum fratrem Regem Germaniæ & Burgundiæ, magnæ contentiones pro Lotharij ſucceſſione exortæ ſunt, quæ tandem paulò pòſt ſopitæ, & ſucceſſio Lotharij inter fratres diuiſa, qui tamen quoad vixerunt ſibi inuicem inſidiati ſunt, alia ſuperueniente cauſa: nempe Ludouico Rege Italiæ mortuo, Caluus, inuitante Ioanne Romano Pontifice, Romam profectus eſt, & ab eo, vt Appendix refert eodē lib. cap. 32. xvj. Cal. Ianuar. cum magna gloria in Eccleſia ſancti Petri ſuſceptus eſt, anno 876. mox in die Natiuitatis Domini eiuſdem anni, in Imperatorē eſt vnctus & coronatus, atque Imperator Romanorum declaratus: vnde iterum controuerſiæ inter Caluum, & Regem Germaniæ Ludouicum, quo defuncto non minor inter Caluū & filios Ludouici quæſtio, fuítque atrox prælium ad Coloniam inter Caluum & Ludouicum Ludouici fratris filium: quo prælio victus Caluus, exercitu penè deleto, coactus ſibi conſulere: & tandem à Sedechia Iudæo medico ſuo, hauſto veneno, quod illi loco medicamenti propinarat Iudæus, moritur Caluus: in cuius locum, Ludouicus filius, quem noſtri Balbum vocant, in Regem Francorum ab Huicmaro Remorum Epiſcopo inungitur, circa annum Domini 877. qui, teſte Reginone lib. primo, circa annum Domini 878. obiit, non ſine ſuſpicione veneni, relicto cognomine filio, & altero Carolomano, quibus Boſo (cuius, vt refert Appendix ad Aimoinum, cap. 32. lib. 5. Caluus ſororem vxorem duxerat, eúmque Ducatu Mediolanenſi donarat)

data in matrimonium Hymẽgarda Ludouici Imperatoris filia, bellum intulit, ſéque Regem Burgundiæ dixit, vxore inflata animis Regiis ad id impellente. Ludouicus quoque, qui Germanis, vt dictum eſt, imperabat, audita Balbi morte, adoleſcentibus filiis bellum etiam intulit, à quibus portionem Regni Lotharij quam pater tenuerat, Caluus verò ademerat, accepit: addita etiam, vt refert idem Regino eodem lib. 2. Chronicorum S. Vedaſti Attrebatis abbatia. Tandem Ludouicus Ludouici filius, Calui nepos, obiit anno Domini, ſecundum Reginonem, 883. Appendicem verò Compendij 882. relicto Carolomano fratre, quem etiam obiiſſe Regino horum temporum ſcriptor teſtatur, anno Domini 884. induciis cum Northmãnis pactis: non, vt aſſerit Æmilius, dum in equo ludibundus, refugientem domum puellam inſequitur, impetu equi intra humile oſtium illatus: ſed, vt idem Regino ait, ex vulnere in venatione ab apro illato, vel à quodam ſuo ſatellite, improuidè arma ferente. Hìc verſari in maxima caligine incipiunt res Francorum, dicam tamen quod comperi, nempe poſt eorum obitum, cùm Northmanni Gallias vaſtarent, vt Regino & Sigibertus eum ſecutus referunt, Franci Carolum Ludouici Germani filium, Calui fratrem, vt Reginonis verbis vtar, vltrò in Regnum euocant, eíque aduenienti ad Gundolphi villam obuiam procedunt, & manibus ſacramentíſque iuxta morem datis, eius ditioni ſe ſubdiderunt: eum recẽtiores ſcriptores Craſſum vocant. A quo etiam (quia, vt ait Regino, corpore

pore & animo ægrotabat) Franci optimates defecere ad Arnulphum Carolomãni filium, eúmque, vt Reginonis verbis vtar, vltro in regnum attrahunt, & ſubitò facta conſpiratione ab Imperatore deficientes, ad prædictum virum ſtatim tranſeunt, ita vt in triduo vix aliquis remanſerit, qui ei ſaltem officia humanitatis impenderet, quo defuncto (obiit enim anno Domini 888.) non ſolùm Francorum Regnum, ſed Imperium ſciſſum eſt. Cùm enim, vt Regino inquit, quem ego cæteris ſcriptoribus præferendum cenſco, vt pote geſta ſui temporis ſcribentem, non deeſſent Francorum principes, qui nobilitate, fortitudine, & ſapientia, Regnis imperare poſſent, quia inter ipſos æqualitas generoſitatis, dignitatis, ac potentiæ, diſcordiam augebant, nemine cæteros præcedente, vt eius dominio reliqui ſe ſubdere dignarentur, quædam pars Italici populi Berengarium Foroliuiẽſis Comitis filium, Regem ſibi ſtatuunt. Franci verò, cum conſenſu eiuſdem Arnulphi, Othonem Ducem Andium Roberti Ducis qui bello Northmanico obierat, filium, extra Carlouingorum ſtemma & familiam, virum tamen ſtrenuum, forma & proceritate conſpicuum, cui virium ſapientíæque magnitudo inerat, Regem ſuper ſe creant, qui viriliter rempub. rexit. A quo tamen anno Domini 892. Principes Francorum maxima ex parte deficiunt, & Carolo, quem noſtri Simplicem vocant, Balbi filio ex Adheleide manus dant, factione Falconis archiepiſcopi, & Pipini Comitis, eúmque Remis in Regnum eleuant, quos Hoto,

noſtri Odonem vocant, compoſitis rebus in Aquitania, cum ipſo Carolo fugat, perſequitúrque. Hoto ſiue Odo obiit anno Domini 898. quo defuncto, ſolus Carolus Simplex ex voluntate Principum regnat: quo tamen in carcere truſo per Heribertum Veromanduum, Franci ab eo defecerunt, & Rodulphum Burgundum extra progeniem Carlouingorum ſibi in Regem aſſumunt. Inter quem & Robertum, Hotonis ſiue Odonis fratrem, quem ſuperius à Reginone Regem Francorum diximus, grauiſſima extiterunt bella: eo tandem defuncto, Franci Ludouicum Simplicis filium, qui tunc in Hybernia, vel ſecundum quoſdam, in Anglia degebat (noſtri ob id vocant tranſmarinum) Regem aſſumunt: aduerſus quem Hugo maximus dux Francorum Hotonis ſiue Odonis Regis propinquus, qui tranſmarinum ex Anglia cum matre Headgina Simplicis vxore euocarat, bellum parauit. Appendix ad Aimoinum, cap. 6. teſtatur, Simplicem totum vitæ tempus duxiſſe plenum anguſtiarum, ærumnarum & moleſtiarum, mox diem clauſiſſe, ſecundum Sigibertum, anno Domini 955. relictis Carolo & Lothario. Lotharius factione Hugonis magni ducis Francorum in Regno præfertur: Carolus priuatus vixit: obiit Lotharius anno Domini, 977. reliquit, ſecundum Appendicem, Ludouicum, quem noſtri ob ignauiam, inertem vocant, dicúntque anno tantùm regnaſſe, & obiiſſe anno Domini 985. Appendix verò, IX. regnaſſe dicit: vtcunque ſit, certum eſt Carolum, quem Appendix filium Lotharij,

tharij, Sigibertus fratrem dicit, ab Hugone filio Hugonis magni Ducis Francorum, Hotonis vel Odonis Regis Francorum nepote captum, Regno priuatum, & in perpetua cuſtodia Aureliæ cum vxore & liberis adſeruatum quoad vixerit, eundémque Hugonem, cum filio Roberto, Regem Franciæ creatum. Sic tandem hoc Regnum ex Carlouingis ad Capetum peruenit, quod ego ordine commemorare volui, non ea ratione qua Hotomanus: ſed vt lector ſecum reputet, quo in ſtatu tunc temporis res Francorum eſſe poterant: ad quæ tamen tempora nos Hotomanus, ſi poſſet, reuocaret. Præterea vt omnibus innoteſcat, nihil eſſe tam conſtans, támque perpetuum, & legibus optimis ſtabilitum, quin pluribus incommodis obnoxium ſit, & viciſſitudine quadam mutationes recipiat: quas tamen mutationes, tanquam perniciosiſſimas, & in interitum generis humani eſſe Plato docet, lib. 7. de legibus: ideò vitandas, quatenus humana fragilitas præuidere poteſt, & illis ratione qua à Deo donati ſumus, obuiam ire, licet ſæpiſſimè mala iſta nobis procurantibus accidant, propter populi vel Regum peccata, quibus aliter mederi non poteſt: mutationes enim Regnorum, Imperiorum, Rerumpub. maximè à Deo pendent, in quibus videmus, manũ Domini fortiſſimam, & minaces iras. Nam, vt Artabanus apud Herodotum, lib. 7. prægrandia animalia fulmine Deus ferit, nec ſinit inſoleſcere: parua verò nihil lædit: magna ſemper ædificia, magnáſque arbores, huiuſmodi fulminum tela percutiunt: gau-

det enim Deus, eminētiſſima quęque deprimere. Vnde & ingens exercitus ab exiguo profligatur, quoties Deus, his quibus inuidet, aut metum incutit, aut tonitruum: propterea multi ex alto & ſummo faſtigio in maximas calamitates inciderunt, quia Deus neminem alium, quàm ſeipſum, ſinit magnificè de ſe ſentire. Sic imperia accepimus & poteſtates omnium firmiſſimas corruiſſe. hæc ille. Corruit enim Medorum monarchia, corruit Perſarum, Macedonúmque: &, quod magis eſt ſtupendum, Imperium Romanum omnium præſtantiſſimum, quod æternum omnes exiſtimabant, concidit: tanta eſt rerum humanarum inconſtantia & varietas. Sic Regnum Francorum ex Merouingis ad Carlouingos, mox ex Carlouingis ad Capetum, Dei iudicio, tranſlatum fuit. Vt tandem his exemplis, Reges & iudices terræ ſapere diſcant, ac metuere, nec omnia pro voluntate & arbitrio gerere ſibi permiſſum exiſtiment: reputantes Deum aliquando, licet ſerò, tandem miſertum populi, vindictam de illis ſumpturum, & ex illo ſummo faſtigio eos deiecturum: agnoſcántque quàm grauis caſus in ſeruitium ex Regno ſit, vt inquit Saluſtius. Supereſt quod poſtrema huius capitis parte Hotomanus, ſequutus illius ſupercilioſi ſcriptoris gallici ſomnia, ait, non eſſe prætereundum ſilētio aſtutum Capeti in nouo Regno ſtabiliendo conſilium: Quod ille ad conciliandos retinendóſque Procerum animos, quæ temporariæ erant dignitates, veluti Ducatus & Comitatus, fecit perpetuas, conſtituítque vt qui eas

eas obtinebant, patrimonij iure retinerent, atque ad ſuos liberos poſteróſque, cum reliqua hæreditate, transferrent: quo facinore non minimam publici Concilij authoritatem imminutam dicit. Certè etiam eo loci Hotomanus detegit qualis vir ſiet, calumniator ſcilicet, & conuiciator impudentiſſimus: calumniator quòd falſò inſimulet huius, vt ille loquitur, facinoris Capetum: conuiciator, qui non veretur talem Regem aſtutum dicere, & commiſſi facinoris accuſare. Quid enim de veteratore Dauo Terentiano peius diceret? Sed imitatur illum ſcriptorem Gallicum recenter ortum, qui eadem vel maiore inſectatione Capetum proſcindit. Habet etiam Connanum ſuæ opinionis aſſertorem, virum certè doctiſſimum, qui tamen allucinari potuit, fallíque, cùm certum ſit longè ante Capetum hoc factum fuiſſe. Nam in Germania Ducatus, Comitatus, & huiuſmodi ſunt hæreditarij ab hinc ſeptingentis vel amplius annis, qui tamen Merouingis erant tantùm dignitates vel officia. Quis hoc facinus in Germania commiſit? quis in Italia? non dices Capetum, qui neque Germanis neque Italis vnquam imperauit, vt omnes norunt. Quare Imperatori Germano non renuntias, vt ille poteſtates huiuſmodi, quæ in Germania multæ & innumeræ ſunt, tandem in ordinem cogat, reuocétque ad primum ſtatum: ſi tamen poſterioribus Imperatoribus non licuit, vt tu ſentire videris, Ducatus & Comitatus, & huiuſmodi dignitates hæreditarias facere. Vide quomodo te geris erga Princi-

pem illuſtrem, Comitem Palatinum, Electorem, cui tandem auſus es librum tuum dicare, plenum huiuſmodi fabulis, cùm tamen liber ille, illũ, & omnes alios Germaniæ Principes permaximè pungat & vrgeat, tanquam ſacri Imperij & patrimonij iniuſtos poſſeſſores, inuaſores, vel vſurpatores: nam quid aliud vis huiuſmodi narratione ridicula, quæ certè multum detrahit de conditionis tuę opinione: ſed quia tu me, licet reluctantem, in hanc cogis deſcendere aleam, vt ad te redeam, qui nihil pro tua malè concepta opinione adfers præter nugas, locúmque illum, qui certè propter illius antiquitatẽ lubricus eſt, verſatúrque in maximis tenebris, peruium & clarum faciam quoad potero, liceátque de hac re meam promere ſententiam: Certum eſt Capetum fruſtra in ius hac de cauſa vocari, multis enim ante Capetum temporibus id factum fuit, regnantibus ſcilicet poſtremis ex Carlouingis: tanta enim erat tunc rerum omnium cõfuſio, tot bellis francogallia, tótque ſeditionibus agitabatur, vt facile fuerit iis, qui huiuſmodi dignitatibus præfecti erant, eas tanquam hæreditarias retinere, ſiue permittente Rege, ſiue annuente, vel potius diſſimulante, cùm aliter tueri, niſi his iuuantibus, Regnum deſperaſſet: vt Appendix ad Turonenſem videtur ſignificare etiam id factum Merouingicis temporibus, labente eorum Imperio: ſic enim author illius Appendicis, cap. 108. procedẽte alioquin anno ſequente egregius bellator, Carolus princeps (de Maleo vel Martello loquitur, quem proximo capite occidiſſe

Abyda-

Abydaramum Sarracenum dixerat) regionem Burgundiæ ſagaciter penetrauit, fines Lendibus ſuis probatiſſimis viris, induſtriis ad reſiſtẽdum, rebellibus & infidelibus, ſtatuit: præterea vt hiſtoriæ Carlouingorum vltimorum teſtãtur, tantus erat nobilitatis faſtus, vt non ſolùm dignitates illas, ſed abbatias hæreditarias facerent, author eſt Appendix ad Aimoinum, lib.5. cap. 36. & cap. 42. melius, cap. 43. vbi mentio fit Rodulphi Ducis Burgundionum Richardi Ducis filij: Appendix, Regino, & Sigibertus Rodulphũ in albo Regum Francorum numerant: meminit præterea eo loci Giſleberti Ducis Burgundiæ, quem ait reliquiſſe ducatum Othoni filio Hugonis Magni genero ſuo: addit eodem cap. Othone Duce Burgundię defuncto, ei ſucceſſiſſe Henricum fratrẽ: & ſic à Richardo ad Rodulphum: à Rodulpho, ad Giſlebertum: à Giſleberto verò, dotis nomine, ad Othonẽ: ab Othone, ad Henricum fratrem, per ſucceſſionem Ducatus ille tranſiuit; quæ omnia longè ante Capetum facta ordo temporum ſatis docet. Eadem de Andio Comitatu, & multis aliis oſtendi poſſent, ſed locus ille pluribus egeret: itaque ſufficiat docuiſſe falli & errare Hotomanum turpiſſimè, falſóque inſimulare huius facti Capetum, vt ille cum magna impudentia, ne dicam ignorantia, facit.

*

In Cap. XVII. & XVIII.

DVobvs Capitibus ſequentibus, vnum quod eſt xvij. de continuata publici concilij authoritate in Capeuingorum familia: alterum xviij. de memorabili authoritate Concilij in Regem Ludouicum x i. ſatis fatetūr Hotomanus, quod inficiari ſine impudentia non poſſet, leges etiam temporibus Capeuingorum viguiſſe, &, vt vno verbo dicā, non Regnum, ſed Reges mutatos. Enimuero ſi comparationi locus eſſet, multum differt Capeuingorum à Merouingorum & Carlouingorum politia & adminiſtratione: ſiue leges, ſiue quid aliud in comparationem venire poſſit, vt ex iis quæ dicta ſunt ſciri facilè poteſt, & melius ſi Reges Regibus, tēpora temporibus opponas: quæ quia locus hic non poſtulat, & res longiore eget narratione, ſufficit etiam ore proprio Hotomani, qui aliter factum vellet, Reges Capeuingos iuſtiores Merouingis & Carlouingis ſemper fuiſſe, eſſéque. Porrò de controuerſia pro Regno Francorum inter Philippum Valeſium, & Eduardum Angliæ Regem, Elizabethámque eius vxorem, Caroli Pulchri Regis Frācorum ſororem, qui ſine prole maſcula obierat, cuius hoc capite meminit Hotomanus, & in qua Philippum fuiſſe ſuperiorem nemo neſcit: non eſt verum ſolutam fuiſſe, & terminatam in publico gentis conuentu, vt vult Hotomanus, ſed Lutetiæ in Parlamento

Patrum

Patrum,ſiue Pariũ Curia, iudicio Curiæ, ac duodecim Parium Franciæ,vt ex Froiſſardo ſatis colligi poteſt: denique extat Areſtum, recitatione cuius id melius ſciri poterit, licet verum eſſe nolim inficiari, interfuiſſe actioni & huiuſmodi quæſtioni, Regni huius Proceres. Sed an illi ſuam in hoc cœtu dixerint ſententiam, nihil Froiſſardus. Itaque dicendum eſt interfuiſſe quidem actioni, tanquam Regis Comites, vel ſpectatores, vt fieri plerunque videmus, quoties Rex ius dicturus, Parlamentum ingreditur (id vulgus vocat, lectum iuſtitiæ tenere. Cæterùm hoc loco paululum diuertere, formámque huiuſmodi cœtus narrare, quóve ordine ſedeant, qui & quibus ius ferendæ ſententiæ in eo competat,non erit otioſum nec inutile poſteritati inſinuare & mandare, cùm videamus in talibus veſtigandis & quærendis, hodie hominum doctiſſimorum ingenia valde occupata & intenta: quæ ſi apertius fuiſſent enuntiata, clarior eſſet hiſtoriarum, non tantùm noſtrarum, ſed externarum cognitio. Sic ergo habet,Regem Curiam ingredientem (vt dixi) comitantur, & in inferioribus ſubſelliis ſedent, qui ſunt ſecretioris illius Conſilij, quibus permiſſum eſt de re controuerſa ſuum promere iudicium: in maioribus autem Principes conſanguinei primo ordine à Rege, qui illis eſt erectior & remotior, & ipſi ſententiã dicunt. Ab iis verò principibus, ipſi Pares Franciæ laici ab vno latere, Eccleſiaſtici verò ordinis ab altero, idque in ſuperioribus ſubſelliis, longiuſculè à Rege, quorum etiam explorantur

ſententiæ: adeſt Cancellarius ſententiarum, opinionum aut ſuffragiorum Regius narrator, & enuntiator: quíque, prius explorata & quæſita Regis ſententia, illius tamen authoritate ſtatuit: Adſunt & Regni Proceres, & qui dignitate egregia præditi ſunt, ſiue ex Comitatu principis, vt magnus Magiſter domus, magnus Camerarius, ſummus Cubicularius, ſummus Dapifer, ſummus equorum regiorum cuſtos, & huiuſmodi: ſiue Regni dignitatem gerant, vt Conneſtabulus, Tribuni militum, quos Mareſchallos vulgò vocamus, qui etiam ſentẽtiam dicunt. Item Nauarchorum præfectus vel Thalaſſiarchus, vulgò Amiralium vocamus: & ſimiles, vt puta Præfecti & Præſides prouinciarum, quos vulgus vocat Balliuos & Seneſchallos, quibus tamen ius ferendæ ſententiæ non eſt, niſi cum dignitate à Cõſilio ſecretiori Regis ſint: interſunt ipſi Pręſides & Senatores Parlamẽti, purpurati omnes, qui etiam ſententiam dicunt. Tandem vt ad propoſitam narrationem redeam, cùm finem huiuſmodi quæſtio illo Areſto celebri acceperit, ex iure, non manu aut vi, clarum efficitur, legis Salicæ authoritate fuiſſe iudicatum, qua fœminæ non ſolùm Regno, quod nunquam niſi ab illo perpetuo Francorum hoſte, in dubium vocatum fuit, ſiue Merouingis, ſiue Carlouingis, ſiue Capeuingis: ſed portione Regni quantulacunque arcentur, vt ſuperioribus docui, & veritas facti, quæ omnes alias probationes ſuperat, ſatis oſtendit. Nulla enim vnquam alia inueniri poterit affectati huius Regni ſuſpicio tantùm, ne dicam

dicam controuerſia, ab aliqua fœmina, aut eius marito quantumuis proximior agnatione, aut ſanguine fuerit: vt mirum ſit, tam impudenter ſcriptorem Gallicum, cum ſupercilio & magna audacia, ab hinc duobus annis ſcripſiſſe, in ſuis narrationibus & commentariis, fœminis Regno noſtro interdici, non alio iure quàm vi & armis (omnium, vt inquit ille, legum fundamentum) quaſi velit inſtitutum illud ſiue legem, ſiue conſuetudinem, ſiue quid aliud voces, nulla ratione, ſed ſolius imperantium voluntate niti: cùm tamen nihil magis conſentaneum naturæ ſit, quàm viros viris imperare: non quòd ego Regna, quorum ex conſuetudine fœminæ capaces ſunt, improbem: multas enim fuiſſe, eſſéque, non contemnendæ authoritatis: quæ etiam melius imperarunt, imperántque viris. Ego ordinem naturæ, & non quod præter eam, ne dicam contra fit, ſequor: quæ prius vt ortum & generationem ita imperium viris detulit, qua duce nunquam aberrabimus, vt inquit Tullius. Nec enim, vt ait Plato, bobus boues, nec capris capras præficimus, ſed nos ipſis, genus melius, dominamur: hoc tamen illi condonandum cenſeo, quem, vt alienis inſeruiret & placeret auribus (vt aliena opera vſus eſt) talia dixiſſe exiſtimo: neque enim de huiuſmodi rebus iudicare poteſt, cùm ſit tantùm organum & inſtrumentum alterius dogmatis & opinionis. Etenim nemini dubium eſſe poteſt, vt etiam ait Plato, lib. 4. de legibus, vel populum ſuperātem, vel aliam quampiā rempub. vel Tyrānum, ad aliud ſponte leges

laturum, quàm ad vtilitatem ſuam, hoc eſt, ſui principatus ſtabilitatem, quas qui tranſgreditur, vt iniquus ab eo, qui eas inſtitutiones induxit, iuſtáſque appellat, punietur: ſed hæ, eo authore leges non ſunt, cùm leges dici & cenſeri eæ debeant, quæ ad temperantiam, & virtutem ſalutémque ciuium & ſubditorum reſpiciunt, Is enim, vt inquit ille, ſolus rectè ferre leges exiſtimandus eſt, qui veluti ſagittarius, illuc animum ſemper intendit, vnde continuò aliquid ſequatur, eorum quæ bona ſunt: reliquit verò quod à virtutibus ſeparatum eſt. Ad quod lex illa ſiue Salica, ſiue, vt vult Poſtellus, & fortaſſis bona ratione, Gallica, imo naturalis, tendit: quid enim melius, & ad naturam accommodatius, quàm hominem qui caput fœminæ eſt regnare? Itaque nō vi & armis lex illa poſita fuit, ſed ratione naturali, & omni iure diuino & humano, vt pluribus docere poſſem, ſi huius eſſet loci ac temporis, nec longiore opus eſſet narratione. Quare, vt ad Hotomanum redeam, non eſt quòd tantoperè ſeſe torqueat, hoc 17. cap. ad authoritatem concilij oſtendendam & probandam: cùm nemo adeò impudens & perfrictæ frontis inueniri poſſit, qui hoc neget. Satis enim ſuperioribus docuimus, multa negotia, eáque grauiſſima, ordinum vel ſtatuum conſilio plerunque terminata & deciſa, ſolius tamen Regis nomine & authoritate. Quorſum autem euaſerit Concilium illud habitum Lutetiæ, capto ab Anglis Ioanne Rege, cuius meminit Hotomanus, quantúmq; turbarum & ſeditionū ciuerit, legat Gaguinum, Froiſ-

Froiſſardum & Monſtreletum: legat inquam, & inueniet nihil verius eſſe, quàm quod Liuius ait, & bis à me iam dictum fuit, de plebe, aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur. Habes Hotomane, quod te non puduit ſcribere, nempe ex Regno non tyrannidem, ſed oligarchiam omnium malorum maximam, qua tu maximè delectaris: etenim verum eſt, Ioannis captiuitatem, exercitúſque illius cladem, & internecionem in agro Pictauienſi, non maius detrimẽtum Galliæ inflixiſſe, quàm ſeditiones, quæ ex illo cœtu natæ ſunt: nam quicquid malorum ab Anglis, Nauarris, Arminiacis, Burgundis, & huiuſmodi, illatum Franciæ per tot annos extitit, à Ioannis captiuitate vſque ad Carolum VII. inde originem traxiſſe, nemini in lectione hiſtoriarum noſtrarum tam modicè verſato, incognitũ eſſe poteſt: ex illo enim ſeminario, quicquid fuit bellorum in Gallia, ſiue ob tutelam Caroli ſexti, quem pater impuberem reliquerat, ſiue ob furorem in quem princeps ille alioquin bello ſtrenuus, & viribus corporis nulli ſecundus, incidiſſe dicitur, non ſine ſuſpicione dati medicamenti, ex illo fonte originem accepit: donec Carolus ſeptimus ſapientiſſimus, fortiſſimus & piiſſimus, omnibus prope fortunis ſpoliatus, tandem ope diuina de Anglis, domeſticis factionibus, & ſeditionibus triumpharit, toto Regno Anglis ipſis expulſis, & trans mare amandatis, vnica Calete excepta, in memoriam priſtinæ eorum rebellionis & tyrannidis, quod nullum genus ſæuitiæ & crudelitatis in Francigenas Francis ipſis ductori-

bus prætermiſerant: vnde meruerint nomen habere & antiqui & perpetui hoſtis nominis Francorum, à qua etiam emenſis ducentis circiter annis, auſpiciis Ducis Guiſij Lothareni, Regis Henrici Legati, vi expulſi ſunt, anno Domini 1558. Vide, Hotomane, fructus cœtus tui tãtopere celebrati, & cantati. Sed te iſta oblectant, itaque non eſt mirum ſi ſæpius in ore habeas. At verò de memorabili illius concilij authoritate, quam memoria patrum noſtrorum interpoſitam rurſus Hotomanus cum magno faſtu & procaci oratione dicit 18. capite, cenſetque narrandam & non prætermittendam, contra Regem Ludouicum vndecimum, quem ſuperiorum Regum omnium verſutiſſimum, & callidiſſimum habitum eſſe dicit. Videamus tandem quis fructus, quíſ ve exitus fuerit huiuſmodi cœtus, & certè ſeditionum amantiſſimus, & incenſor Hotomanus, narratione ſua fateri cogitur, nihil præter cædes, rapinas, vrbium direptiones, incendia, conſtuprationes, & libidines execrandas: poſtremo quicquid malorum bellum inferre ſolet, ex tam memorabili & non prætermittenda auctoritate manaſſe, tot defectoribus & coniuratis, coeuntibus aduerſus Principem ſuum. Atqui, ait ille, euocatis aſſiduis plebis querimoniis & poſtulationibus exercitum comparaſſe, ea ſcilicet ratione, vt ſi Rex conſulere bono publico & bonis conſiliis parere detrectaret, vi cogere poſſent: qua de cauſa bellum illud bono publico ſuſceptum dicebatur, cùm tamen in perniciem populi vergeret, vt euentus docuit: hoc certè

illi prætexebant, vt ſolent qui cauſam ſeceſſionis aut diſſidia quærunt: quî enim, niſi illo colore quæſito, bellum intuliſſent? Omnia mala exempla, vt inquit Saluſtius, ex bonis initiis orta ſunt: id eſt, habent velamẽtum & ſpecimen cuiuſdam probabilis argumenti: nam vt pulchrè Plato, lib. 3. de legibus, non arduum eſt videre ſi exemplo commouearis: qua ratione Gracchi duo aduerſus rẽpublicam Romanam conſpirarunt, bono, vt inquiebant illi, publico, nempe quòd plebs à nobilitate opprimebatur. Marius dictaturam arripuit, non ſine prætextu boni publici: Cinna & Sylla non carebant exemplo: & ipſe Sylla trucidatis ante ædes concordiæ, in quibus ſenatum coegerat, ſex aut ſeptem virorum & ciuium Romanorum millibus, Senatu ob lachrymas, & vlulatus occiſorum, quos exaudire poterat, vehementer turbato & commoto, ait ſe quoſdam ſeditioſos iuſſiſſe perimi, vt cæteri ſecurè viuerent. Suberat Catilinæ prætextus rempub. inuadendi, vrbem incendendi: non defuit Cæſari cauſa velata rempub. occupandi, nec Bruto & Caſſio Cæſarem occidendi. Sertorius cauſas prætexuit: Hannibali non deerat cauſa mouendi bellum aduerſus Romanos & Saguntinos, nec Romanis aduerſus Mithridatẽ & Antiochum, Alexandro aduerſus Darium. Quid plura? putas ne vnquam motum bellum ſine aliquo inani prætextu? Sed nihil periculoſius, nec in ſpeciem fallacius, cùm bonum aliquod prætenditur ſceleribus, veluti factum fuit. Etenim ni Ludouicus, quem tu verſutiſſimum & callidiſſimum dicis,

improbè, partim ſimulando, partim diſſimulando eorum conatus compreſſiſſet, actum penitus erat de Regno Francorum, tantum abeſt vt cauſa boni publici tunc coniuratis illis curę fuerit, vt nihil deterius populo contingere potuerit, qui ſemper alienis delictis & erratis plectitur, vt experientia tunc didicit: & nunc videmus, vidimúſque tribus luſtris præteritis, nō ſine magno, quid dicam damno? imò cum ſummo malo & penè totius regni interitu. Hæc ſunt quę tu iterum reuocare in lucem optas, hæc vota tua, hic ſcopus tuæ orationis, hic cardo tuæ cauſæ, nempe vt omnia teterrimo bello ardeant, vt Gallia in ſe ruat, & ſeſe laceret ac laniet, veluti hactenus talibus claſſicis & furiis, proh dolor, cum magno omnium bonorum mœrore fecit facítque: neque alienis exemplis aut periculis fit cautior, licet notum ſit, coniuratos illos tandem pœnas dediſſe. Quidam enim ferro, veluti Charolenſis huius factionis princeps, alieni appetētiſſimus: alij violenta morte, alij verò vltimo ſupplicio. ſed hæc tetra & tacenda exempla ſufficiant, quæ coactus, vt dixi, profero. Cæterùm quę Hotomanus ex Cominij lib. hiſtoriarum quinto, cap. 18. libello ſuo inſeruit, de Ludouico XI. nota ſunt: & vtinam eo animo, quo Cominius, inſeruiſſet, certè non egeret reſponſione: non enim Cominius id agebat vt turbas cieret, vel claſſicum caneret, vt Hotomanus: alia pio viro, Regíſque ſui & Regni amantiſſimo mens fuit: culpabat ille Aulicorum perfidiam, qui Regi non optima, ſed ſuauiſſima conſulunt, eíque omnia licere non

verentur

verentur affirmare: cùm tamen miſer ſit ille, vt ſuprà ex Tullio dixi, qui omnia ſibi licere exiſtimat: verùm Cominius Regem minimè tollere nitebatur, vt tu conaris. Sunt certè Reges, vt cæteri mortales, quibuſdam vitiis obnoxij, & eò deterioris conditionis, quòd eorum vitia in occulto eſſe nullo modo poſſint. Nam, vt inquit Capitolinus in vita Marci Philoſophi, nemo eſt principum, quem non grauis fama perſtringat. Inerant tamen in eo principe ingentes virtutes, de quo dici poteſt quod de Seuero Pertinace dictum fuiſſe refert Lampridius, nūquam naſci debuiſſe, aut mori, quod nimis vtilis reipub. videretur: illo enim imperante ſublatæ ſunt & omnino extinctæ ſeditiones, quæ per centum amplius annos Gallias vexarant, vt ſuprà monſtrauimus. Et tandem Hotomanus talem principem non erubeſcit proſcindere, cum tanta certè impudentia, vt non Regem, ſed infimæ ſortis hominem notare videatur. Viderit itaque lector, quid de illo iudicandum ſit: non enim in animum induxi cum illo conuiciis agere: neque enim ſolùm, quid illum audire, verùm quid me deceat dicere, conſidero: itaque ad penultimum libri ſui caput venio.

In Cap. XIX.

QVO Hotomanus quærit, an mulieres non vt ab hæreditate Regni, ſic ab eius procuratione Frãcogallico iure arceantur : in qua quæſtione non minus ſeditioſè agit, quàm ſuperioribus : & fortaſſis non alia ratione libellum iſtũ in lucem emiſit, quàm vt Reginarum excellentiſſimam Reginam Catharinam, Henrici ſecundi vxorem, nunquam ſatis laudatam, tot Regum Reginarúmque matrem, odioſam Francis proponeret : ſciebat enim Hotomanus, illa ſtante, ſuos conatus & aliorum ſeditioſorum irritos fore. Itaque neſcio quo malo genio videtur diuinaſſe & præſenſiſſe, quæ ab editione libri, in Francia, præter omnium opinionem acciderunt, nempe Henrici tertij profectionẽ in Poloniam, & eo abſente, obitum Caroli fratris : exiſtimabat enim ſi oratione illa excitati Franci, Reginæ negotium facerent, liberius in vacuas ædes graſſaturos perduelles. Sed Hotomane, melior mens, melior Francis animus eſt : non poſſunt capi verborum inanium illecebris : norunt quò tendat illa modulatio, quóque illa verba ſplendida tendant : Reginæ arcentur à Regno legibus Francorum, ergo à Regum etiam filiorũ tutela & procuratione, quaſi eadem ſint, vt tu tamẽ vis, & hæc eſt inſtituti Hotomani opinio. Audiamus tandem quibus argumentis ſuam tuetur opinionem. Primùm ille vult teſtatum, ſe non de Romanorum, neque de aliarum gentium iure, ſed tantùm de huius noſtri Francogallici inſtitutis diſſerere : callidè certè, & verſutè. Ita

enim

enim Hotomanus ius Romanorũ reſpuit, non ficta ratione qua vtitur, ſed propter præiudicium quod ille ſibi fieri cenſet: eo enim iure non ſolùm tutelæ filiorum fœminæ capaces ſunt, ſed quod magis eſt, tantis dignatæ ſunt Imperatrices honoribus & priuilegiis, vt nomen Auguſtæ meruerint. Meminerat præterea Mameā Alexandri Seueri piiſſimi & optimi Imperatoris piiſſimā matrem, curam non Regni, ſed Imperij ſuſcepiſſe, eiúſque conſilio ſemper vſum Alexandrũ: ſciebat fuiſſe alias præclaras fœminas, tam in Romano imperio, quàm in exteris Regnis, quæ melius viris imperarunt, & inter eas Agnetem Henrici IIII. Germanorum Imperatoris matrem, quæ curam impuberis filij & Imperij accepit, rectéque geſſit, donec Epiſcopus Colonienſis, & quidam alij ſeditioſi, è matris gremio Imperatorem duodennem ſuſtulerunt, vnde grauiſſimæ ſeditiones. Præterea viderat Platonem in legibus ſuis, mulieres & adminiſtrationis & belli capaces exiſtimaſſe, omniáque, vt ille, lib. vj. de legib. ait, fœminis cum viris communia, ad ciuitatis fœlicitatem ſtudia conſtituenda eſſe. Legerat Plutarchum de claris mulieribus diſſerentem, & Tacitum in lib. de moribus Germanorum, Germanos nihil neque in bello neque in pace inſciis & inconſultis vxoribus tractaſſe, quas Cæſar ab antiquis Gallis adhibitas in Concilium dicit, etiam dum maiora tractabant. Non ignorabat multa eſſe fuiſſéque Regna bene conſtituta, in quibus mulieres Regni capaces ſunt, ideò externa reiicit, quia præiudicium faciunt

falſo illi dogmati. atqui de iure, vſu & conſuetudine Regni noſtri agatur, & hoc Hotomano concedatur: ait ille, extare exempla ſuperiorum temporum, quibus conſtat à Reginis, præſertim viduis, & Regum puerorum matribus, hoc Regnum adminiſtratum fuiſſe: ex vſu id fieri tu fateri cogeris. Quid ergo obgannis? Sed ex contrario pugnare dicit rationem diſputandi vſitatam, vt cui per ſe Reginam eſſe ius non eſt, eidem regendi ius ac poteſtas non ſit: per ſe autem mulierem Reginam eſſe non poſſe, neque Regni hæreditatem ei ex eáve prognatis deferri, vt ſi Reginæ appellentur, per accidens & propter maritos, id fieri ſuperius ex mille cc. annorum monumentis demonſtratum dicit: & ſic concludit, Reginas matres vt Regno, ita Regni procuratione arcendas & prohibendas, licet ex conſuetudine & vſu antiquiſſimo, & multis ſeculis probato aliter fuiſſe factum ſciat: cùm tamen, vt alibi dixi, Conſuetudo in huiuſmodi negotiis attendi debeat, tanquam lex certiſſima & optima legum interpres. Sed age, quis tam abſurdam conſequentiam ex tam malis initiis & propoſitis, támque malè cohęrentibus, & omnino ineptiſſimam, ferat? Nec enim magis ſequeretur, mulier Cõneſtabuli, Præſidis, Senatoris, aut Maioris domus, eſſe non poteſt Cõneſtabulus, Maior domus, Præſes vel Senator: & ſi eo nomine dignetur, mariti cauſa, & non per ſe dignatur, ſed per accidens: ergo tutelæ filiorum munere fungi non poteſt. Vis aliud? Dux Lotharena, eo nomine per accidens dicitur, ergo tutela filiorum arcetur

arcetur. Vide quàm ineptè concludis: non te pudet tam inania, & pueris ipſis ridenda in lucem proferre, tu qui fama nominis Germaniam impleueris? Vide quò te adducat neceſſitas, cùm mendacium conaris defendere. Vrges ſecundò, & ais, Quemadmodum omnis, & creandorum & abdicandorum Regum poteſtas, penes publicum concilium erat, ita curatoris reipub. ſiue moderatoris deligendi ius ſummum penes idem concilium fuit. Ita certè, nam ſi nullum ius fuit populo aut concilio creandorum aut abdicandorum Regum, vt nullum planè fuiſſe ſatis docuimus, neceſſe erit dicere, nec curatoris dandi ius fuiſſe: & ſic tuo te iugulas & configis gladio, cùm abſurda proponis, & mendacia ex mendaciis eruis. Videamus ergo quid ex vſu frequentiſſimo & omnium antiquiſſimo, & conſuetudine factum fuerit, cùm Hotomanus nihil præter mendacia adferat, & fortaſſis præſcriptio non tantùm centenaria, qua omnes etiam iniuſti poſſeſſores tuti ſunt, ſed millenaria iuriſconſulto ſufficere poterit: ſed antequã quæſtioni illius reſpondeam, certum eſt Reges noſtros vtriuſque ſtemmatis, Reginis vxoribus multa detuliſſe, vt nihil præter Regium nomen deſiderari poſſet: docuimus enim ſuperioribus, Reginas quemadmodum & Reges habuiſſe Maiores domus: habuerunt etiam ſcriniorum magiſtros ſub Merouingis, Carlouingis, & Capeuingis, ſed à Capeuingis plura illis indulta fuere, quæ hoc loco recenſere non erit otioſum & inutile, vt tandem Hotomanus agnoſcere poſſit, quàm

malè iniuſtéque maiorum noſtrorum inſtituta damnet, cum magna arrogantia, quæ cùm ſemper odioſa ſit, tum illa ingenij atque eloquentiæ multò moleſtiſſima. Proinde vt Reginarum priuilegia enumerem, Primum eſt, vt à ſententiis ſuorum iudicum alibi quàm Curiam appellare nemini liceat. ſic iudicatum Areſto anni Domini 1382. Secundum, vt nullo alio iudicio tenerētur, quàm Patrum ſiue Parium curia, Areſto anni Domini 1340. & 1360. Tertium, vt nullis vectigalibus, angariis, parangariis, & huiuſmodi, illæ, & qui in Comitatu illarum ſunt, teneantur: cautum eſt Areſto 1281. Habent prætereà litibus ſuis in Parlamento, ſuos dies, litiúmque peculiare volumen, vt Pares Franciæ, ídque primo ordine. ſic Areſto 1412. deinde vt litigare poſſint, veluti ipſe Rex, Procuratoris generalis, vel cognitoris nomine, ſic Areſto eiuſdem Curiæ anni Domini 1387. 1401. & 1405. plura cùm ſint prætermiſſa, velim iſta ſufficiant: cæterùm ad Hotomani quæſtionem, ex fide dignis annalibus, veteribus & recentioribus, tum ex hędera Curiæque regiſtris, monumentíſve publicis, & aliis qui hanc materiam attigerunt. Nemini dubium eſſe poteſt, Regibus noſtris, nondum adultis, ſiue Merouingis, ſiue Carlouingis, ſiue Capeuingis, tutores & Regni adminiſtros datos fuiſſe: non enim natura magis adminiſtrationi Regni, impuberes Reges capaces ſunt, quàm aliorū hominum liberi impuberes, quibus lege probatiſſima, & recepta ab omnibus populis (quantumuis barbaris) rerum ſuarum admi-

adminiſtratio non eſt credita, imò verò illis dantur tutores & curatores, ſed quia Regibus (vt dictum ab aliquo eſt) iudicium & prudentia antè tempus contingunt, legibus & moribus noſtris, imò omnium gentium, tempus minus indultum eſt, quo elapſo libera Regni Regibus eſt adminiſtratio. Primum tutorem video Gunthrannum Regem Burgundiæ, quem accerſitum à Regina Fredegunde vxore Chilperici Regis Francorum, mortuo marito, teſtatur Turonenſ. libro ſeptimo, capite quinto. in hæc verba: Fredegundis igitur Regina, accepto conſilio, legatos ad Gunthrannum Regem Burgundiæ mittit, dicens, Veniat Dominus meus, & ſuſcipiat Regnum fratris ſui. Eſt mihi infans paruulus, quem in eius vlnis ponere deſiderans, meipſam humilio eius ditioni. & capite ſeptimo, Priores quoque de Regno Chilperici, vt erat Auſonaldus & reliqui, ad filium eius, qui erat quatuor menſium, ſe collegerunt, quem Clotarium vocitauerunt, exigentes ſacramenta per ciuitates, quæ ad Chilpericum prius aſpexerant, vt ſcilicet fideles eſſe debeant Gunthranno Regi, & eius nepoti Clotario. Aliud & ſecundum exemplum apud Appēdicem ad Turonenſem, lib.2. cap.79. vbi ſic Appendix, Poſt Dagoberti exceſſum, Clodoueus filius ſub tenera ætate Regnum patris adſciuit, omnéſque Leudos de Auſtria & Burgundia, cum Maſolaco villa ſublimant in regnum. Aega verò cùm Regina Nanthilde quam Dagobertus reliquerat, regebat Palatium. & cap. ſequēti de eadem Nan-

thilde, condignè Palatium gubernabat & regnum. De Aega verò plura hoc capite, & cap. 89. ſic ille, Nanthildis Regina cum filio ſuo Clodoueo Rege, poſt deceſſum Aegauæ, Aureliam venit, ibíque conuocatis ſenioribus, pontificibus, ducibus & primatibus de Regno Burgundiæ, ad ſe venire pręcepit, Floachatum genere Francum, Maiorē domus à Nanthilde Regina ſtabiliunt: Nam quod de Brunichildis procuratione ait Hotomanus, certum eſt neque illi delatam Childeberti filij ex Sigeberto procurationem, imò verò conſtat ex Turonenſi, lib. 5. cap. primo, occiſo Sigeberto Brunichildis marito, qui Regnum Chilperici occupare tētarat, vt alibi dictum fuit, Gundobaldus Dux Childebertum filium paruulum furtim abſtulit, mox Chilpericus Pariſios venit, apprehenſámque Brunichildem, apud Rothomagēſem ciuitatem in exiliū truſit, & cap. 2. refert Meroueum Chilperici filium Rothomagum petiiſſe. Itaque Brunichildem vxorem duxiſſe: quod matrimonium multarum ærumnarum, ac tandem, mortis Chilperici, Meroueíque cauſa fuit, vt apud eundē, nulla mentione habita huiuſmodi tutelæ aut procurationis mortuo Childeberto Aimoinus lib. 3. cap. 84. ait ei ſucceſſiſſe filios Theodobertū, & Theodoricum, qui, vt inquit ille, adhuc puerili ſub tutela auię Brunichildis conſtituti erant, ſed eius tutelæ nullam mētionem Appendix ad Turonenſem facit, quæ antiquior videtur: ſic enim Appēdix, Poſtquam Childebertus Regnum acceperat Gunthranni, defunctus eſt, regnúmque eius filij ſui Theodober-

dobertus & Theodoricus accipiunt, nulla Brunichildis habita mentione. Eſt aliud exemplum tutelæ Merouingicis temporibus, eadem Appendice, cap. 91. & ſequenti, vbi refert author huius appẽdicis (quis autem ſit ignoratur, & eum preſſit iniqua dies) Clodoueum Dagoberti magni filium, vxorem duxiſſe ex genere alienigenarum, nomine Bathildem, prudẽtem atque elegantem, ex ea ſuſcepiſſe tres filios, Clotarium tertiũ, Childericum, & Theodoricum qui Cala dictus eſt, mox deceſſiſſe, cùm amens effectus fuiſſet. Subiungit ſequenti cap. Franci Clotarium filium eius maiorem natu in Regno ſtatuunt, cum præfata Regina matre. Hic locus certè torquet & pungit grauiſſimè Hotomanum, etenim indubitatum continet teſtimonium procurationis Regni delatæ Reginæ matri. Hæc ſunt quæ de tutela impuberum regum, Merouingicis temporibus dici poſſunt: nam quod Hotomanus bonorum inſectator blaterat de illuſtri Regina Clothilde, Clodouei primi Chriſtiani Regis vxore, quam inter ſanctas & beatas animas locatam aſſerunt noſtri, & credere par eſt, non pertinet ad Regni procurationem: & ſuperius ille, tanquam maximam voluptatem huiuſmodi exemplis capiens, eius nefandi facinoris auunculorum, erga Clodomiri fratris filios mentionem fecerat: non ergo facinus hoc Clothildi imputandum, imò nequitiæ & immanitati auunculorum erga nepotes, quibus ſublatis portionem Regni Clodomiri fratris exemplo ſanguinario & horrendo diuiſerunt. Tu tamẽ, cui frænos, imò compedes,

dare oportet, in innocẽtes culpam reiicis, & alieni facti pœnam luere facis, quod ius ciuile etiam Ethnicorum, in quo verſaris, vetat. Sed nobis Theodorici Gothi Regis filiam, quæ ſerui amori vltra quàm dici poteſt addicta, matrem necauit, obiicis: at tu memor eſſe debuiſti eorum, quæ initio capitis à te, tanquam à Prætore, imò tyranno, præſcripta ſunt, nempe, aliorum Regnorum & Imperiorum exempla non recepturum, ſed ex iure noſtro propoſita tua probaturum: & tamen immemor edicti tui, profers exemplum externæ & impudicæ fœminæ: ego contrà Amalaſſuntam, eiuſdem Theodorici vxorem, in exemplum & honorem ſexus tibi oppono, vt filiæ impudicitia, matris pudicitiâ & virtutibus excellentibus tegatur. Habuit Veſpaſianus Domitianum, Marcus philoſophus Commodum, Seuerus Baſſianum, Cicero loquens & diſertus, Ciceronem mutum & ſtupidum: in ſumma, tales habemus liberos quales Deus vult. Sed Fredegundem in medium adducit, nequiſſimam certè fœminam, quæ alio genere mortis, quàm quo Brunichildis interiit, non erat digna: illa fortaſſis ad perpetuas pœnas, altera ad temporales tantùm: nam ſi Gregorio Turonenſi credimus, erat Brunichildis alioquin egregia fœmina, & ſolita multa eccleſiis & pauperibus erogare. Atqui Fredegundis nullam habuit filij tutelam & procurationem, ſaltem minimam, & niſi authoritate Gunthranni, vt ſuprà dictũ fuit. Enimuero quod de Plectõde ait Hotomanus ex lib. cui titulus eſt, Status Regni Franciæ, nihil ad procurationem Regni pertinet:

Regina

Regina enim non fuit Plectondis, ſed vxor Pipini Auſtrij maioris domus tantùm. Iterum inſurgit Hotomanus, coniuratione quadam, aduerſus fœminas, ſine diſcrimine aliquo, quaſi vna dãnata, de aliis idem ſit ferendum iudicium. Miſera illa quæ te maſtigẽ ſui ſexus genuit, & lactauit! ait enim, Dominata eſt Regina mater Caroli Calui, nomine Iuditha, Ludouici cognomento Pij Imperatoris & Francorum Regis vxor: Sed hæc neque tutrix filiorum Ludouici, neque procurationem Regni accepit: quorſum ergo huius infelicis & perpetuò tacendæ hiſtoriæ, & parricidij filiorum aduerſus pientiſſimum Imperatorem eorum patrem mentionem facis? quia, vt inquit Regino lib. 2. fuit deiectio aut rebellio hæc, pro maxima parte, facta propter multimodam fornicationem Iudithæ vxoris eius: ſed Ado Vienenſ. Archiepiſcopus, non ita ſentit: ſic enim ille, Cùm igitur omnis poteſtas Francorum ſub moderato otio ſtuderet, & regimen vicinis gentibus imponeret, quidàm tantam ſpem boni non ferentes (erant hi Hotomanicæ factionis) vxorem nomine Iudic. dilectam Imperatori, factione ſua abripiunt: eámque ex latere viri in Aquitaniam ſub cuſtodia tranſponunt. Quæ licet ad viri thorum redierit, ebuliẽs tamen quorundam malitia, non quieuit, quæ vſqueadeò creuit, vt vna cum pontifice Romano non ſolùm proceres Regni, ſed etiam natos eius, aduerſus Imperatorẽ promouerit. Nam ab eo vniuerſus populus deficiens, ad filios eius ſe tranſtulit, ipſe tentus ſub cuſtodia, indecẽter recluditur, ac arma ei auferuntur: vxor

ipſius in Italia ſeruanda committitur : ſed nutu diuino poſt tot aduerſa, ſecunda ſuccedunt : populi verſi ad pœnitentiam, cauſam facti in melius commutant, & eundem ipſum Imperatorem in honore priſtino reponunt, & priſtina dignitate reueſtiunt. & quæ ſequuntur : quem maiore fide dignum iudico, quàm Reginonem, de cuius fide tu etiam ambigis : potuit enim adeò impium bellum videre. Nec enim credibile eſt, Imperatorem tam ſanctum, fuiſſe paſſum vxorem impudicam, qui, vt refert Aimoinus lib. 5. cap. 10. omnem cœtum (qui permaximus erat) fœmineũ palatio excludi iudicauit, præter pauciſſimas quas famulatui regali congruas exiſtimauit, ſororéſque in ſua cum his quæ à patre acceperant dimiſit. Hæc ſunt Aimoini verba: ex quibus, & his quæ paulo antè dicit, facile eſt iudicare Imperatori pio nihil magis exoſum fuiſſe, ipſa impudicitia, quam nunquam in thoro iugali aluiſſet : ſed aliunde natas fuiſſe cauſas, ob quas filij impias manus in patrẽ intulerint manifeſtũ eſt, nempe quòd piiſſimus Imperator ſordes, & vitia quibus Eccleſiaſtici ſcatebãt, ferre non poterat, eorum faſtum illis obiiciẽs, vnde iræ, vt idem author eſt eodem cap. & ſequẽti: ex quo apparet à perditis hominibus, bellum illi per filios illatum fuiſſe, diſſimulante Gregorio pontifice : falſa autem & conficta eſſe quæ à Reginone de Iuditha dicuntur ab epiſcopis, & aliis qui cenſuram Pij ferre non poterant, Aimoinus eodẽ lib. cap. xij. teſtis eſt: ſic ait enim ille, Factionis iniquæ principes, vltra ferre non valentes, occultatum diu vulnus detegũt, deinde ſibi

ſibi minores aggregant, quorum pars mutationis ſemper auida, more canum, auiúmque rapacium, alienum detrimentum ſuum quærunt fieri ſuppletionis augmentũ: freti ergo multitudine & aſſenſu plurimorũ, filium Imperatoris Pipinum adeunt, prætendentes abiectionem ſui, Benardi inſolentiam, (hic nepos Pij erat) horum deſpectionem, & cæterorum, aſſerentes etiam eum, quod dictu nefas eſt, thori inceſtatorem paterni: porro patrem adeò quibuſdam eluſum præſtigiis, vt hæc non modo vindicare, ſed nec auertere poſſet. & quæ ſequuntur. Habes quibus rationibus bellum hoc indictum ſit, nempe factione ſeditioſorum quorundam velato prætextu probabili, licet falſo: credo non defuiſſe tunc claſſicum harum ſeditionum, qui eas propoſitis libellis excitaret & foueret. vide tandem quorſum exempla tua tragica tendunt, ſed tamen adhuc manca remanet tua prima concluſio. Quæ autem acciderunt cæteris Carlouingis, iam precedentibus capitibus à me ſatis dicta ſunt: de procuratione verò Regni, & Regum tutela illorum temporibus, extat apud Aimoinum, ſaltem in additionibus ad eundem lib. 5. cap. xlj. exemplum: ſic ille Ludouico inerte vel vt ille ait nihil faciẽte, mortuo, Carolus filius eius qui Simplex dictus eſt, in cuius æuum agens, patre orbatus remãſit: cuius ætatem Franciæ primores incongruam (vt erat) exercendæ dominationi arbitrati, maximè cùm iam reſidui Northmanorum nuntiarentur motus, conſiliũ de ſummis rebus ineunt. Supererant autem duo filij Roberti comitis Andega-

uorum (qui fuit Saxonici generis vir) ſenior ex his Odo dicebatur, Robertus alter patrem nomine referens: ex his maiorem nàtu Odonem, Franci, Burgundiones, & Aquitaniæ proceres congregati in vnum, licet reluctantem tutorem Caroli pueri, Regníque elegêre gubernatorem, quem vnxit Galtherus Archiepiſcopus Senonũ. Regino & Germani ſcriptores eum Hotonem vocãt, & Regem non tutorem faciunt: à quo Hugonẽ Capetum, huius nominis & ſtemmatis primum Regem, traxiſſe genus, ſuperioribus diximus: ſed quia Capeuingorum Regnum, quod in hodiernum diem durat, & durabit Deo fauente multis ſeculis, fuit cęteris duobus diuturnius: nec ſolùm ſuperat diuturnitate & tempore Merouingos & Carlouingos ſimul, ſed fœlicitate, quòd illis regnãtibus, Regnum hoc noſtrum optimis legibus munitum fuit, quibus Regna conſeruantur & tuentur. Huius procurationis & tutelæ maiora ſunt exempla. Primum eſt Balduini Flandriæ comitis, qui Adelaſiam, Henrici primi Regis ſororem, vxorem habebat, & deſignatus ab Henrico Rege, Philippo huius nominis primo, nouennij puero, eſt tutor, ídque vxoris cauſa, vt par eſt credere: quam tutelam & procurationem nullo reluctante geſſit. Sed & monumenta noſtra teſtantur Ludouicum iuniorem Craſſi filium, cùm ad bellum ſacrum profectionem paraſſet, Regni procurationem cõmiſiſſe Suggerio diui Dionyſij Cœnobiarchæ, tutelam verò Philippi filij, qui Auguſtus dictus eſt, matri Adelę & Archiepiſcopó Rhemenſi Cardinali & legato à latere, Adelæ fratre

fratre. Blãcha Regina diui Ludouici mater teſtamento mariti Regens & tutrix filij deſignata eſt, excellens & pientiſſima fœmina, quam tamen Hotomanus ſuo more inſectatur, fretus cuiuſdã Ionuillei hiſtoria clientis Comitis Campaniæ, quem bello ſuperatum, ſaltem coactum, Regem agnoſcere opera Regẽtis, hiſtoriæ noſtræ teſtantur, non mirum, ſi de ea quædam Ionuilleus ſcripſit, dum Domini gratiam captare vult, cuius fidem ob id ſuſpectiſſimam lector ęquus exiſtimabit: cõſtat enim magnę fuiſſe ſanctitatis Blanchã, nam extant hodie ampla teſtimonia largitionum quas illa Eccleſiis & pauperibus contulit, quæ & Ionuilleum & ſequacẽ Hotomanũ bonos proſcindentem, mendacij arguunt: ea iterum procurationem accepit, mandãte Diuo filio, ad bellum ſacrũ prodeunte. Blancha defuncta, Diuo iterum ad bellum ſacrum prodeunte, & aduerſus Africanos, Regni & liberorũ cura mãdata eſt Mattheo beati Dionyſij archimãdritę, Neſleo comiti, & Simoni Claromotano, ſubſtitutis Philippo epiſcopo Eburonẽſi, & Ioãne Pictauiẽſi comite. Philippus III. Diui filius, qui ex duabus vxoribus liberos habebat, ex prima filiũ, ex altera filias Yſabellã & Mariam, nouercæ procurationẽ non detulit, ſed Petro fratri Alenconio, donec filius xiiij. ętatis annũ attigiſſet: qua ætate ſolutis noſtris Regibus tutela, per ſe licere Regnum gerere, illo exemplo ætas poſterior, & Caroli V. conſtitutio, probarũt. Subſtituit Alenconio Ioãnem Bleſenſem Comitem, datis conſiliariis Epiſcopo Lingonenſi & Baiocẽſi, Dinenſi archidiacono, Aerio

Pincerna, Erardo Valeriani Domino, Camerario & Campanię Cōneſtabulo, Ymberto Bellouaco Frácię Cōneſtabulo, & Simone Neſleo Comite, & quibuſdã aliis. Philippus Pulcher Ioãnæ vxori procurationem Regni & tutelam liberorũ mandauit teſtamẽto, ſubſtituto Carolo valeſio fratre, cuius poſteritas inuicta, & excellẽs hodie floret, Regnúmq; moderatur, Ludouico Hutino mortuo, qui reliquit Clementiam Regis Hungariæ filiam prægnantem, quia incertum marémne an fœminam pareret. Philippus Longus ex prole maſcula Regis proximior adgnatus, tãquam Regni ſucceſſor, Tutor poſthumo deſignatur, Regníque procurationem ſuſcepit: qui Rex poſtea fuit, defuncto ſcilicet Ioanne Hutini ex Clementia filio. Octo tantùm dierum Carolus Pulcher Blancham vxorem grauidam reliquit, Philippus Valeſius trium ſuperiorum Regum patruelis tutelam futuri partus, & Regni procurationem accepit, propter partus incertitudinem, qui poſtea tãquam proximior è prole maſcula (Blancha fœminam edente) diadema accepit. Carolus V. vltimo elogio Ioannam vxorem tutricem, & Regni Regentem ſcripſit, dato coadiutore Burgundio fratre, & Ludouico Borbonio ſororio: ille tutelam ad xiiij. tantùm annum protulit, vt ſuprà dictum fuit. Carolus vj. anno 1413. procurationem Regni, & curam filiorum vxori mãdauit, ſed hæc parùm proſperè ceſſit: quòd Hotomanus, quem mala exempla delectãt, non prætermiſit. Poſſem ego procurationes mandatas à Franciſco Valeſio primo Aloiſiæ Sebuſiæ matri nõ ſemel, ſed bis, & ab Hen-

ab Henrico Reginæ Catharinæ vxori, quæ marito abſente bis Regens declarata eſt, cuius virtutē miratur & horret Hotomanus cum̄ ſuis: illius enim fœlicibus auſpiciis, illius, inquã, conſiliis & prudentia miranda, Regnum hoc è Luporum & Leonum faucibus ereptum, diuináque prouidentia ſeruatum, ſtat incolume & floret, ſtabítque, licet ſuperſint quædam ſeditionũ & ſeditioſorum reliquiæ, ab huiuſmodi furiis ortæ & excitæ: ad quas augendas libellus iſte ab Hotomano non alia ratione euulgatus extat, quod lector facilè deprehendet, cùm viderit in illo Hotomanum nihil niſi cædes, diſſidia, altercationes, bella, parricidia, & huiuſmodi mala proponere: vt illis exemplis furore agitati Galli, ſe primùm, Reges ſuos, mox iſtam rempub. & Regnum perdãt: fieri enim non poterat, ſi aliò tēderet illius oratio, vt ille libellũ ſuum farſiſſet tot inanibus quęſtionibus, tot falſis & mendacibus aſſertionibus, tot ſycophantiis & nugis, quas ille texuit vmbra quadam veritatis, vt lectorem illectum narrationibus huiuſmodi ad totius libelli lectionē duceret: ſic enim ſolent qui falſa pro veris obtendunt, exemplo eorum qui corruptas merces vendunt, quibus bonas ſolent miſcere, vt facilius emptorem capiant. Tãdem, vt etiam huic quæſtioni vltimam manũ imponam, ex his quæ dicta ſunt, luce ipſa clarius eſſe verum, nemo poſthac ibit inficias, vetere laudato & receptiſſimo more in regno Francogallię per mille amplius annos, Reginas matres, & non ſolùm matres, ſed Regum conſanguineas, procurationem Regni ſuſcepiſſe, eíſque quotiens occa-

ſio ſeſe obtulit, tutelam filiorum mandatam : vt nihil Hotomanus in contrarium adducere potuerit, obſtante veritate, quæ ſemper potentior eſt. Itaque indomito animali & immani beſtiæ non frænos, ſed reſtim, qua ſuſpendatur, addamus.

In Cap. XX.

SVPEREST vltimú caput, quod de Parlamentis Iuridicialibus Hotomanus dicit:& quia iſto capite colophonem impoſuit ſuis conuiciis, iniuriis, & famoſo libello, qui Regibus, Reginis, Pontificibus, Ducibus, & huiuſmodi nõ pepercit, noluit cæteris parcere. Et certè tam ſpurcæ lectioni finis ſpurcior addi debuit:& qui tam male cœperat, peius vt finiret æquum erat. Itaque plurimum afficior, cùm videam egregium Iuriſcõſultum vnico libello nominis & famæ iacturam, & naufragium feciſſe: ſed antequam ad eum veniam, hoc loco lectorem iterum monere volui, vt ſecum expendat, verum eſſe quod dixi, aliud agere, aliud ſimulare Hotomanum: non enim, quicquid dicat, noſtrum ille Parlamentum inſectatur, vt facile eſt iudicare, toto opere pẽſato & cognito: in quo conatus illius ſatis ſeſe oſtendere legẽti non obſcurum eſt: Reges enim noſtros, & Regni noſtri politiam ſubuertere conatur: eò enim licẽtiæ proceſſit, eóque tẽdit tota illius oratio. Nam quid aliud poſſumus ex tam contume-

lioſa & procaci oratione elicere,in qua nihil prę-ter iniurias,& mendacia adfert, nihil quod ad ſalutem, nullúmque morbi, ſi quis ſit, remedium? Itaque exiſtimaui fruſtra de Parlamēti noſtri auguſta & ſacroſancta authoritate diſſerere, quam ego omnibus notam ſcio. Quare,vt ad Hotomanum redeam: ait ille, ſub Capeuingorum familia in Francogallia exortum eſſe Regnum iudiciale, de quo propter incredibilem artificum induſtriam, & inauditam omnibus ſolertiam, illi dicēdum videtur. At non te pudet, homo leuiſſime, damnare artem, quam tu accepto pretio doces? Vocás ne artificium, iuris ciuilis cognitionem? Quare ergo ſi de diſcipulis tuis tam malè ſentis, & arte & diſciplina illa, illos ad te audiendum allicis, inde ſtipendia, victum, quotidianóſque ſumptus paras? cur tuis diſcipulis imponis? vide ne tibi inuras maculam nullis ſeculis delendam. Magnę enim leuitatis ſignum eſt,quæ doceas reprehendere & improbare. Sed fortaſſis artifices, non artem,damnat. Audiamus ergo,quid culpādum cenſet: Quòd,inquit ille,ab hinc trecētis fere annis, eorum ſolertia non modò publici concilij authoritas propè oppreſſa ſit, verùm etiam omnes Regni principes, atque Regia maieſtas amplitudini ſuę parere cogatur. Atqui ſuperioribus à te dictum fuit, etiam Capeuingis cōcilium hoc authoritatem ſuam retinuiſſe, ſuámque vim maximam tempore Ludouici xj. oſtendiſſe. Bene itaque dictum, Mendacē eſſe memorem oportere. Non ergo à tanto tēpore Regnum hoc iudiciale,quod tu, imitatus Rabelaſium,vocas, vires

ſuas patefecit, at numerum ille damnat: nam vt ille ait,in oppidis in quibus illius Regni ſedes poſitæ ſunt,in iis tertia fere ciuium & incolarũ pars, tantis excitata præmiis,ad illius ſe artis rabulariæ ſtudium ac diſciplinam applicauit, vt Lutetiæ cuiuis licet animaduertere, cuius tertiam partem dicit eſſe eorum,qui artem illam pragmaticam & litigatoriam factitant. At vtinam nullæ eſſent lites:ita enim iniri poſſet ratio,vt qui in iis dirimẽdis ſeſe & vitam addicunt & mancipant, pauciores eſſent, cùm neceſſe ſit in ciuitate in qua morbi non ſint,paucos eſſe medicos.Sed Francogalli auidè lites amant, & hoc à maioribus ſuis Gallis, per manus acceperũt. Cæſar & ipſe Marcellinus eos vocant gentem auidam litium, inde natum exiſtimo quod dicitur, *Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos.* Hoc Francogallorum ſit vitium, non laudandum per ſe,ſed ſi cum exteris compares certè leuior noxa erit. *Vnicuique dedit vitium natura creato.* Habet vnuſquiſque populus quod culpandum ſit, Græci mendaces, Hiſpani elati & vani, Germani epulones & ebrij, & ſic de cæteris. Sed audi Hotomane, fateor certè numerum maiorem, quàm fortaſſis neceſſe eſſet, non tantum reipub.ſed iis etiam qui nomine tenus artem iſtam profitentes,nec ſibi nec patrię proſunt:eos ego cum Catone vocarem libenter, deſides toto die, otioſos & oſcitantes. Quòd ſi artem litigatoriam,ſiue,vt Plato, diſceptationem iudicialem reprehendis, erras toto cælo: prius explodendæ erant lites, vt huiuſmodi functionibus amplius locus non eſſet: id enim eſt,ac ſi cenſeas medicos expellen-

expellendos, quaſi illi morbos hominibus ingerant, profer nobis prius artem quæ lites arceat, intelligo earum ingreſſum, certè legiſlatoris permagni nomen tibi iure vendicabis,& huiuſmodi rabulis (ita magnam diſcipulorum tuorum partē vocas) os obſtrues: ſed ſi hoc in tua poteſtate non magis ſit, quàm perturbationum minimam tollere, quid ergo habes quod te torqueat? quare tantopere aduerſus patronos cauſarū,& aduocatos, mox aduerſus iudices inſurgis? audi Platonē qui te melius nouit ferre leges: ait ille lib.xj.de legibus, Verùm cùm multa in vita hominum bona ſint, pluribus eorum, quaſi quædam diræ calamitates inſident, quæ maculant illa atque coinquinant: iudicialis autem diſceptatio, iudiciúmque cur homini bonum non eſt, quod omnia humana manſuefecit? Atqui cùm diſceptatio talis bonum ſit, cur & adeſſe in lite alicui, & cauſæ iuſtæ fauere, bonum non ſit? æquius certè ille, qui cùm viderit, nulla lege calumniis hominum obuiam iri poſſe, remedia illa poſuit, nempe diſceptationem & iudicium, quibus aduerſus homines, hominum patrocinia adiecit, tanquam neceſſaria, ne, vt dicitur, parui piſces maioribus eſſent eſca. Nō ergo improbāda ſunt iudicia, nec iudices ſine quibus ea exerceri non poſſunt, nec iuridici, practici, pragmatici, patroni, & ſimiles, qui pars magna iudicij ſunt, & vt à iuriſprudentia Romana probè noſti, ſine illis non conſtat. Adiicit Hotomanus, Itaque ſummus in ea pragmaticorum cōuentus, qui purpuratus Senatus dicitur, tātarum opum tātæque dignitatis eſt, vt quemadmodum

Iugurtha de Senatu Romano dixiſſe fertur, Nõ iam Conſiliariorum, ſed Regum ac Satraparum conſeſſus videatur, quippe cùm in illum allecti, quantumuis abiecto loco nati, tamen paucorum annorũ ſpatio regales propè opes ſibi cõcilient. hîc etiam impudẽter Hotomanus impegit, dum Iugurtham pro Cynea nominat. At Hotomane, rogo deponas bilem: vbi illæ opes? nudarem ego Senatorum multorum, non faſtum, ſed tenuiſſimas opes, quorum tamen tenuitas victus, probitas, & ſupercilia humum ſpectantia, illos commendant, vt pios ac verecundos: proferrem ego, ni odioſum omnibus eſſet in alienas facultates & opes inquirere, multos collecta ſtipe, aut alieno ſumptu funeratos, vt de illis veteribus Romanis, quibus virtus non diuitiæ in pretio erant, refert Liuius: & tamen nũquam vidi, niſi ab iis quibus, vt inquit Saluſtius, opes nullæ ſunt, qui bonis ſolent inuidere, diuitias vitio dari. Sunt certè diuitiæ, vt ad malum, ita ad bonum maximum inſtrumentum, quemadmodum in dialogo de diuitiis, quem Platoni tribuunt, Socrates diſſerit. Non eſt ergo quod diuitias noſtris Senatoribus obiicias, quæ ſolent, vt multi volunt, à ſorde iudices auocare: neque paupertatẽ, quæ, vt Seneca vult, maximum ſæpiſſimè bonum eſt. Nam quod tu nugaris de coaceruatione opum ab abiectis illis, poſtquam allecti in illum Senatum ſunt, iſta propria delatoris cuiuſdã, & calumniatoris ſunt. Dicerem quod Gallũ Aſinium dixiſſe refert Tacitus lib. 2. auctu Imperij, adoleuiſſe etiam priuatas opes: ſed audi, hoc habet Francogallia, habuit,

buit, & habebit perpetuum, vt etiam infimo loco nati, virtute poſſint clari euadere, & honores maiores in hac noſtra bene conſtituta repub. aſſequi, & obtinere. Sed quis eſt Hotomanus ille tam ſuperciliosus, qui omnibus, niſi ſolis natalium ſplendore gloriantibus, deneget ad rempub. aditum? & debebas meminiſſe hoc in omni repub. bene conſtituta ſemper ſeruatum, maximè in illa Romana, iis præſertim temporibus quibus virtus in pretio erat, nec algebat probitas. Sic M. Scaurus carbonariam dicitur exercuiſſe: Marius ſatis obſcuro loco natus, Cōſul vij. fuit, cui aliquando à Lucullo, cùm miſſionem peteret, reſponſum fuit, ſatis ſupereſſe temporis ad conſulatum ſibi & filio petendum. Ciceroni ſuorum obſcuritas à Saluſtio obiicitur, hoc ille gloriæ ducit. Themiſtocles ille magnus, ciuis quidem Athenienſis, ſed obſcuris parentibus, & vt refert Plutarchus in eius vita, medij ex matre generis. Quid externa? quæ tam frequentia ſunt, vt eorum commemoratio aliud Theatrum vitæ humanæ poſſet ſuperare? Noſtra verò nota ſunt, & fortaſſis narratio eorum odium pareret, quod qui tollere de repub. nititur, virtutem è medio tollere vult, quæ iſtis fouetur & alitur alimentis: Honos enim, vt dicitur, alit artes. Numerat Hotomanus Parlamenta noſtra, ipſúmque magnum Conſilium, mox Iudices præſidiales in ſingulis Prouinciis, pugnas, controuerſiáſque vrbium inuicem, dum quælibet huiuſmodi conſeſſus ad ſe trahere tentat. Non ergo tam magnum malum eſt, vt tu falſò dicis: alioquin, quis tam

auidè illi inhiaret? quis malum quærit? quis ſibi perniciem parat? quis interitum? Quod tu ergo malum vocas? At ille patriæ amantiſſimus dolet quòd, vt inquit, maximus gentis Gallicæ numerus in litibus & calumniis exercendis, & forenſibus ſcriptitationibus operam cõſumat: fortaſſis velles illos locare operas ſuas ad trucidandos & iugulandos homines, vt ſolent quos tu probè noſti. Rogo dicas mihi, ſi malum hoc litigare ſit, vt malum eſſe negare (ne me adeò impudentē exiſtimes) nolim, nonne peius eſt hominē occidere, ídq; mercede, vrbes alienas diripere, modò pro Rege, modò cõtra, arma capere, vt faciunt quos tu lubenter amplecteris, laudas, & illis adularis? Dices fortaſſis, in delictis non faciendam compēſationem. Sed tu qui tam grauis es cenſor, aufer ex tuis malum illud maius, facilè feſtucã excutiemus. Cæterùm quod de nomine Parlamēti Hotomanus diſſerit, de re nota lippis & tonſoribus diſſerit: quod verò ait, cùm authoritatē concilij Capeuingi minuere molirētur, auguſtũ illud nomen Parlamenti in illum Senatum trãſtuliſſe, ad ſuũ ſus ille redit cœnum. Ego exiſtimo dictum Parlamentum per metonymiã, vt ius dicitur locus in quo ius redditur. At vtinam Auguſtiſſimi illius Senatus authoritas, tam illibata & inconcuſſa foret, vt fuit antiquis tēporibus, certè melius nobiſcũ ageretur. Sed inquit Hotomanus, modò harum, modò illarũ partium quicquid poteſtatis, imperij, authoritatis, penes publicum conciliũ erat, id totum Senatus ille ſubdititius ſibi vſurpauit. Quod ſi verum eſt, non ergo labe-

labefactata eſt à Capeuingis huius tam à te cantati & prædicati cōcilij authoritas, imò verò vires ſuas adhuc retinet: ex quibus colligere poſſumus, falſum eſſe quod à te ſuperius dictum fuit, Reges noſtros Capeuingos ſuſtuliſſe omnē diſciplinā, & omnia pro arbitrio geſſiſſe, ſi ſint qui leges Regias probare & improbare poſſint, vt verum eſt, & tu fateris: ais enim cùm de authoritate noſtri Senatus obgannis, primā eſſe, quòd nulla lex Regia, nulla conſtitutio rata eſt, niſi cuius illi Conſiliarij ſunt: hæc ſunt verba tua, authores comprobatoréſque ſunt. Vide Hotomane quàm malè tibi conſtes. Sed admittamus ita eſſe, potés ne ex eo aliquid notare & reprehendere? nónne vides huius Senatus authoritatem neceſſariam, tanquam, vt ex Seſellio diximus, aliquid tertium inter Regem & populum? non te pudet, omnium leuiſſime, improbare, quòd omnes probant? ecquis eſt mortalium qui non miretur huiuſmodi politias, quæ ita ſunt conſtitutæ, vt iure liceat & de principibus, regulis, magiſtratibus & optimatibus, infimo cuique queſtum iri, cum Rege æquo iure litigare, & ius ſuum exequi? eſſē ne poteſt aliquid ſanctius in toto orbe? Audi, licétne ſubdito Germano aduerſus Principem ſuum Germanum, vbi non iure, ſed manu plerunque agitur, litigare, vbi voluntas Domini pro lege habetur? quid de Regnis exteris, in quibus quod Principi placuit, lex ſemper fuit? Ceſſa, per Deum, ridicula iſta & inepta proferre, dignáque potius Rabelaſio Epicuro, quàm viro graui & alicuius iudicij. Melius Itali, melius ipſe Machia-

uellus, qui diuturnitatem noſtri Regni (ſuperat enim ætate, duplo, omnia quæ in toto orbe fuerunt, ſunt, erúntque.) Senatui huic tribuit: nec mirum ſi tãquam ad ſedem Aſtreæ illius virginis, quæ è cœlo ad nos ſolos deuolauit, Reges noſtri piiſſimi, & illíus cultores diligentiſſimi, Baſilicam illam regiam opere magnifico extruxerint, illíque, quod maius eſt, ſeſe ſummiſerint, vt Leo ille Atrienſis teſtatur: in quo maiorem gloriam illos conſequutos exiſtimo, quàm ſi armis Imperium totius orbis ſibi aſſeruiſſent: quid enim eſt vincere, ſi iuſtitiam tollas? nam leges eas eſſe veras, non quæ ad bellum, ſed quæ ad iuſtitiam reſpiciunt, Plato lib. primo de legibus docet: Legiſlator, inquit ille, ita leges condere debet, vt non ad aliud, quàm ad ampliſſimam ſemper virtutem reſpiciant: is enim, vt idem inquit lib. 3. Beatus non eſt, ſed miſer, qui iniuſtus & contumelioſus eſt, etiam ſi ſanitatem habeat, & diuitias, perpetuámque tyrãnidem, inuictáſque præterea corporis vires, & animoſitatem, immortalitatémque poſſideat, nihílque ex iis perpetiatur, quæ vulgo mala dicuntur: multos enim, vt ait ille eodem lib. primo, mercenarios inueniri, qui externo in bello intrepidè pugnant, quorum plurimi feroces, iniurij, cõtumelioſi, pauciſſimíſque exceptis, omnium amentiſſimi. Itáque conſultiſſimè Reges noſtri, quibus hoc Salomonis ſemper curæ fuit, Per me Reges regnant: tam amplam ſedem delegerunt, qui etiam in templis fuerunt ſemper magnifici, Religionem, pietatem ac iuſtitiam æqualiter colentes, tanquam duo

funda-

fundamenta certiſſima & firmiſſima, ſine quibus nullum Regnum, nulláque reſpub.diu ſtare poſſunt: ſciebant & nouerant quid prioribus principibus acciderat, de Merouingis & Carlouingis loquor, dum multa per cõtumeliam ſubditis inferunt, quibus familiare fuit, vt coactus dixi, edicta ſua, quamuis iniuſta,membri amiſſione & oculorum euulſione ſancire. At proh dolor, quæ cauſa eſt,cur inuideas ampliſſimas iſtas ædes & auguſtiſſimas noſtris Senatoribus, Magiſtratibus & Iudicibus? Quid de re Plato lib.6. de legibus,qui iuxta templa,Magiſtratuum,Iudicúmque, palatia ſtruere iubet? Partim, vt inquit ille, tanquam iudicantium Deorum ibi ſint delubra. Non erubeſcis damnare,quod omnes,etiam barbari,probant? Quare ergo nobis proponis Ægyptias Herodoti fabulas, & ſimilia, quæ propria ſunt, vt iam dixi,cuiuſdam Epicuri, cùm de re ſeria ſermo ſit? At verò quæ de huius Parlamenti origine ait Hotomanus, & an illius mentio aliqua ſit in legibus Caroli Magni, & ſimilia, magis ſuam detegit impudentiam, quàm doctrinam: quid enim opus eſt huiuſmodi legibus, quæ an fuerint Caroli Magni, aut alterius legiſlatoris, ambigitur? Et ſi fuerint, penitus exoleuerunt(ne de earum æquitate aut iniquitate diſſeram) quæ certè magis erant leges hominum agreſtium & ferocium, aut militum, quàm Philoſophorum: tantum abeſt, vt noſtris æquari poſſint,quemadmodum lector iudicare poterit earum lectione: ab hinc enim duobus aut tribus luſtris typis mandatæ ſunt, à quodam antiquitatis ſtudioſo,

non tamen ad eruditionem. Itaque ſufficiat monuiſſe lectorem, nil ſanctius iuſtiúſve inueniri poſſe in toto orbe iſta noſtra politia, & inſtitutis, vt res ipſa indicat, & ſi locus hic poſtularet, & res longiore non egeret oratione, comparatione cum externis politiis facta, certè Hotomanus cogeretur diſcedere à tam mala & perperã cõcepta opinione. Nulla enim melior noſtra, bonorum omnium iudicio, inueniri poterit, licet adducas innumeras Germanas: ibi enim multæ ſunt toparchiæ, & dynaſtiæ, vt dixi, & totidem politiæ: & ſi quid ætas noſtra immutauit, vt res humanæ ſe habent, vel ſi in hoc cœtu videamus quoſdam aſſumptos, & in dies aſſumi, contra morem maiorum, & fortaſſis malis artibus, vt veritati locus ſit, nihil hoc ad inſtitutum tam pij & ſancti Senatus pertinet: & ſi quid hac parte, licentia temporum peccatum ſit, id vno momento, repub. noſtra ſeditionibus vacua, purgari poterit, Rege noſtro piiſſimo & iuſtiſſimo, non ad bellum, quo omnia humana & diuina peſſum eunt, ſed ad pacem & iuſtitiæ cultum animum adiiciẽte, vt breui, Deo propitio, ſperamus. Non eſt ergo cur Budęum virum omniũ doctiſſimum vitia ſui temporis culpantem in ius voces: ille nec tibi nec tuis ſuffragari poterit: dolebat vir pius & ægreferebat ignorationem & ignauiam ſuorum temporum : & certè ne videar velum veritati iniicere, non ſine cauſa execrabatur, vt omnes boni execrantur, litium multitudinem, earum propagationem illis tribuens, quorum fortaſſis magna pars lites ex litibus ſerebat: id ad

probos

probos non pertinet, nec inſtitutum vitiat, quod iterum cum Seſellio & omnibus bonis pium & ſanctum aſſero. Sed audi Hotomane, qui originem litium & ſycophantiarum ſemen (quo certè Gallia ſcatet) Papæ Clementi V. & iuris Ciuilis & Canonici interpretibus tribuis, propone nobis aliquod remedium huic morbo, in toto orbe Chriſtiano frequenti, & in Gallia frequentiſſimo: propone, inquam, & te audiemus: alioquin quid iuuat tantopere vlulare aduerſus lites, & clamore ſuperare Therſitem? Certè inſanientis hoc eſt, non medentis. Ne quæſo detegamus pudenda patrum: illi certè ſcierunt, &, vt ferebant tempora, litibus mederi nitebantur. Atqui litigare, vt dixi ex Cæſare & Marcellino, nobis adeò frequens & dulce eſt, vt Barbaris ad occidēdum, trucidandum, & rapiendum aliena bona, accepto argento operas ſuas & induſtriam locare: cogis me pandere & poſteritati mandare quæ ſubticenda ſemper duxi. Dicit præthereà Hotomanus: At tempore Caroli Magni non erant parlamēta, ergo nullæ lites, aut ſaltem paucę: nempe ius erat in armis. Tantus enim illis temporibus fuit nobilitatis faſtus, vt cæteri mortales, quos Romani paganos vocabant, illi ſeruire cogerētur, eſſent nullius pretij, vt nullius olim erant, Cæſare authore, lib. Commentariorum ſuorum ſexto, vbi ille ait, In omni Gallia eorum hominum qui aliquo ſunt numero atq; honore, genera eſſe duo: nam plebs penè ſeruorum habetur loco, quæ nihil audet per ſe, nulli adhibetur conſilio: qua in ſeruitute & Merouingis & Carlouingis plebs detinebatur, vt

ex Turonenſi & Aimoino ſatis conſtat:non ergo licebat illis aduerſus tam graues Dominos lites mouere: in his enim, vt inquit Cæſar, eadem omnia erant iura, quæ Dominis in ſeruos: à qua tandem ſeruitute liberati ſunt beneficio Capeuingorum, quibus ſemper peculiare fuit, Iuſtitiã colere, nulla perſonnarum habita ratione: non eſt ergo quòd paucitatem illam litium moderationi horum principum tribuas, quos fuiſſe pios & iuſtos nemo negabit. Sed rurſus ait Hotomanus ex Ionuilleo, Tempore diui Ludouici paucæ erant lites:fateor:tunc nulli aut pauci erant ſeditioſi: ius princeps ille pius dicebat, & cæteris mandabat. Sed poſtea litibus creſcẽtibus, auctus fuit numerus iudicantium, & quod Reges per ſe non potuerunt exequi, iudicibus mandarunt, quos ſtatarios ob id fecerunt, ne tam grauibus ſumptibus litigantes premerentur, ſi coram Rege & in ipſo comitatu Principis lites perſequi coacti fuiſſent. Sic hiſtoriæ Romanæ aiunt Romulum, primum Romanorum Regem, iudicare ſolitum, quædam aliorum iudicio permittere: eiectis Regibus, Cõſules eorum loco ſuffecti iudicabant, vt refert Liuius lib. 2. quorum Imperium imminutũ poſtea fuit, creatis xvj Tribunis plebis:adeò, quantum ad politias attinet, res humanæ mutabiles ſunt & inconſtantes. Sed cùm viderent etiam opus eſſe magiſtratu, qui abſque prouocatione necis & vitæ poteſtatem haberet, Dictator creatus eſt: inuenti præterea multi alij Magiſtratus, nempe Prætores vrbani & peregrini, quorum nunquam fuit certus numerus:erant

Ædiles

Ædiles: mox aucta repub. & auctis negotiis, alij minores magiſtratus additi ſunt, Triumuiri nocturni, monetales, agrarij, capitales: & in noſtris libris mentio fit iudicij centumviralis, imò ipſum Senatum Romanum ius aliquando dixiſſe teſtatur Tacitus. Sed longius vagari me cogit Hotomanus, quàm decreueram: itaque, vt ad eum redeam, Nihil tempore Ludouici factum quod poſteri Reges non factitarint, quotiens bellorũ fuit vacatio: id faciebant Carolus v. & vii. Lud. xi. & xii. & poſt eos Franciſcus ille primus literarum parens, Henricus filius: fecítque Carolus vltimus tanta dexteritate & acumine ingenij, vt nihil ſuprà. Ait prętereà Hotomanus, huius Parlamenti Regem authorem eſſe, ad eúmque cogendum reſcripta quotannis 2. Idus Nouembris mitti à Principe: quod verum eſt: quem enim alium authorem habere poſſet, niſi eum qui lex eſt? vt ait Ariſtoteles: non tamen illa ratione qua vtitur Hotomanus, reſcriptum illud annuum de cogendo Senatu mittitur, alia eſt ratio mihi nota. De conſtitutione Pulchri, qua cautum fuiſſe ait Hotomanus, vt in Parlamento trifarij generis ſederent Prælati, Barones, & mixti Clerici cum laicis, & laici partim ex Equitibus, partim ex promiſcuo genere hominum deligerentur: non planè obſeruauit Hotomanus vſum loquendi iſtorum temporum, non enim Clerici dicebantur quemadmodum iure pontificio vocantur: ſed Clerici, id eſt iuris periti, vt ex ipſo Froiſſardo manifeſtum fit, qui ſæpiſſimè refert Regem miſiſſe vnum Clericũ Parlamenti, vnum Clericum

eorum qui rationibus expungendis prçficiuntur: ſed hæc logomachia curioſis relinquatur: fuiſſe autem viciſſitudine temporum formam illam mutatam, & cautum vt non aſſumantur & aptentur ad cœtum illum, niſi qui eruditione & virtute pollerent, ſine aliquo diſcrimine, id non ſine ratione factum fuiſſe, nemo eſt qui neſciat: & vtinam quæ hac de re inſtituta & ſancita probè ſunt, Aulicorum quorundam nequitia non fierent irrita, certè ſtaret Reſpub. nec fortaſſis tot ſeditionum procellis agitata fluctuaret. At res humanæ ita ſunt comparatæ, & ita rerum omnium ineſt quædam viciſſitudo, vt quemadmodum temporum vices, ita & morum vertuntur, vt inquit Tacitus. Itaque, vt finem faciam, plura infinitáque prætercam quæ dici poſſent: Nolo negare multa eſſe immutanda, quæ iniquitate téporum irrepſerunt in noſtram rempub. vitia enim virtutibus immixta ſunt, & illas ſecum trahunt: nolo inquam negare, maiorem eorum artificum qui lites ſectantur numerum eſſe, quàm ſit è republica, quos viuere aliena ſubſtantia & ditari non inficior, ſed emendare non eſt facile: nam, vt eſt apud eundem Tacitum, lib. 3. Corporis morbos veteres, & diu auctos, niſi per dura & aſpera coerceas: corruptus ſimul & corruptor æger & flagrans animus, haud leuioribus remediis reſtringédus eſt, quàm libidinibus ardeſcit: & ſi velis quod nondum vetitum eſt, timeas ne vetêre. Olim parſimonia pollebat, quia ſibi quiſque moderabatur: itaque nos pudor, pauperes neceſſitas, diuites ſatias in melius mutet.

Non

Non eſt nouum,nec Hotomanus primus eſt,qui aduerſus cauſarum patronos inuectus eſt. Silius Romæ Conſul Tiberio imperāte multa ad hanc rem & grauiora dicit, vt idem Tacitus lib. 11. Ab iſtis enim, inquit ille, inimicitias, odia, & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam aduocatis ferat: ſed illi reſponſum fuit, neque Eloquentiam gratuitò contingere: omitti curas familiares, vt quis ſe alienis negotiis intendat: multos militia, quoſdam exercendo agros tolerare vitam: nihil à quoquam expeti, niſi cuius fructus antè prouiderit. Plura etiam Marcellinus: maiora Plato: Sed vt à me ſuprà dictum eſt, quia lites ſunt in Gallia frequētiſſimæ, & Hotomanus nullum remedium earum dirimēdarum profert, iſtis carere non poſſumus, quorum vſum perneceſſarium norunt qui experiuntur: ne quis, vt dicit Tacitus, inopia aduocatorum potentioribus obnoxius ſit. Plura ego, ſed quia non eſt noſtri inſtituti, hæc ſufficiant. Ex quibus manifeſtum eſſe omnibus exiſtimo, vt ſuperius diximus, totam Hotomani orationem plenam eſſe ſeditionis, ſycophantiæ, mēdacij, rebellionis: nihil in ea pium, nihil homine Chriſtiano dignum, nihil denique præter verborum fucum. Noſtra verò fortaſſis minus elegans videbitur: quia, vt inquit Plato, lib. primo de legibus, hoc non agimus, vt elegantiam vel ruditatem verborum obſeruemus, quod multi facere ſolent: ſed vt recta ratione errorem detegamus, eúmque tollamus: veritate tamen nititur, qua ſuperior futura eſt: nam ea

oratio quæ veritati dat operam, incompoſita debet eſſe & ſimplex. Proinde, vt tandem finis noſtræ Reſponſioni imponatur, licet non deſint, quibus aliena carpere quàm ſua edere ſit facilius, vt impiis multa ad conuiciandum & calumniandum in promptu eſſe non dubito: ita piis (iis enim libellum meum dicatum volo) non pauciora ad cauendum ſupereſſe ſcio. Quibus ſi hunc laborem meum (quem reipublicæ cauſa ſuſcepi) placere ſenſero, abundè mihi ſatisfactum eſſe, omnibus teſtatum volo.

Errata quædam, partim ſcribæ, partim operarum, ſic emendabis.

Pagina 19. verſu 2. lege, Lupi Ferrerieñſis. Pag. 32. ver. 10. paſſum. Ead. pag. ver. 4. à fine, pro 3. pone 30. P. 41. v. 14. lege, prodis. 66. 6. inferiores non fuiſſe. 120. 9. eruditionis tuæ op. 132. 6. à fine, iuriſconſulti Hotom. 136. 20. ſint, prætermiſſa volui. ead. 22. tum exhedra. 137. 19. Auſouald. 28. Leudes. 29. eum Maſol. 138. 4. Aegane. 20. petiiſſe, ibíque Brun. 140. v. 3. à fine, Plectrude. & 141. ver. pr. Plectrudis 142. 8. potuit enim Ado tam imp. 143. 27. in cunis.

IN

IN HOTOMANVM ET EIVS FRANCOGALLIAM, IO. Combellei apud Aruernos Præſidis.

SVPPOSVISSE *nothos partus, atque impia mentis*
Semina cùm ſpargas, non, Hotoma*ne, pudet?*
E*n tibi qui fucos aperit* Matharellus, *& ipſe*
T*e patrem, ille tuus filius ore refert:*
F*rancogallorum mentito nomine, motus*
A*ugere (exorta ſeditione) paras.*
S*ic* C*atilina ſuos voluit ſuadere* Q*uirites,*
D*um ſtrueret patriæ triſtia damna ſuæ.*
A*t* R*eges coluiſſe ſuos, non vltima laus eſt*
G*allorum, atque illis inſita certa fides.*
H*oſce tuos mores,* G*allos ?* Q*uis denique* G*allum*
T*e putet?* A*tque vtinam mens tibi* G*alla foret.*
V*os igitur* G*alli, externum ne admittite librum,*
S*ed nec & authorem, cùm ſit vterque nothus:*
S*ic nec* H*oto poſthac dicaris, ſed* N*othomanus:*
T*úque liber,* F*alſogallia, nomen habe.*

AVGVSTINI PREVOTII, REGIS SENATVSQVE AMANVENSIS ET à libellis, Carmen in laudem Reſponſionis ANT. MATH. Aruerni ad Franc. Hotomani Francogalliam.

POſtquam ciuilis temeraria prælia motus,
Et cumulata nouis ſunt noua fata malis,
Alterna tandem ſperabat pace potiri
Gallia, natorum cæde cruenta parens:
Cùm paßim dirum effundens, Hotomane, venenum
Horriſonam reparas rurſus ad arma tubam.
Hiſtoriæ ſpecie tragicum mentite furorem,
Gallica in extinctas ſpargis in arua faces.
Vilia ventoſi populi ſuffragia laudans,
Regali hæredem deiicis è ſolio.
Et modò ſupremos audaci voce Senatus
Sordibus immerſos diuitiiſque fremis.
Denique pro veris vaniſsima ſomnia miſcens,
Grande nefas mira calliditate tegis.
Ingrati contra crudelia vulnera alumni
Poſcebat medicam patria læſa manum:
Ocyus exurgens Alcides Gallicus alter,
Diuini vires exerit ingenij.
Doctáque facundus Matharellius ora reſoluens,
Conficit artifici noxia ſcripta ſtylo:
Inclyta magnanimæ melius primordia gentis,
Et veteres ritus iuráque auita docens.
Qualiter oppoſitas Titan pulcherrimus vmbras,
Denſáque flammiuomis nubila pellit equis.
Turpia veridicæ retegunt mendacia chartæ,

Candida

Candida fucatum pagina vincit opus.
Dij facite vt poſitis concordi fœdere bellis,
Induat antiquum Gallia noſtra decus:
Auctoríſque pij longum celebretur in æuum
Nomen, & æterno dignus honore liber.

LEONICVS POEMENIVS I. C. IN COMMENDATIONEM Scriptoris.

HVius in Authoris meritas erumpere laudes
Qui volet, exiguum non meditetur opus:
Nam ſibi propoſitum ſic vulnerat eminus hoſtem,
Sanet vt appoſitis abſque cruore notis.
Dum patriòs ritus, leges, ac iura tuetur,
Militiæ ſequitur tutius arte genus.
Pro patria pugnans, patriæ plus proderit vnus,
Quàm ferro hoſtiles qui populantur opes.
Arma togæ cedant igitur, iam palma Mineruæ
Detur, & ex calamo lecta corona iuuet.

C. CASTELLOCLARI IN SEnatu cauſarum patroni.

BElla manu, lethúmque gerens, furialis Erynnis
Per populos latè primùm bacchata feroces,
Cærula Danubij ac Rheni qui flumina potant,
Subſedit noſtris, eheu, infœlicibus oris.
Hinc contempta iacet Regum veneranda poteſtas,
Qua ſtetit incolumis multis res Gallica ſeclis.
Hinc coniurati patriam reſcindere ciues,
Infidas armant fraterna in funera dextras:

Aut paſſim latos vaſtant cultoribus agros,
Aut miſeros cingunt, dira obſidione, penates.
Proh ſcelus indignum, cur impia vertitis arma
In Patriam & ſæuo miſcetis cuncta tumultu?
Vos mater, grauida hîc primùm geſtauit in aluo,
Hîc primùm dulces hauſiſtis luminis auras,
Quem furiis agitati funditis ecce cruorem,
Cognato vobis cruor eſt de corpore ductus.
Parcite, per, ſi qua eſt pietas, immanibus auſis,
Nec patrias verbis leges temerate nefandis,
Vellite nec priſcum decus inuiolabile Regum,
In terris aliud quo non auguſtius vllum:
Ab Ioue ſunt Reges, regni ducuntur ab illo
Patribus à primis ad ſeros ſceptra nepotes:
Spem licet ex tam multis vna aut altera fortè
Degener antiquis ſoboles mentita fefellit.
Sed tamen, ô Reges, antiquæ ab origine gentis
Tradita ſceptra quibus longo ſunt ordine auorum,
Nec ſanctam violate fidem, nec libera iura:
Nam pulchrum vitam pro libertate paciſci
Tunc populus ducens, furit, & fera fertur ad arma,
Præceps, hybernis tumefactus vt imbribus, amnis
Oppoſitas ſternens, violento gurgite, moles,
Funditur, & noto iam non ſe continet alueo.
Denique debentur pœnis vltricibus omnes,
Qui ſæuos populis ſeſe exhibuêre tyrannos:
Et fas, atque nefas, vertêre vt cuique libido.
Hæc tua mens, ſcriptis hæc eſt ſententia doctis,
Rara fori, Matharelle, & ſecli gloria noſtri,
Queîs patriæ temerè, non iura mouenda tueris.
Ex quo tu merito æterna celebrabere fama,
Donec ſanctus honos Regum laudéſque manebunt.

Dij tibi dent, HENRICE, feros compeſcere motus,
Et comitata tuos fœlix Concordia greſſus,
Dum noua nunc ſolio figis veſtigia auito,
Dulcia reſtituat pacatis ocia bellis:
Sic quando denſa caligine nubila cælo
Ventus agit, vaſtum & Neptunus concutit æquor,
Exoriente Helenæ tranquillo ſidere fratrum,
Æquora mota ſilent latè, fluctúſque recumbunt:
Pallidus extemplo nautis de pectore terror
Pulſus abit, lætæ volitant pelagóque carinæ.

IOAN. PISSEV. YSSIODOR. AD ANT. MATHAREL- lum. V. C. Carmen.

QVòd ſolus ſolers Auguſtæ munera tractas,
Quando opus arguto reddere iura foro:
Hic tibi conſpicui primus ſit fructus honoris,
Sunt tamen hæc meritis cuncta minora tuis.
Sanctarum ſiquidem calles ænigmata legum,
Quin & cauta fori retia, decipulas.
Non pia te fugiunt priſcorum dogmata patrum,
Nec veterum ſacri Pontificum canones.
Reſtat, quæ tanto ſtudio multóque labore
Parturis, hæc nobis iam latitare domi.
Ergo age rumpe moras, vanúmque omitte timorem,
Ingenij pereant ne monimenta tui.
Tu ſpecimen nobis iſto, Matharelle, libello
Edis præclarum, quid valeant humeri:
Dum coniuratum proſtras fœliciter hoſtem,
Indixit bellum qui patriæ & ſuperis.

IN RESPONSIONEM ANTONII MATHARELLII ARVERNI, Reginæ Matris à rebus procurandis Primarij, Ioannis Boneſonij Aruerni Carmen.

NEſcio qui gelidum Rheni proiectus ad amnem
Exul, in auguſtos Reges, ſacrúmque Senatum,
Mille venenatæ vibrauit ſibila linguæ:
His populum aucupiis mulcens, cùm indigna profanum
Audiat in Proceres vulgus maledicta libenter.
Cui tamen incauto obtrudit mendacia mille,
Hiſtoriæ ſpecie, nugas commentus aniles.
Impius, immeritos qui ſic Regéſque Patréſque
Vulneret, an demens ficto qui tegmine fraudes
Poſſe latere ſuas & inania ſomnia credat?
Quæ ſubito aduertens noſter Matharellius, arte,
Ingenióque ſagax, animum ſub vulpe latentem
Detexit, vanus ne quem ſeduceret error.
Non indigna tamen maledicta refundere in illum
Nec placuit dentem mordaci rodere dente.
Illa decent animóſque leues, rabiémque caninam.
Sat fuit arcanas in vulgus promere fraudes,
Maiorum melius ritus & iura docentem.
Quantum noſtra tibi, Matharelli, Gallia debet,
Qui confers omnes in publica commoda curas?
Cui non vlla dies, nec vitæ deperit vlla
Portio: das ſtudiis, cauſis quodcunque recedit.
Nec tibi ſola tuis vt conſultoribus adſis,
Et caueas, cura eſt: populis quoque cura docendis
Eſt tibi victuris æterna in ſecla libellis.

Virg. 6 Aeneid. Hic et Aloiadas geminos immania vidi Corpora, qui manibus magnū rescindere celū Aggressi. Nempe Otum et Ephialtem ab Aloeo gigante eorū patre putativo Cuius uxor Iphimedia Neptuno violata illos peperit

IN ANTONII MATHARELLI RESPONSIONEM AD FRANC. Otomani non Francogalliam, ſed Francocalumniam.

QVALIS *Aloïadas fratres furor impius egit,*
In ſua conari mittere vincla Iouem:
Mercurius vinctum vafra quem ſoluit ab arte:
At ſceleris vindex factus vterque ſui eſt.
Nam mutata Deam cervâ Diana fugaci,
Illorum ante oculos dum noua cerua fugit:
Ambo coniectis, per mutua vulnera, telis,
Errore errorem ritè luêre ſuum.
Talis & ecce nouos, hinc Otos, hinc Ephialtas,
Fert furor in Reges à Ioue progenitos.
Nam quis Aloïadas Græcorum voce vocatos
Neſciat errantis nomen habere Patris?
At vi regnando dicta quis ab Iphimedîa
Non videat vitium matris habere ſuæ?
Nam quòd & in ſuperos haſtas iacerent, Ephialtas
Fabula non ficto nomine ficta vocat.
Vulnera quòd facerent Oti de vulnere dicti,
A quibus Otomanus nomen & omen habet.
Otomanus nomen veſania cui dedit Oti
In Regem auſuro ſtringere tela ſuum.

Scilicet vt vinclis (ſi Diis placet) alliget illum,
Cui ius regnandi Léxque, Deúſque dedit.
Lex in regna mares ſuccedere quæ iubet olim,
Quam Deus & ſignis comprobat vſque nouis.
Nam quoties ſacro Rex purgat ab vlcere, Regem
Legitimum toties hunc Deus eſſe probat.
Sed qui vera negant miracula, poſſe negare
Non mirum eſt Regem, poſſe negare Deum.
Et quia vincla Iouem non in ſua mittere poſſunt,
Pro Ioue nunc Regem velle ligare ſuum.
Nunc quoque Mercurius, Matharellus, callidus alter,
Ex Oti vinclis eripit ecce Iouem:
Otomani vero mendacia teſte refutans,
Aſſertor patrij Iuris, & Imperii.
Et bona ſemper auis, (ſi quid credatur Homero)
Tutari patriæ iura decúſque ſuæ.
Quod probat HENRICVS *Rex fœliciſſimus vnus,*
Dum pia pro patria Dux gerit arma ſua.
Regis & exemplum tu nunc, Matharelle, ſequutus,
Per tua quod facies clara trophæa ratum.
Auſpice præſertim Regina Pallade bellum,
Huraldóque, iniens, auſpice palladio.
Vt fuerat Martis quæ laurea, fiat & Artis:
Nam decet intonſum ramus vterque Deum.
Reſtat vt Otomano, paritérque nouis Ephialtis,
Idem qui priſcis, exitus eueniat:
Vt ſeſe alternæ perimant errore ſagittæ,
Fabula quod fuerat, fiat vt hiſtoria.

IO. AVRATVS POETA REGIVS.

LVDOVICI AVRELIANI IN Senatu cauſarum Patroni.

Afflictæ ſat erat patriæ, miſeræque parenti,
Natorum rabiem, totieſque in crimina verſas
Crudeles ſenſiſſe manus, ſat vulnera mille
Viſceribus ſubiiße ſuis, & robore multo
Proſtratam propriis velut interiiſſe ſub armis.
Expletum poſt omne ſcelus, póſtque omne nefandum
Quod potuit peperiſſe manus, poſt omnia dira,
Poſt flammas, variáſque neces, nihil inſuper armis
Eſſe putabamus reliqui, niſi pectore toto
Viribus exhauſtis optatæ inſiſtere paci.
Prouentu ſcelerum verùm noua prælia ſurgunt,
Dumque ſilet ferrum, laſſatáque dextera ferro,
Dum galeæ horrendo criſtarum vertice pendent,
Atque enſis, toties male fuſi ſanguinis author.
Ipſe animus fera bella mouet, martémque capeßit
Mens hominum, noſtráſque petunt (miſerabile dictu)
Imperij iuſtas armata volumina leges.
Fit calamus, fit charta nocens, fit perfida Gallis
Gallica deſertrix Pallas, mentémque rebellem
Phœbus habet, paritérque ſuo cum fratre Camœnæ
Hoſtibus his nihil intactum, quod tempore longo
Sanxerunt leges, vſus firmauit & ætas,
Quódque patres habuere ratum, & ſapientia prima
Maiorum, euertiſſe placet: non parcitur vni
Auguſto capiti Regis, quærenda poteſtas
Eſt alia, arcendíque procul qui iura miniſtrant:
Vtque fuit patriis laribus crudeliter acta
Gallorum Pietas, ſic diſturbanda vicißim
Iuſtitia eſt veneranda ſoror, quo cuique fruiſci

Ingenio liceat, nullámque agnoſcere legem.
Heu! ſcelus indignum, quæ ferrea charta cruentas
Tam potuit perferre notas? quo vindice tandem
Illa manumiſſa eſt, noſtrúmque erupit in orbem?
Authorem dixiſſe nefas, ſine vulnere nomen
Eſſe nequit patriæ, licet hunc ſtudioſa Trebati
Commendet, Paulíque domus, legúmque Senatus.
Sed quorſum placuit veteres in publica damna
Authores armaſſe viros? quorſúmve libellis
Quod fidei reſtabat adhuc ſubducere Regi?
Pontificem certè iuris iura ipſa prementem
Inuiti aſpicimus, moniti præclarius eſſe,
Vix reſpirantis patriæ miſererier, atque
Amplecti laſſam bellis, mœſtámque ſolari,
Quàm Muſa hoſtili, funeſta & Pallade, totam
Fœdare, & regni aſſuetos inuertere vultus.
Non bene curatur morbi medicamine morbus,
Nec niſi damna poteſt damnoſa inuerſio rerum
Confuſúmque Chaos miſeris infundere Gallis.
Tú ne putas noſtros ætati reddere priſcæ
Poſſe viros? lapſam & regni reparare ruinam?
Imperiis certos fines, exordia certa
Fixit & ætates, qui Iuppiter imperat vnus.
Sceptráque purpurea modò quæ viguere iuuenta
Debile nunc perimit ſenium, labuntur & annis.
Fiunt regna ſenes, & proxima funera lento
Fune trahunt, ægróque ſuo vix corpore ſiſtunt.
Quæque ſemel fluxit non eſt reuocabilis ætas.
Gallica ſic ſenuit virtus, liquefecit & ille
Conſilij armorúmque vigor, quo ſtante, trementem
Conſpexere patres noſtro ſub nomine mundum.
Nunc caſſo fractóque ſeni quod fortè remanſit
Imperio,

Imperio, eſt alia penitus ratione regendum,
Quàm dum ſubſtiterant iuuenili in pectore vires.
Sic patriæ extremas tabulas & naufraga vela
Se regere afflictis quondam memorabat Achiuis
Demades, Argiuæ non vltima gloria linguæ.
Sic quoque Romuleæ facundia maxima gentis,
Sepè ſuum fertur dictis monuiſſe Catonem,
Quòd patria labente, ſuo nihil ille Quiriti
Parceret, auſterus nimium, rigidúſque ſatelles
Priſcæ virtutis, iamiam per tempora lapſæ.
Sed quò tranſuerſum me carminis arripit ardor?
Méne tuam falce indocta ſuccidere meſſem?
Non ita ſi ſapiam, nec adhuc mihi tanta puſillo
Indoctóq; homini, MATHARELLE, *audacia ſurgit:*
Hoc opus eſſe tuum agnoſco hæc præcepta docere,
Cui Titan meliore luto præcordia finxit.
Aude igitur dignum Brutis, patriáque, tuóque
Munere, quod noſtri laudent, relegántque nepotes.

FINIS.

PRIVILEGII SENTENTIA.

REGIA Auctoritate cautum eſt, ne quis alius præter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, hanc ad F. Hotomani famoſum libellum, cui titulus eſt Francogallia, D. ANTONII MATHARELLI, Reginę Matris à rebus procurandis primarij, Reſponſionem, ante ſexennium ab hac prima editione excudat, né ve vendat. Qui ſecus fecerit, libris, & pœna in ſanctione æſtimata multabitur. Priuilegium Pariſiis irrogatum, ac conſignatum XXVI. menſis Mart. Anno, M. D. LXXV. Subſcriptum de Conſilij ſententia,

THIELEMENT.